ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް

ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީ ރިޕޯޓް

2026 ވަނަ އަހަރަށް ލަފާކުރާ ދައުލަތުގެ ބަޖެޓު ދިރާސާކުރާ ކޮމިޓީގެ 7 ވަނަ ބައްދަލުވުން

13 ނޮވެމްބަރު 2025

ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގ (ކޮމިޓީ ކޮޓަރި 10)

ފެށުނު ގަޑި: 10:00

{ރިޔާސަތުގައި އިންނެވި ކޮމިޓީގެ މެންބަރު: ހޯރަފުށި ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް}

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

بسم الله الرحمن الرحيم. ބަޖެޓު ދިރާސާކުރާ ކޮމިޓީގެ 7 ވަނަ ބައްދަލުވުން. މި ބައްދަލުވުމުގައި އެޖެންޑާ ނަންބަރު 1 ގައި މި އޮތީ، 2026 ވަނަ އަހަރަށް ލަފާކުރާ ބަޖެޓުގައި މިނިވަން މުއައްސަސާތަކަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ބަޖެޓާ ބެހޭ ގޮތުން ދިރާސާކުރުން. އޭގެ ސިޓީ އެންމެން ކޮންމެ ބޭފުޅެއްގެ އައިޕެޑުގައި. އެހެންވީމަ، ކުރިޔަން މިކަމާ ދުރުވޫގައި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އަހަރުގެ ކުރިން މިހި ދިރާސާކޮށްގެން ކޮންމެ ބާވަތެއް ވަސް.

(ވަގުތުކޮޅަކަށް ހުއްޓުން)

ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! بسم الله الرحمن الرحيم. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސެކްރެޓޭރިއޭޓުން ތައްޔާރުކޮށްދީފައި މި އޮތް އެނަލިސިސް ޝީޓަށް ބަލާއިރުގައި މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ތެރޭގައި މި ހިމެނޭ 21، ޖުމުލަ 20 ތަނަކަށް އިތުރަށް 607 މިލިއަން ރުފިޔާ ބޭނުންވާ ކަމަށް އެ ހުށަހަޅާފައިވަނީ މި އޮތީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އެއީ ދެން މާބޮޑު އަދަދެއް. ދެން އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ވާހަކަދައްކާލައި އަޅުގަނޑުމެން ހިފަހި ނިންމަންވީ ކިހާވަރަކަށްތޯ މީގެ ތެރެއިން ކޮންމެވަރަކުން ބޭނުންވަނީ. ދެން ކޮންމެވަރަކުން ދޭން މި ޖެހެނީ. އެހެންވީމަ، ދެން މީގައި މި ޓޭބަލުން ސަރުކާރުން މި ތައްޔާރުކުރި ޕްރޮޕޯޒަލް ރިކުއެސްޓްތަކާ މި މުއައްސަސާގެ އަދަދުތަކާ އަންނަ ބަދަލުތަކުގެ ވާހަކަ މިގައި މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީގައި ޑިސިޝަން މިއޮތީ. މީގެ ތެރެއިން ބޮޑު ބަހައި ޑިސިޝަން އޮތީ 233 މިލިއަން އިތުރަށް ބޭނުންވާ ކަމަށް ބުނާ ބުނުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ހިފަހި ހަމަ މިގައި ޖެހެނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ މައުލޫމާތު ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން ދެއްވަން ކަންނޭނގެ މި ޓްރެޝަރީގެ މުސާރަތަކަށް މި އަންނަ ބަދަލުތަކުގެ ސަބަބުން އެ ބޮޑުވުން ބޭނުންވާ ކަމަށް ބުނަނީ. ދެން ހުރި އަދަދުތަކާ ސިންގަލް ޑިޖިޓް އަދަދުތަކެއް. ވަރަށް ގިނަ ޕަސެންޓުގައި އެބަ ހުރި. އެހެންނަމަވެސް، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަން އިއްޔެ ދެއްކި ވާހަކަފުޅުގެ އަލީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ތަނަށް ގޮތެއް ނިންމަވިދާނެ. ދެން އެންޓި-ކޮރަޕްޝަންގެ ހަރަދަކީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާއިރުގައި ވަރަށް އެކަމާ ކުރަންޖެހޭ ހަރަދެއް އޭގެ ތެރޭގައި އެބަ އޮތް. އެއީ އެ ބަޖެޓުގެ މިހާރުގެ ކޮރަޕްޝަން ގާބިލުކަން އިތުރުކުރުމުގެ ގޮތުން ހަރަކާތްތައް ޓްރޭނިންގ ޕްރޮގްރާމްތައް ހަރަކާތްތަކެއް ވަރަށް އެކި ހަރަކާތްތަކެއް. ދެން ހުރި ހަރަކާތްތަކެއް ހަމަ އެ ބަޖެޓުން އަޅުގަނޑުމެންނާ، މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީއާ ވެސް ކުރިން

މަޝްވަރާކޮށްދެއްވައި އޮތީ ހައްސާސް މައްސަލަތަކެއް ބޮޑުމަށް ޖަހާއި ސީރިއަސް ފޮރެކްސް އޮޕީއެއް ހުރުމަށް އިމްޕޯޓަރ ބޭންކާ މުވައްޒަފުންގެ ކަންތައްތަކަށް. ދެން އޮތީ މުސާރަތަކަށް ބޭނުންވާ އަދަދު. އެހެންވީމާ، މި ހަމަ އެ މުއައްސަސާތައް ވަކިން އަދަދެއް ހިފެހި ބެލެހެއްޓުން. ދެން އަދަދެއް މުސާރައަކަށް ހަރަދު ކުރަމުންދަން ކުރެވިދާނެ ކަންތައް ބޭނުން ގޮތުން ވެސް ވާހަކަ ދެއްކިދާނެ ކަމަށް އަދަދެއް ފަދަ. އަދަދެއް މުސާރަ ބައެއް މިނިސްޓްރީތަކުގައި، މި ތަންތަނަށް މި އިމްޕޯޓަރު ކަމަށް ވަންޏާ އަދަދެއް ހިސާބުން އަދަދެއް ބަޖެޓުގެ ކަންކޮޅެއް އެހެން ތަފާތު ސްޓޭޓުން ގޮތަށް ބަޖެޓުގެ ކޮޅަށް ކަމަށް އިއްޔެ ވާހަކަދެކެވުނު. ދެން އަދަދެއް ބޭނުންވާ ބަޖެޓަކީ ކަރަންސީގެ ތަފާތެއް އޮތް. ބަޖެޓުގެ ސަބަބުން ތިރީގެ ޑިސްކަވަރީ ފާހަގަ ކުރަނީ، ސަރުކާރުން ބައެއް މުއައްސަސާތަކުގެ ހުރި ބައެއް މުއައްސަސާތަކަށް. މިސާލަކަށް ފަންޑުތަކާ ވަކިން އަދަދެއް ނެރޭގޮތަށް އިންވެސްޓްމަންޓް ކޮށް އަދި ބަޖެޓް ބަލާލުމުން ބަޖެޓް 14.7 މިލިއަން ރުފިޔާ. ވޮލިޔުމަށް އޮތޯ ބެލުމުގެ އޮޕަރޭޝަނަލް އަދި ކެޕިޓަލް 8.8 މިލިއަން ރުފިޔާ. އިންޓްރަސްޓް ކޮމިޝަނުގެ އޮޕަރޭޝަން 7.5 މިލިއަން ރުފިޔާ. އަދި ހިއުމަން ރިސޯސް ކޮމިޝަނަށް 29 މިލިއަން ރުފިޔާ އަދަދެއް ބަޖެޓުގެ ފަރާތުން އަހަރު އިސްކޮށް. ދެން މިހާރު މިގޮތަށް ވާހަކަ މިއިން ކޮންމެ އޮޕަރޭޝަނަކީ ވެސް އެ އޮފީސް މުއްސަނދިކަމުގެ ހަމަ ވަރަށް ދިރާސާކުރަމުގައި ރިޕޯޓްވެސްދާ ބަޖެޓް.

މިސާލަކަށް ދަރަނިވެރިވާ އިންޓަރެސްޓް ކޮމިޝަނުގެ އޮޕަރޭޝަނަށް ބަޖެޓް ވެސް. މިގޮތަށް ފާއިތުވި ހަމަ ވަޒީފާ ސަރުކާރު އޮފީސް. ސަރުކާރު ހުރި ސަރުކާރު ގަނޑެއް ކަނޑައެޅިފައި ހުރި ސަރުކާރު. އެހެންވީމާ މި ވަޒީފާ ޖެހިފައި އިސްލާހުކޮށް ހުރި ސަރުކާރު. އިން ރިޕޯޓް ކުރުމުގެ ފައިސާ ދެއްކުމަށް ވަކި ގޮތަކަށް ކުރުމުގެ ފަސޭހަކަމެއް ހުރި ބަޖެޓް. ދެން އަހަރުގެ މިނިވަން މުއައްސަސާތަކާ ބެހޭގޮތުން ހުރި ކަމަށް މި ބަޖެޓް ކުރުމަކީ ވަރަށް ބަދަލު ކުރުމެއް ކޮންމެ އިވެސް މިހާރުން ކަރަނޓް ރިކަވަރީ ވެސް އަދި ފާސްކުރި ބަޖެޓް އިރު ހުރިހާ އެއްޗެއް ފައިސާ. ދެން އެހެންވީމާ، މިއަދު ބަޖެޓުގެ އަދަދެއް ހިނގާ؛ ދެން އަހަރާ މިއީ ބަޖެޓުގެ ހިސާބުން އަދާހަމަކުރާ ވެސް ވަރަށް އަދަދެއް ވަކިން ބަޖެޓަށް ސޮއިކޮށް މުއައްސަސާތަކަށް ދިނީ. މިސާލަކަށް ދަރަނިވެރިވާ އިންޓަރެސްޓް ކޮމިޝަން، މި ބަޖެޓް ދެން ރިޕޯޓުގައި ބައިބައިކޮށް. އެހެންނަމަވެސް، އިންޓަރެސްޓް، ބަޖެޓުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭނުން މިނިސްޓަރީގެ ރިޕޯޓުން ހިފަހައްޓައި ކުރުވިން ކަމުގެ ފަސޭހަކަމަށް ހުރި. އަދަދެއް ޖުމުލަ މުއައްސަސާގެ ބަޖެޓުގެ ރިހާ އަދަދެއް ފާސްކުރުން ކުރަނީ ފައިސާ 7 އަހަރުދުވަހު ހަރަދު ކުރެވޭ ބަޖެޓް ގެ އެކު. އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީގެ ފައިސާއަށް ހިސާބުކުރަމުން ފުރިހަމަވާ މުއައްސަސާ ބަޖެޓް 6 އަހަރުދުވަހުން ހިނގައްޖެ. ނިމިފައިވާ ކަމެއް. އެ ބަޖެޓު އެ މުއައްސަސާތަކަށް ބަޖެޓް ޕީ.ޖީ އޮފީހުން އަންގާފައި ވެސް އެބަ އޮތް. އެކަން ވެސް ފާހަގަކުރަން ކަމެއް. މިކަހަލަ ބަޖެޓްބަޖެޓް، އެހެންވީމާ، ބަޖެޓް ބަޖެޓް އަދަދެއް ފުރިހަމަ ހަމަ ހަރަދު ކުރެވޭނެ ގޮތުން އެހެން ބަޖެޓުގެ ދަރަނި ފާސް އިސްކޮށް. ދާއިމީ އަދަދެއް ބަޖެޓަށް މި ޖުމުލަ ހަރަދު

ކުރެވުނުވެސް ގޮތެއް ބަލަން. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު ޕްރޮޖެކްޓް އޮޑިޓްކޮށްފައިވާ އޭރިޔާ ވެސް 2019 ވަނަ އަހަރު ކުރެވުނު ބަޖެޓުތަކުގެ ބޮޑު ގޮތުން އިތުރުކުރި ބޭނުމާއި ޚަރަދުން އެކުލަވާ ތަނެއް މި ތަނަކީ. އެތަން ހިންގަން އެބަ ދޭ 8.8 މިލިއަން ރުފިޔާ އިނގޭތޯ. ދެން މިއީ ހަމަ ހިއްލަން ރައީސްގެ ދަރަނި ވެސް ފޯރުކޮށްދޭ ތަނެއް މި ތަނަކީ. ހަމަ އެހާއިއްކޮޅަށް، ފުލުދޫ ޕްރޮޖެކްޓްސް އޮތީ ރިޔާ ތަނެއް އެބަ އިނދޫ ހަރުވާލި އިނގޭތޯ. އެ ތަނަކީ ޖެންޓް މިނިސްޓްރީގެ ކަންތައްތަކަށް ފޯރުކޮށްދޭން، ޚާއްސަ އެ ތަންތަން ކަންތައްތައް، ކުރާ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ދެން އޮންނަ ތަނެއް. އެހެންވީމާ، ޖެންޓް މިނިސްޓްރީން ފުރިހަމަކޮށްގެން ކުރަންޖެހޭ ހަރަދުތަކުގެ ބޭރު ހަރަދު މި ފުރިހަމަ ފުރާޅު އެބަ ޖެހޭ ކުރަން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ކަން ވަރަށްވުރެ، ކަން ވީނު ގޮތް ނޯޓުކުރި ނަން ވާ ތަންތަން މި ހުރިހާ ހަދަވާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ އަޅުގަނޑުމެން ކުރިޔަން މިގޮތަށް ހަރަދުކުރި މި އެއީ އެއްކަލަކުވާން ހުރި ތަންތަން އެއްކޮށްފައިވާހެން، އެ ތަންތަނުން މިބާ ސަރުކާރުގެ ދޫން މިހިރަ ފުއްސަވާ ތަންކަން ފާރި ދޫވާން ކަލަވާ ގޮތަކަށް ހިފާން. ދެން މި ކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އަދި ނިންމިއަކަސް ވާނީ ކަމެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާ ވެސް މަޝްވަރާކޮށް، އަދި މުޅި ރަށް ފިޔާ ވެސް މަޝްވަރާކޮށް، އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ ފިޔަވަޅު އެއްބަސްވެގެން ގެންދިޔުމަށް އަދި ވާ ހަނދާނުވާން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ތަރަފަށް މިބާ ހުރިހާ ފިޔަވަޅު ބޭއްވުން ވަރަކަށްކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ވަޒީފާކޮށް މިހާރު އޮންނަ ގޮތުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަރުކާރުގެ ސްޕީޑްކޮށްލުން ތަރައްޤީ މި އޮތް މިނިވަން މުއައްސަސާތައް ވެސް މި އޮތީ މިހާރު މާލިތައް. އެހެންވީމާ، މިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ވަރަކަށްކޮށްގެން މި ތަނުން ފިބާ ސްޓާންޑަޑުގެ އެހެން ތަފާތުތަކަށް ފޯރުކޮށްދެނީ ގޮތެއް ވަރު ބެލުމަށް ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހުށަހެޅީ މުޅިންމެ ކަމެއްކަން. ދެން ކޮންމެކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންވީ ކަންތައްތައް އެބަ ހުރި. މިސާލަކަށް ދަރަނިވެރިވާ ކަސްޓަމުރައި ޚާއްސަ. ކަސްޓަމުކުރުމަށް، އަޅުގަނޑުމެން ކަސްޓަމުގެ މިހެން ގަވާއިދުތަކަށްވެސް އެ މިހެންނެއް ބައިނަލްއަޤްވާމީ ވަޔާތައް ވެސް ޖަމާކުރުމާ، އެހެންނަމަވެސް ވާނީ. އެ މިހެންގެ ވަޔާތަކާބެހޭގައި ހުރި ދަރިވަރާ އެއްކޮށްގެ ވާހަކަ އެ މިހެން އެތި ދަރައްކާތަށް، ބޭނުމެއް. އެހެންވީމާ، ކޮންޓްރެކްޓަރުން އެއްކޮޅު މި ސްކޫލް ނުކުތް ކަމަށް ވަނީ ދަރަ ޖަވާބު ކޮންޓްރެކްޓަރުގެ އަސާސީ ސިޔާސަތު އެހެންނެއްގޮތަކަށް. އެހެންނެއް ފުރަޅު މި އެއީ. އެހެންނުންތޯ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެ މިހެން ޤާނޫނީ ކުރުވާނަމަ، އެކަމުން ބޭނުން ކުރާ ވަނަށް އެގޮތަށް ހަމަޖެހޭނެ. މިސާލަކަށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވަނަށް އެންމެފަހުން މި ވަޒީފާގެ ބަޔަކަށް ކުރިއަށްދިޔުމަށް ސަރުކާރުގެ ކޮންޓްރެކްޓަރަކާ ވެސް ޖެހޭ މަސްއޫލު މާލީ އަދި އޮތުމުގައި، މާލިއްޔަތު ޒިންމާ ގެންދަވަން ކޮންޓްރެކްޓަރުން އެ ކޮންޓްރެކްޓަރަކާ. ދެން މިހާރު މާލީގައި ހުރިހާ އެއްޗެއް ސަލާމަތުކުރުވައި

އަތޮޅަކަށް ވެސް، ރަށްތަކަށް ވެސް ދާ ނަމަ އެ މައްސަލަ ހިންގާނީ ބައްލަވާލައި. އެހެންނޫންތޯ ވާނީ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އެ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭ ކޮށްލަން، ކަސްބާވުމުގެ ކަންތައްތައް ޚާއްޞަކޮށް. ދެން ހަމަ އެއާއެކު މުއައްސަސާތަކުގެ ތެރޭގައި އަސްބާބުތަކުން ވެސް އެބަ ޖެހޭ އަޅުގަނޑުމެން މަގުފަހިކުރަން. އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ ބަޖެޓުގައި މިފަހަރު އަގޮތަން ވެސް ފާހަގަކުރަން. އެއީ މިސާލަކަށް ކަސްޓަމް ވެސް މީގައި ވަރަށް ޕޮލިސީތަކަށް ބަޔާންކޮށްގެން އެބަ އޮތް ދައްކަމުން އެމް.ޑީ.އާރުގެ ފަރާތުން، ޖީ.އެމް.އާރު ފިޔަވައި ކަސްޓަމްސް ނަގަން ޖާގަ ނުދީ، ބިން ނުދީ، ބަނދަރުން ނުދީ އެ ބޭފުޅުންގެ ޖިންސަ އަދާކުރަން އިންތިޒާމު ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، އެހެން ހުރި ކަންތައްތައް ވެސް އެ ސިޔާސަތުން ނަގައިގެން އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ އަޅުގަނޑުމެން މީގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ސަން ގޮތުގައި މީގައި ބައްލަވާ ހުށަހެޅިން ހުށަހަޅަން.

ފުވައްމުލަކު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަލީ ޝަޒާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޝިދު ދެއްކެވި ވާހަކައަށް ހަމަ އަޅުގަނޑު ވެސް ތާއީދުކުރަން. ހަމަ އާދޭ އިތުރަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، މިހާރު ދައުލަތަށް ލިބޭ އާމްދަނީގެ މައްސަލަ އަސްލު ވީ މައްސަލައަކީ. ހަރަދުކުރުމުން އޮތް އެންމެ ބޮޑު ދަރަނި އެއީ. ދެން މީގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ އެއް އެހީވެދީ، ޓެކްސް އަޑިޓު ފާހަގަކުރަން. އެއީ އަސްލު ޓެކްސް ނަގާ ބޭސް އިތުރުވީ ގާނޫނުގެ ދަށުން ވުޖޫދުވެގެން އަސާސީވާ އިދާރާތައް. އެކަމަކު އެ އިދާރާގެ ބެލެނިވެރި ފަރާތްތަކުގެ ގޮތުގައި ޓީ.އެސް.ސީ ވެސް ނުލަމަ ބެނިފިޓު އޮފް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން، ފެޑެސްޓް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން ވެސް ނުލިބުން. ދެން މަޖިލީހުގެ ހަމައެކަނި ޖެޓީސް ކޮމިޓީގެ ބޭފުޅުންގެ ދަށުގައި އެ ކަން މި އަންނަނީ. ދެން އެ ކަމުން އަސްލު މީގައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން މި އޮތް ވާހަކައަކީ، އަޅުގަނޑުމެން އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީން ބަލައިލި އިރު އޮގަސްޓު މަސް ނިމުނު އިރު އެ ހަމަމަށް ދިރު އަނެއްކާވަރަކާއި ދިވެހި ރުފިޔާއިން ދައުލަތަށް ލިބެންޖެހޭ 6 ލައްކަ 81 ހާސް ރުފިޔާ އެބަ އޮތް. ތަކުރާރުން އަދި ހުރި ވަކިން 32 މިލިއަނަށްވުރެ ގިނަ ރުފިޔާ ލިބެން. އެހެންނަމަވެސް، މި ބާކީސް އެޕީ ކޮމިޝަނުން މިހާރު މި ހިސާބުގެ ޑޭޓާ ބަލައިލާ އިރު، ޓޯޓަލް މިހާ ބޮޑުކަމުގައި މައްސަލަ ބަލައި ނިމިކޮށް ކުރުމުގެ ކުރިން އަނބުރާ އެ ޓިވިސަން ނުހަރަ އެދުރިފު މި ކުރަނީ. ކޮންތާކު އެ ބަޔަކު ނިކުމެން އަނބުރާ ހައިކޯޓުން މި ދަނީ. ހައިކޯޓުން ދަން ސުޕްރީމް ކޯޓަށް. މި ދުވަހަށް ވެސް ނިމޭ ގަހަކަން ނުވޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މިހާރު މިގޮތް ބަދަލުގައި އަސްލު މީހާއިން އެ ކަމާ މިނިވަން މަސައްކަތް ވެސް އައި އެންމެ ދަށު ކޯޓު މަރުޙަލާ ގޮތުގައި، ކަސްޓަމްތައްތަކުގައި ބެކަސް އެއީ އަސްލު ހައިކޯޓުގެ މަރުޙަލާއި ހިނގަނީ،

ހައިކޯޓުގެ ޑިޕާޓްމަންޓަކަށް ހަދައިދިނުމާއި ދެން އެ ބިލްޑިން ނިމާ އިތުރު އިންސާނީ ހަމަ ސޮފްޓްވެއާ ކޯޑު އެކަށި. އެއީ އެއް މަދުބަރާ މަދުވާން. މަދުވެއްޖެއްޔާ ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މީގައި މި އާދަދަނީ ހޯދުމުގެ ކަންތައްތައް ތަންކޮޅެއް ލުއިފަސޭހަވާނެހެން. މިހާރު މި އަހަރު މިހާރަށްދަނީ އަދި އިތުރު އެބަހުރި ހުރި މައްސަލަތަކުގެ ތަރުތީބުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ދައުލަތަށް ލިބިދެއްވުމަށް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، ލިބެންޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑެތި އަދަދުތަކެއް އެބަ ހުރި. އެހެންވީމަ، މި ކަންކަމަކީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މީގެ ތަރުތީބުކުރި އިދާރީ އޮނިގަނޑުގެ އިސްލާހުތަކަށް ގެނެވިއްޖެއްޔާމު ހަމަ ދައުލަތަކަށް ލިބޭނެ އާމްދަނީ ކަމަކަށް ދެކޭތީ، އެ ވާހަކަ ވެސް އަޅުގަނޑު ހަމަ ހިއްސާކުރީ. އަޅުގަނޑުމެން އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީން ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ބަލާ، މައުލޫމާތުތައް ލިބޭ އެއްކަމަކަށްވާތީ، ހަމަ ހުރިހާ މެންބަރުންނަށް ވެސް އެކަން ހިއްސާކޮށްލީ. ޝުކުރިއްޔާ.

ހަނިމާދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަންހެނުން ބޮޑަށް ހަމަ ބަޖެޓު ފަރުމާކުރަން ހުރިހާ މުއައްސަސާއެއް ހަމަ އެވަރަށް މެންބަރުންނާ އެއްކޮށް މި ވަޒީފާގައި އެބަ ހުއްޓޭ. އަހަރުންއަހަރަށް މި އަންނަނީ ބަޖެޓު ބޮޑުވަމުން. މީގެ އެ ކަންކަން އެހެން ވާއިރުގައި ތިޔައިން އެއްވެސް ބޮޑުވަނީ ވިޔަފާރިވެރިންނާ، މިތަނުގައި މިހާރު އެއްވެސް މުއައްސަސާއަކާ ދަތުރުތަކުގައި އެ ބޭފުޅުންގެ ޤާނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތު ފުރިހަމަކުރުމުގެ އިޖުރާއާތު ބޭނުންވާ ނޫން. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ވެސް ނުވޭ. ދެން ބަޖެޓު ބޭނުންކުރަނީ ނިސްބަތުން ބަޖެޓު ބޭނުންކުރަމުންދާ ގޮތް ނަތީޖާއެއް ދަށްވެފައި ބަޖެޓު ބޭނުންކުރެވޭނީ އަޅުގަނޑުމެން. އެއީ އެކަށީގެން ޤާނޫނީ އަދި ޖުމްލަ ބަޖެޓު އޮތް ހަމަ މި ބަޖެޓު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުންވަނީ. މިހެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ނެތް ފެންނާކަށް ވެސް. ހެދިފައެއް ވެސް. އެހެންވީމާ، މި ކަންކަން ނެތި ހަމަ އަދިވެސް ބޭނުންކުރާ ހަމަ ބަޖެޓު ބޭނުންކުރަނީމާ، އިތުރުކުރަނީ، އެގޮތް ވެރިކަމުގެ އެބަ ހިނގާ އެވަރު ބަޔަކު ކަޅުމެ. މުޤާބިލު ބޮޑު ބަޖެޓު އެއްކަމަކީ ހަމަ ބަޖެޓު ދަނީ. މުސާރަ ބައި ބޭނުންކުރަނީ. އެހެން ކަންތައްތައް ކުރަނީ. އެހެންވީމާ، މީގައި ބޭނުންވާ ނުވާ. މި އެއްވެސް ތަނެއް އޮންނަންޖެހޭ ނިންމަވައި، އިތުރު ޖެހިލުންތައް ނުވާ. ތަޢުލީމު އަހަރަކު މިހެން ވަރަށްގިނަ ބަޔަކު. ހަމަ ގޮސްވެއް، މިހާރު އެންޖިނިއަރިންގ ބޭނުންތަކުގައި ވެސް އުޅޭ ހަމަ ބަޖެޓް އަހަރު ބޭނުންވުން. ދެން އެހެން ތަންތަނުގައި ވެސް ހަމަ އެ އަދަދަށް މިހެން ވަޒީފާ ތަޢުލީމު. އެ އެންމެންނަށް ހަރަދު ބަޔަކު ހެދިފައި. ސަރުކާރުގެ ކޮބައިތޯ ތަޢުލީމުދޭން ކިހިނެއްތޯ? މި ކަންކަމުން ތަޢުލީމުދޭން ގަސްބުރާހުގެ ނިސްބަތްއެއް ކޮބައިތޯއޭ. އެ ޚަރަދުކުރާ ފައިސާ އެބަ ޖެހޭ. އެ ތަޢުލީމުގެ ދާއިރާ ގޮތުން ފަރުމާކުރަން ތަޢުލީމުދޭން ފައިސާ އެބަ ޖެހޭ އެއްވެސް ގޮތަކުން

ބަޖެޓް ދެންނާ އިތުރަށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ވެސް ހަމަ ތާއީދުކުރެވޭ މި ތަންތަން ކުރެވުނަސް. އަދި އޭގެ އިތުރަށް 5 މެންބަރުންނާއި 7 މެންބަރުން ކޮމިޝަނަކު ކޮންމެހެން ތިބޭކަށް ވެސް ނުޖެހޭނެ. އެއީ އާބާދީގެ ނިސްބަތުން އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޝަންތަކާ އެއްކޮށް އޮންނަންޖެހޭނީ. ދެން އާދެ ހަދައިގެން ރަނގަޅު ނަތީޖާ ލިބޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ބެލީ. އެކަމަކު ދުވަހުން ދުވަހަށް މި ލިބެނީ ނަތީޖާ ހަމަ ގޯސްވާ ވަންޑަރު މި ފެންނަނީ. އެހެންވީމާ، ތިން މެންބަރުން ތިއްބަސް ހަމަ ކޮމިޝަން ހިންގޭނެ. އެހެންވީމާ، މި ހަރަދުގެ ގޮތުން މި ކަންކަން ކުރެވިދާނެ ވިސްނަން އެބަ ޖެހޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އަބަދު ވެސް ދައްކާ ވާހަކައެއް މިސާލަކަށް ޖެބަލް ޕެންޝަނުގެ ވާހަކަ ވެސް. ޕެންޝަން ލިބޭ ޢުމުރުގައި އަނެއްކާ ވެސް އެހެން އެޑިޝަނަލް ޖޮބްސް ވަނީމަ އެ ޖޮބުން ބޮޑު މުސާރަ ލިބޭއިރުގައި މިތަނުން މި ލިބޭ ރިޓަޔަރމަންޓުގައި އެ ތަނުން ލިބޭ މުސާރައާއި އެބަ ލިބޭ. އެހެންވީމަ، މިއީ ވެސް މި ބަދަލުވާންޖެހޭ ކަމެއްކަމަށް. އެއީ އެކަށީގެންވާ އަދަދެއް 45 ހާސް، 50 ހާސް ރުފިޔާ މުސާރައަށް ލިބޭއިރުގައި ކުރިން ހުރި ތަނުން ލިބޭ ޕެންޝަން ހަމައަށް ލިބެންޖެހޭނޫން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ރިޓަޔަރކުރާ ބޭފުޅަކަށް ހަމަރު ހާސް ރުފިޔާ ލިބޭ އިރު، ދޮށީ އުމުރުގައި 5000 ރުފިޔާ ލިބެނީ ހަމައަކަށް އެ 4000 ރުފިޔާއާ ނުލިބޭ. ހަމައަދު ލިބެނީ ޖުމުލަ 5000 ރުފިޔާ. އެއީ ވަރަށް އަނިޔާވެރިކަން އޮންނަ ކަމެއް އެއީ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ޖެހޭ ސިފައިންގެ ކަނޑައެޅުން 10 ހާސް ރުފިޔާއަށްވުރެ ބޮޑު ނުވާނަމަ އެ ބޭފުޅުންގެ ރިޓަޔަރމަންޓުން ލިބޭ ލާރި ލިބިފައި އަދި ދޮށީ އުމުރުގެ މީހުންނަށް ލިބޭ ލާރި ވެސް ލިބެން. އެހާކަންވަރު. ގިނައިން ލިބޭ މީހުންނަށް މި ލިބެނީ ގިނައިން. 45 ހާސް ރުފިޔާ މުސާރައަށް ލިބިފައި އަދި އޭގެ އިތުރަށް ޕެންޝަނުގެ ގޮތުގައި 30، 40 ހާސް ރުފިޔާ ލިބޭ ބޭފުޅުން ވެސް ހަމަ އެބަ ތިއްބެވި. އެހެންވީމާ، ދައުލަތުގެ ހަރަދު ކުޑަކުރަންޏާ މި ހުރިހާ ކަމަކަށް ރިޓަޔަރމަންޓް މިކަން ކުރީމަ މިކަން ވާނެ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެނޭ މި ކަންކަން މިގޮތަށް ކުރަން. ކޮންގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޚަރަދު ކުޑަކުރެވޭނީ.

ތިނަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ސަޢުދުﷲ ހިލްމީ ވާހަކަދައްކަވަމުން:

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ހިނގާދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރުގެ ވާހަކަފުޅަށް ތާއީދުކުރަން. އަސްލު އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ އަދި އެހެން ކަމެއް ވެސް އެބަ އޮތް. މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަދައްކަނީ ބޭސިކް ޕެންޝަނުގެ ވާހަކަ. ބޭސިކް ޕެންޝަން ދޭ ވާހަކަ އިނގޭތޯ. މިގައި އެބަ އުޅޭ އަނެއްކާ ވެސް. އެއީ މިސާލަކަށް އެކަކު ރަސްމީ ވަޒީފާގައި ގަޑީގައި، ރަސްމީ ވަޒީފާގައި ފަހުގައި ފުލްޓައިމަން އަލުން ވަންނަން ދިޔަ ކަމަށް ވަޒީފާއެއްގައި އެ ވަގުތު ވެސް އެބަ ޕެންޝަން ކަނޑާ. އެއީ އެކަން ވެގެންވާނެ ގޮތެއް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަކަށް

ގަބޫލުއަންނުކުރެވޭ. އެއީ ކޮންމެވެސް އެއްބާރުލުން ފެންނަކަން ފައިސާ ކަނޑައެޅުމެއްނޫން. އަސްލު ޤާނޫން ކަނޑައެޅިގެން ނުވާނެ. ތިން ތަނަށް ދިރާއިއްޔާ ތިންތަނުން ވެސް ކުރޭ. މިސާލަކަށް ޒުވާނުން މުދައްރިސަކު މި ދަރިން ހިރިޔާ ސްކޫލަށް ނޫނީ ކޮންމެވެސް ސްކޫލަކަށް ބަދަލުވެއްޖެނަމަ. އެ ތަނުގައި އެތަ ކަނޑާ. ދެން ހުރަ މި ދަރީ ކޮންމެވެސް އެހެން އަމިއްލަ މީހެއްގެ ޒުވާނުން ކުލާހަކަށް. އެތަނުން އެބަ ކަނޑާ. އަނެއްކާ ކޮންމެވެސް އެހެން ތަނަކަށް ދިރާއިއްޔާ އެތަނުން ވެސް އެބަ ކަނޑާ. އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ ކަންތައްތަކެއް އެބަ ހުރި މިހާރު ވެސް. ދެން އަޅުގަނޑު މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުމުގެ މި މުވައްޒަފުންނަށް ވަކިން ބަޖެޓް ހަދައިދީ މި ކުރަނީ. އަދި މުވައްޒަފުންގެ މުސާރަ ވެސް ހަމަ ބޮޑުކުރަމުން ކުރަމުން މިދަނީ ސިވިލް ސަރވިސްގައި ވެސް. އެކަމަކު، ހުށަހެޅު ހަމަ އަމިއްލައަށް ޕްރޮސެސްޓި ވެސް އެބަހުރި ފާރަވެރިކުރެވިފައި، މުވައްޒަފުން، ގިނަ މުވައްޒަފުންގެ، ދެން ހަމަ ބައެއްގެ ވާހަކަ އެއް ވެސް ނޫން. ހަމަ ގިނަ މުވައްޒަފުންގެ ފުރުޞަތުދޭކަން ފާރަވެރިކުރެވޭ އިންތިޒާމް. މިސާލަކަށް ހަމަ ވަރަށް ގިނައިން އެ އޮންނަ ޕާޓީއެއް ނުލާއި، އެ ކަންތައްތަކުގައި ވެސް ހަމަ ފުރަތަމަކަން ހަމަ. މިސާލަކަށް އޮންނާ ހަލާކުވެފައި ކޮށް ކަމެއް އެހެން އޮފީހާ އޮންނަ ތަޢާރަފް ނަގާނަގަނީ ދުވަސް ހަޖަމާވެރިކުރެވޭ ވެސް. އެހެންނާ ހަމަ ގެޔަށް ބަދަލުނުވާ ނޫނީއާއި އެކަމަށް ބަލަހާ ވެސް ނޫ ގިނަފަހު. ނޫނީއާއި ވިރާނާ އެ ފާހަގަ ބަދަލުނުވާ އެ ކަންތައްތައް ވެސް ބޭނުން. އެހެންވީމާ، މުވައްޒަފުންގެ ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓާނެ ނޫނީއާއި އެއަށް ޖަވާބުދާރީކުރުވާ ގޮތް ވެސް އެބަ ޖެހޭ އޮންނަން. މިހާރު މުވައްޒަފުންނަށް އަދާކުރާ ސިފަ ދިރިހުގެ މާނައީ ކޮންމެ މަހެއްގެ ނިމުނީމަ އޮންނަ އެއްއަހަރު އޮފީހުގެ ޖަލާކުރުމާއި ލިބޭ ޖާގާއަކީ އެބަ ހުރޭ. އޮފީހުގެ ޖާގައަކީ އެބަ ހުރި. އެހެންވީމާ، އެ ކަންތައްތައް ވެސް އެބަ ޖެހޭ ފާހަގަކުރަން. ހަމަ އިއްޔަކުވެރި ވަނަވަރު އަސާސީ ޤާނޫނުއަސާސީ އެ ވިދާޅުވިން ހަމަ ބާކީ ކޮމިޝަނަކާއި އަދި ބާކީ އަދަދުތަކުގެ ވަނަވަރުންނާ ތިބުމުގެ މުސާރައާއި ނެތީ. މިސާލަކަށް 7 މެންބަރުން ތިބި ތަނެއްގައި އަދަދުކުރަންޏާ 3 މެންބަރުންނަށް ބަދަލުކުރެވިދާނެ. އެ ކުރަނީ ހަމަ ދުރު އެއް މަސައްކަތެއް ކުރަނީ. އެހެންވީމާ، އެކަހަލަ ކަންތައްތައް ހުށަހެޅުން އެބަ ޖެހޭ ހަމަ ހަރަދުކުރެވޭކަމުގެ ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް. ދެން ހުށަހެޅުމަކީ ހަމަ އިއްޔެގައި ވެސް ފާހަގަކުރިން އޭ.ސީ.ސީ ކަހަލަ ތަންތަނަށް ހަމަ ބަޖެޓް ބޮޑުކުރެވޭގޮތް އެ ހަމަ އެ ބަލާ ކަންތައްތަކާއި ކޮރަޕްޝަން އެ ސަލާމަތުކުރެވޭ ފައިސާތައް ސަލާމަތުކުރެވޭ މަސައްކަތް ހުށަހެޅުން އެބަޖެހޭ ކުރަން. އެހެންވީމާ، ބޮޑުތަކެއް ވެސް 5 އަހަރު ތެރޭ ދައުރުގައި ކޮންމެ އިރު، މި ދެންނެވި ރިޕޯޓު ދައުރުއް 5 އަހަރު ކޮންމެ އިރު، ދައުރުގެ ފުރަތަމަ ހާލަތުގައި އެ ސަރުކާރުތައް ހުރަހެޅިދާނެ، ހަމަ އެ މިހާ ބަދަލުއައިސްގެން ގޮސް ދައުރު ނިމެންދެން އެބަ މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ. އާދެ ކުރަނީ މި ހުރިހާ ތަކެތި އިންތިހާއަށް ގޮސްފައި. ހަމަ ބަޖެޓީ މިފަހަރުވެސްހަމަ

ވެފައި. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފެނޭ އިނގޭތޯ އެސް.އޯ.އީތަކުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ތިބި ގާތްގަނޑަކަށް އަނެއްކާ [illegible] ވަޒީފާ އަދާކުރި މީހުން، އެ ދައުރު ނިންމައިލާ އިރު ބޮޑު [illegible] ވެފައި. ކުރި އެއްވެސް ކަމެއް އޮންނަނީ ނޫން. ހަމަ ބޮޑު ވިޔަފާރިތަކާއި ބޮޑު އިމާރާތްތަކާ އެއްޗެހި ކުރުމާ މި ކަހަލަ ކަންތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ. އެހެންވީމާ، އެ ކަހަލަ ކަންތައްތައް ނުވާނެ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ އެ ފިޔަވަޅުތައް ވެސް އަޅަންޖެހޭ. ހަރުދަނާ ފިޔަވަޅުތަކެއް އެޅިގެން ނޫނީއާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިތްހަމަޖެހޭ އެކަން ވާނެހެން. އެހެންވީމާ، ހަރުދަނާކުރުމުގެ ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ ބައިވަރު ކަންތައްތައް އެބަހުރި. ޝުކުރިއްޔާ.

ކުރުންބޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޝާހިން ޙަބީބް ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ގަބޫލުކުރަން މުއައްސަސާތަކުގެ ބަޖެޓު ވެސް ހަމަ އިތުރުކުރަންވީ. އެކަމަކު ބަލައިލަންޖެހޭ ކަމަކީ މި މުއައްސަސާތައް އުފެދިފައި ހުރި ކޮން ގޮތަކަށޯ، ކޮން ކަމަކަށް ކޮން މަޤްސަދެއްގައޯ. މިހެން ދަންނަވާ އިރު މިހާރު [illegible] [illegible] ނޫނީ އޭ.ސީ.ސީން އެބަ އޮތް ވަކިން ބަޖެޓަށް އިތުރުކުރަން ވެސް އެދިލައްވާފައި. އެކަމަކު މި [illegible] އަޅުގަނޑުމެން އަހަރު ނިމޭ އިރު ޕްރޮފިޓް ނަގަން 80 މިލިއަން، 90 މިލިއަން ނޫނީ 100 މިލިއަން ލިބެންޖެހޭނެ ކަމަށް ޕްރޮފިޓް ނަގާފައި، ޕްރޮފިޓުގައި ހުރި އެއްވެސް ފައިސާއެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އަހަރު ނިމިގެން އަނެއް އަހަރު ނިމިގެންދާއިރު ވެސް [illegible]. އެހެންވެގެން [illegible] އަޅުގަނޑުމެން [illegible] މިލިއަނެއް ޚަރަދުކުރާ އިރު، މުއައްސަސާތަކަށް ޚަރަދުކުރާ އިރު، އެ، ދެންނެވި މުސާރަޔާއި އެހެން އިނާޔަތްތައް ލިބިގެން ނޫނީއާ [illegible] ލިބެންޖެހޭނެ އަޅުގަނޑުމެން މި ޚަރަދުކުރަން ޕްރޮފިޓް ނަގަނީ [illegible] އެ އިމްޕްލިމެންޓް؛ އިއްޔެ ވެސް ވާހަކަދައްކަވައިފި [illegible] [illegible] މި ވަނީ މި އިމްޕްލިމެންޓްނުކުރެވުނީ. ނޫނީއާ ބައެއް މުއައްސަސާތަކާއި އަނެއް މުއައްސަސާތަކާ ގުޅޭ [illegible] ނޫނީއާ އެއްބާރުލުން ނޫނީއާ އެހެން ކޮންމެވެސް ކަހަލަ މައްސަލައަކާ ހުރި ވާ ކަންތައްތަކަކާ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ [illegible] މި [illegible] ކަމަށް ވަނީ އަޅުގަނޑުމެން މި ބަޖެޓުން [illegible] ޚަރަދުކުރާނެ ގޮތްތަކަކީ ކޮބައި. [illegible] [illegible] ހިންގަން އެބަ މުވައްޒަފުންނަށް [illegible] އެބަ އިމާރާތްތައް ކުއްޔަށްހިފައިގެން ތަންތަން ހަދައި، މުއައްސަސާތައް ހިންގަން މަސައްކަތްކުރަމުންދާ އިރު، އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތްކުރަމުންދާއިރު އަހަރު ނިމޭ އިރު އަޅުގަނޑުމެން މި އަހަރު ނިންމައިލީމާ 200 މައްސަލަ، 200 ޕްރޮފިޓް ނުނެރޭ، އެއް ބިލިއަން ރުފިޔާ ސަރުކާރަށް އެބަ ލިބެންޖެހޭ. ދައުލަތަށް އެއް ބިލިއަން ރުފިޔާ ލިބޭ އިރު، ލިބޭ ޕްރޮފިޓް ނަގަނީ އަޅުގަނޑުމެން 80 މިލިއަން ނޫނީއާ 100 މިލިއަން ޚަރަދުކޮށްލައި މި މުއައްސަސާތަކަށް. އެކަމަކު އެ އެއް ބިލިއަން ރުފިޔާގެ ތެރެއިން [illegible] [illegible]

އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭނީ. އެހެންވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އެ މަޤްޞަދު ހާސިލުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ ކީއްކުރަންތޯ އަޅުގަނޑުމެން އެ މުއައްސަސާތަކެއް ހަދަންވީ؟ އެހެންވީމާ، މި އިތުރުކުރާ އިރު އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނަންޖެހޭނީ އެ ފެސިލިޓޭޓުކޮށްދޭ އިރު އެ ކުރާ ކަންތައްތަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފައިސާއެއް އަސްލުގާ ނުލިބޭ ކަމަށް ވަންޏާ ދައުލަތުގެ ފައިސާ އެ ގޮތަށް ހަރަދުކުރުމުގެ ބޭނުމެއްނެތް ނޫންތޯ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ ހިޔާލަކީ އިތުރުކުރައްވާ އިރު ވެސް ނޫނީ މަދުކުރައްވާ އިރު ވެސް ވިސްނަވަންވީހޭ އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ބަލަންވީ މިއިން ނަތީޖާއެއް ނުނިކުންނާތޯ. ނަތީޖާނުނިކުމު ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ހިއްސާކުރެވޭ މި ކުޑަވެސް ބަދަލެއް ކަމެއް ކަމަކަށް. ސުވާލުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

މިހާރު މިވާގޮތަކީ ކޮންމެގޮތެއްވިޔަސް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަކީ އަޅުގަނޑުމެން ވަރުގަދަކުރަންޖެހޭ ތަނެއް އިނގޭ. ދެން އެންޓި-ކޮރަޕްޝަންގައި ހަމަ ތި ވިދާޅުވިގޮތަށް ގާނޫނު އޮންނަ ގޮތުން އެ މީހުން މި ޖެހެނީ މައްސަލަތަކެއް ނިމުނީމަ ދެން އެ ފައިސާ ހޯދުމަށް ބަލައި ނޫނީ ދައުވާކުރުމަށް ބަލައި ޕީ.ޖީ އޮފީހަށް ފޮނުވަން. ދެން ޕީ.ޖީ އޮފީހުން މަސައްކަތްކޮށްގެން ދައުލަތުގެ ދެން ހުރި އިދާރާތަކުން ފައިސާ ހޯދަން މި ޖެހެނީ. އެހެންވީމާ، އެ ބައިތައް އެ މީހުންގެ ގާނޫނުން ހުރުމާއި ޝަރީޢަތަށް ދިއުމާއި، ޖެހޭނީ އެ މީހުންނަށް ވެސް އެ ބަޖެޓުން. އަމިއްލައަށް ޝަރީޢަތަށް ފޮނުވައި، އަމިއްލައަށް ފައިސާ ހޯދުމުގެ ބާރު ނުދެނީސް އެ މީހުންނަކަށް އެ ކަންކަމެއް ނުކުރެވޭނެ. އެހެންވީމާ، ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ވަރުގަދަކުރަންޖެހޭ ތަނެއް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަކީ. ދެން އެތާ ތިބި މީހުން ފަރުވާކުޑައިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭނީ މިތާ އެބަ އޮތް މަޖިލީހަށް އެ މީހުން ވަކިކުރުމުގެ ބާރު އިނގޭތޯ. އެ ކޮމިޝަނުގައި ތިބި މީހުން ވަކިކޮށްލުމުގެ ބާރު މަޖިލީހަށް އެބަ އޮތް. އެހެންވީމާ، އެ މީހުން ކަމުނުދާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން އެ މީހުން ހަމަ ވަކިކޮށްލައި، އާ ބަޔަކު އިންތިޚާބުކޮށް ބަދަލު އަންނަކަ ފުރުމުގެ ބާރު ވެސް އޮތީ ހަމަ މަޖިލީހަށް. އެހެންވީމާ، މި މަޖިލީހުގައި ހުރިހާ ބާރެއް އޮތީ. އެހެންވީމާ، މަޖިލީހުން ހަމަ އެ ކޮންކޮން އިސްލާހުކުރުމާ އެ ކަންކަން ކުރިއަށްގެންދާން. މީގައި ހުރިހާ ޖިނާއީ ބަދިލީގައި ނަގަންޖެހޭ ބައިވެރި އަޅުގަނޑުމެން. މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުން މަސައްކަތްކުރުމަށް ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭނީ މި މަޖިލީހުން ވަކިކުރަން. މި މަޖިލީހުން އޮތް ބާރު އެއީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނެތް މިއިން އެއްވެސް ކަމަކުން [illegible] އިނގޭތޯ. އެ ވާ ގޮތަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ކުރަން މިވީ، މިއީ ކުރަންޖެހޭ މީހުން، ބާރު ސަރުކާރުން [illegible] އޮތް މީހުން. [illegible] ބާރުދިން މީހުން. އެހެންވީމާ، އެ މީހުން [illegible] ހަމަ

ބޭރުކޮށްލަން ޖެހޭނީ. ބޭރުކޮށްލާތީވެ އަލުން އާ ބަޖެޓު ލާންޖެހޭނީ. އެހެންވީމާ، އެ ނޫން ހަމަ އެއްވެސް ގޮތެއް ނެތް މިއަހަރު ސަލާމަތްވެވޭނެ އިނގޭ. ދެން އަޝްރަފް.

ފަރެސްމާތޮޑާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޝްރަފް ރަޝީދު ވާހަކަދައްކަވަމުން:

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ވެސް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ ބަޖެޓުގައި މިނިވަން މުއައްސަސާތަކަށް 2026 ވަނަ އަހަރަށް ކަނޑައަޅާފައި އޮތް ބަޖެޓާ ގުޅިގެން ލަފާކޮށްފައި އޮތް ބަޖެޓަށް ނުވާން ކަމަށް ފާހަގަކޮށް އިތުރުކުރަން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން މި ކަރުދާސްތަކުގައި މަޝްވަރާކޮށްފައި މިހުރީ. ދެން މިނިވަން މުއައްސަސާތަކީ މި ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން އުފައްދާފައި ހުރި ތަންތަން. އެހެންނަމަވެސް، ބައެއް އެހެން މެންބަރުން ވެސް ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށް ދިވެހިރާއްޖެއަށް ކޮންމެހެން ބޭނުންވާ އަދުލުއިންސާފަށްޓަކައި މި ތިބޭ، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުން ރައްޔިތުންނަށް ދޭންޖެހޭ އެންމެ ފުރިހަމަ ޚިދުމަތް ދިނުމަށް، ކޮންމެހެން އެ އަދާކުރެވޭނެ ތިބެން ޖެހޭނީ، ނޫނިއްޔާ މިހާރު ބަޖެޓުކުރިއިރުވާ ގޮތުން ބައެއް ތަންތަނަށް މަދުކުރެވުނު ނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުންވާ މަސައްކަތް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި، މިފަދަ އަޅުގަނޑުމެން ބަލާނީ. އެހެންނަމަވެސް، ބަޖެޓަށް ބޮޑެތި އަދަދުތަކެއް އިތުރުކުރާކަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ނުދެކެން. އެއީ އެ ޖެނެރަލްކޮށްލައި ނަތީޖާ ނުކުރެވޭ ތަންތަނަށް ބަލާފައި އެ ތަންތަނުން ދެންނެވުން މަސައްކަތްކުރާ ކޮމިޝަންތަކުން ސަރުކާރަށް ދައުލަތަށް ލިބޭ އާމްދަނީ ހަރަދާ އެއްވަރަކަށް ބެހެއްޓުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރަން އެބަޖެހޭ. ހާއްސަކޮށް ދިއްގަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވިހެން ބައެއް ކޮމިޝަންތައް ގުޅުވައިލުން އެބަ އޮތް. ބައެއް މުއައްސަސާތަކުގެ މަސައްކަތްތައް އެހެން ތަންތަނާ ގުޅުވައިލުން އެބަ އޮތް. ދެން ނަމުގައި ހުރިގޮތުގައި، ނަތީޖާ ނުކުތުމަށް މަސައްކަތްތަކުން ކޮމިޝަންތަކުގެ އަދަދުތަކެއް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރުކުރެވިދާނެ. އެހެންވީމާ، ޖުމުލަގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑު ވެސް ފާހަގަކުރަން އެ ކަންކަން. ދައުލަތުގެ މިހާރު ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ ބަޖެޓަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ގޮތަށް ކޮންމެހެން އަޅުގަނޑުމެން އިތުރުކުރަންޖެހޭ ކޮމިޝަންތަކަށް މުއައްސަސާތަކަށް އެދިފައި ހުރި ކަންތައްތަކަކީ ކާރުބާރުތަކާ ވަރަށް އިތުރުކުރެވުނުތަން މުހިންމު ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ދެކެން. ހާއްސަގޮތެއްގައި ކަސްޓަމްސް ކަހަލަ ތަންތަނަށް ދައުލަތަށް އާމްދަނީ އިތުރުކުރުމަށް ބޮޑު މަސައްކަތްކުރާ ތަނެއް. އެ ކަސްޓަމްސްގެ މަސައްކަތްތައް ހަރުދަނާކުރެވިގެން ދިއުމަކީ ދައުލަތަށް ލިބޭ އާމްދަނީ އިތުރުވާ ކަމެއް. މިހާރު ދައުލަތަށް ލިބޭ އެތައް އާމްދަނީއެއް އެ މިނިސްޓްރީގެ ވަސީލަތްތަކުގެ ސަބަބުން ނުލިބި ހުރިކަން އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް ވެސް ފާހަގަ އެބަ ކުރެވޭ. ހާއްސަކޮށް އެ ބޯޓުތަކާ އެއްކޮށް ބޭއްވުން ބައްދަލުވުން

ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ބޭފުޅުންގެ ލަފާތައް އެ މަޢުލޫމާތުތައް ލިބިގެންދިޔަ. އެހެންވީމާ، މިހެން ހުރި ކަންކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން އެބަޖެހޭ. ޝުކުރިއްޔާ.

ހަނިމާދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދައްކަވުން:

އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ހަމަ ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުން ހަމަ އަހަރު ނިމޭއިރުގައި ވެސް ހަމަ ފަރުނީޗަރާ މި އެއްޗެހި ހަމަ ރަނގަޅަށް ބޭނުންކުރެވޭ އެއްޗެހިތައް ހަމަ އެބަ ބަދަލުކޮށްލާފައި އަލުން ބައި ނީލަމަށް އެބަ ލާ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ މިގޮތަށް ދިރާސާއެއްކުރަން ޚާއްޞަކޮށް ޤައުމެއްގައި މި މުއައްސަސާތައް ހުންނާނީ ކިހާ ޚަރަދެއްގެ ތެރޭގައިތޯ، ކިހާ މުވައްޒަފުންނަށްތޯ، ކިހާ ހިސާބެއްގައިތޯ. އެހެންވީމާ، މި ދިރާސާކޮށްލާފައި ނޫނިއްޔާ އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ މި ބޯޖުކުރާކަށް. މި ފަންޑީގެ ގަވާއިދުތަކާ ދުނިޔޭގައި ވެސް އެބަހުރި. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ މި ތަނުން މިދޭ ބަޖެޓުބަރުވުރު ކުރޭ ބަޖެޓުން އެ ބޭފުޅުން އެ ތަންތަން ހިންގަވަނީ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ މި ތަންތަނުގައި ޔޫއްވާ މި ކަންކަން ކުރަން މި ޖެހުނީ. ދަތުރުފަތުރު ނިޔާމު އަދިވެސް އަސްއަތާ ދައުލަތުގެ އެތައް ބައިވަރު ފައިސާއެއް އެ ނިޒާމަށް ޚަރަދުކުރަން. އެ ނިޒާމު ބޭނުންކުރާކަށް ނޫން. ހަމަ ކާރުގެ ބޭފުޅުކަ ހިފައިގެން ދާން ބޭނުންވަނީ. އެހެންވީމާ، މި ހުރިހާ ކަމެއް ހުރިއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ހަމަ މި ބައި ބޭނުންވާ ހާލަތެއްގައި ފިޔަވައި މިނިސްޓްރީން ދޫކުރާ ގާޑިން މިނިސްޓަރީ ތެރޭގައި ބަހައްޓަން. ވިޔަފާރިއަކީ ދީލަތި ހަމަ އަޅުގަނޑަށް އެއްޗެއްކަން ވެސް ނުވެސް. ހަމަ ބަޖެޓު އަހަރު ނިމޭ އިރު ހުސްކުރުމުގެ ވިސްނުމެއްގައި މަސައްކަތްކުރަނީ ގޮތްގަނޑެއްކަން ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކުން ވެސް. އެހެންވީމާ، އެކަން އެހެން ޒަމާނުގައި، އެ މުއައްސަސާއަކުން ޒަރޫރީކޮށް މިހާރު އެއްޗެހިއްޔާ ނޫން. އެ މުއައްސަސާއިން ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތަކަށް، ހާސިލުކުރުން ނަތީޖާ އެނގޭ ނޫން. މި އެއްޗެހި ހުރިހާ ޖާރީކުރުމަށް ފެނުނީ. މި އަންނަ އަހަރަށް ދަންޖެހޭ ހިސާބަކައި، ދެން އެހެން އަހަރަށް ދަންޖެހޭ ހިސާބު، މި އެއް އުސޫލަކުން ދޭނީ. ހަމަ 10%، 15% ބޭނުންކުރާގޮތަށް، 10 މުވައްޒަފުން އިތުރުކުރަން މި އުޅުނީ ކޮންމެ އަހަރަކު. މިހެން ކޮށް ކިޔާރިސާލަތް މި ހުއްޖެސް؟ ކޮންމެވެސް މިންގަނޑެއްގެ ތެރޭގައި މި ތަންތަން ބަޔާންކުރާނީ. އެ މިންގަނޑެއް ނެތް. ބޮޑުވެފައި ނެތް. ހާސިލުކުރާ ނަތީޖާއެއް ނެތް. ބަޖެޓު ދޫކުރަން އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކަށަވަރު މި ދެންނެވި ހާލަތު. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައްކައިލިފަހަ މި ޒަމާނީ ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމަށް ކުރިއަށް ހުރި މަސައްކަތްތަކެއް. 12 އަހަރުވެއްޖެ އެމް.އެމް.ޕީ.އާރު.ސީ މަސައްކަތަށް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަންގެ ތެރޭގައި ބައްލަވާފައި އޮންނާނެ. 12 އަހަރު. ދެން ކޮން ބަޖެޓެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައްކާ މިހެން ކަންކަން ހުންނަންޏާ؟ އެހެންވީމާ، ނަތީޖާ ހާސިލުކުރަންޏާ އަޅުގަނޑަކަށް ހަމަ

ފެންނަނީ ބަޖެޓަށް އިތުރުކޮށްދޭތީން. ދެން ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އެއްވެސް ތަނެއް ބަންދުކުރާ ހިސާބަކަށް ނުދާނެ. އެ ބޭނުންވުން ދައުލަތުގެ ޚާއްސަ ބަޖެޓުން ނަމަވެސް ޚާރިޖީގެން އެ ކަންކަން ކުރާނެ. އާދެ މި ތަންތަނަށް؛ ދެން ކަސްޓަމް އެއީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ކަންކަން ކޮންޓްރޯލްކޮށް ޖެހިލުވައި އޮތް ތަނެއް. އާދެ އިތުރަށް މިހިރަ އެހެން މުއައްސަސާތަކަކީ ހަމަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ދޭކަން އަޅުގަނޑުމެން ނުފެނޭ ހަމަ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޙްމަދު ދީދީ:

މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ދީދީ ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ބަޖެޓާ ދޭތެރޭގައި މި ދިރާސާކުރަމުންދާ އިރު އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނައިލަން އެބަޖެހޭ ކަންނޭނގެ ހާއްސަކޮށް މިނިވަން މުއައްސަސާތައް ފަންޑުކުރުމުގައި ކޮންޓްރޯލްކުރެވޭ، އެއް އިދާރާއި އަނެއް އިދާރާއާ ކޮންޓްރޯލްކުރުވާ ގަވަރން ފަސް އަބަދުވި ފަންޑުކުރުމުގައި ކަނޑައެޅިފައި. އަޅުގަނޑުމެން، ގާނޫނީ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ދާއިރާތަކުން ބައްޓަންކުރުމުގައި ކަންތައްތަކެއް ކަންނޭނގެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނުތަކުގެ މިސާލަކަށް ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން. ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް ފުރުޞަތުގައި ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަނަކީ ޖިނާއީ މުސްތަޤިއްލު އިދާރާއެއް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް، ޚާއްސަގޮތުގައި ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން އަބަދުވެސް ޖިނާއީ މުސްތަޤިއްލުކުރުމުގެ މޮޅުގެ ދުވަހު ފަސް ދުވަހު ކަންނޭނގެ. އެ މެންބަރު ދިރިއުޅުމަށް ރޮނގަށް ކަމަށް ވަންޏާ އެއަށް ބަދަލުވާ ވަސީލަތްތަކާ ފުރިހަމަ އެއްކޮށް ވެސް ކުރަން ޖެހޭނެ. ދެން ގިނަފަހަރަށް ވާ ގޮތަކީ އެއީ ޕުލިސް ނޫނީ އެން.އައި.ސީ އެ ތަންތަނާއި މި ތިން ތަނަށް ހަމަ އެއް ކަމެއްގައި ރިސޯސަސް އެބަ ބޭނުންވޭ ތަފާތު ތިން ރިސޯސަސްއެއް ކަމެއްގައި. ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން މިސާލަކަށް ޕްރޮފެޝަނަލް އިންވެސްޓިގޭޓަރުން ކަންތައްތަކަށް، މި ރިޕޯޓުތަކާ އެއްޗެހި މި ހިނގީ. އެހެންވެއްޖެ ކަމަކަށް ވަންޏާ ކޯބައިކޮށް މިގޮތް ބާރުމަނިން. ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް އަނެއް ދާއިރާއަކުން ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަނުގައި ޖިނާއީ މުސްތަޤިއްލުކުރުމުގެ ބާރު ދިރުވައި ނުނަނީ އެއީ ކޮމިޝަނުގެ ރިޕޯޓްކުރާއިރު ކަމަކީ ފަސް ވަރުން. އެއީ ކޮންޓްރޯލްކުރާ އުފެދުނީ ކޮމިޝަނަށް. ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތްކުރަން ޖެހޭނެ ޕްރިޒަންތައް ނޫނީ އިންފޮރސްމަންޓް އިދާރާތަކަށް ދެމެދު. އެހެންވެއްޖެއްޔާ އިންފޮރސްމަންޓް އިދާރާތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އިންޓެގްރިޓީ ކޮމިޝަނުގެ ހަމަ އެއް ބައެއް ކޮމިޝަނާ ކުރިން، މި މުއައްސަސާތަކުގެ ތެރޭގައި މި އިންސާފު ކޮމިޝަނުގެ އިންޓެގްރިޓީ ފަސް އެއްބަސްވުމުގައި ދުވަހަކުން. އެއީ ޕްރިޒަންގެ

ކަމެއް އިންވެސްޓްމެންޓުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ، ޖިނާއީ ތަޙްޤީޤެއް މިސާލަކަށް ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަނުން ކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ ޕޮލިހުންގެ އެއްބާރުލުން އެހެން ކަންކަމުގައި ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަނަށް ލިބެމުންދައި ވެސް އުނދަގޫތަކެއް ވެސް އިންނާނެ. އެހެންވީމާ، މި ކަހަލަ ކަންތައްތަކަށް ވެސް ވިސްނާފައި މެންބަރުން ކޮންސިޑަރކުރަސްބާ ގޮތަށް ހުންނަ ކަންތައްތައް ބަލާލައި، އެ ރެގިއުލޭޓަރީބޮޑީތަކާ ވެސް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ބަޖެޓުގެ ކޮންމެވެސްވަރެއްގެ ސަޕޯޓެއް އައިސްފާނެ ކަމަށް. އެއީ ހަމަ ހުރިހާ ތަނެއްގައި އިންވެސްޓްމެންޓު ބޭނުމެއް ވެއްޖެއްޔާ ދެން ހަމަ ރައްކާކުރަން ގޮތެއްގައި، މި ހުރިހާ ނިޒާމުތަކަކީ އެއްކޮށް ގެއްލުމުލިބޭނެ ނަގަންޖެހޭ. އެހެންވީމާ، މިގޮ ސަބަބުން ވެސް ބަޖެޓްފަހަރު އިދާރާތަކުގެ އެ ބަޖެޓު، ބަޖެޓާ ބަޖެޓު ބަދަލުވެގެން އިސްތިޤްރާރުން. އެހެންވީމާ، އެ ކަހަލަ ކަންކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލާފައި ގޮތުން މިއީ ކަރަނުގައި ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ބަލާލަދީ ވެސް ރަނގަޅު ކަމެއް. އޭރުން ވެސް ބަޖެޓަށް ކޮންމެވެސް ވަރެއްގެ ސަޕޯޓެއް ގެނެވިދާނެ. ޝުކުރިއްޔާ.

ކުރުންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޝާމިން ހަބީބު ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ ރައީސް. އަޅުގަނޑު ވަކި މުއައްސަސާއެއް ޓާގެޓްކޮށްފައި ވަކި ސްޕެސިފިކް ވަކި މުއައްސަސާއަކަށް ރައްދުކުރާ ގޮތަކަށް ނޫން. އެކަމަކު ޖުމްލަކޮށް ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކުން ވެސް ޚަރަދުތަކެއް ބޭނުންކުރަން ނުހިނގާ ބަޖެޓަށް އެދިފައި މިވަނީ. މިސާލަކަށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެމް.ޖީ.އޭ. އެމް.ޖީ.އޭއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކައުންސިލްތަކުގެ މަސައްކަތެއް. ކޯޓަކުން ހުކުމްކުރުން ހުށަހެޅުއްވާފައިވާ ނުހިނގާ ކަމަކު ކޯޓަކުން ހުކުމެއްކުރިޔަސް، އެމް.ޖީ.އޭއަކުން ނޫނީ އެއާ އެންސީ ގަވާއިދުކުރުން ނޫނިއްޔާ ކޮންމެވެސް މަސައްކަތަކާ ހުރި ފިޔަވަޅެއްއެޅިދާނެކަން. އެހެންވީމަ ކަމަށް ވަންޏާ ކޮބައިތޯ އެ މިހުރިގޮތް ޖެހޭނީތަ؟ ދެން އަނެއްކާ އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން އެބަ 23 މިލިއަން ރުފިޔާ އިތުރުކުރަން. އެހެންވެގެން އަޅުގަނޑު ހީވަނީ އެ ޕްރޮސެސްތައް، ރަނގަޅަށް އެބަ ނިސްބަތް ކަމަށް ވަންޏާ، ރަނގަޅަށް ހިނގާ މި ދަންނަވާ އެއްކަލަ ނަތީޖާ ނުނެރޭ ކަމަށް ވަންޏާ، އަޅުގަނޑުމެން ދައުލަތުގެ ބަޖެޓު ޖުމްލަކޮށް އެކި ދިމަދިމާލަށް ބަހައިލާ އިރު، ދައުލަތުގެ ބަޖެޓު މި ބޮޑުވީ. އެހެންވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ ޕީ.ސީ.ސީން ރިޕޯޓުގައި ނުކުތާ އެބަ؛ ނުކުރުނަމަ އެއް މިލިއަން ރުފިޔާ، އެއް ބިލިއަން ރުފިޔާ އެބަ ލިބެންޖެހޭ ބާކީ އިރު، ދެން ހުރި ވުޖޫދުވެގެންދާ އާދޭ މަސައްކަތްކުރެވޭ ރަނގަޅަށް ނުވާތީ ޤާނޫނާ ޚިލާފު ކަހަލަ މަސައްކަތެއް އެ އިމްޕްލިމެންޓްކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ، އެ ފައިސާ ނުލިބޭ ކަމަށް ވަންޏާ، މި ގެއްލުނު ދައުލަތުގެ ފައިސާ. އެހެންވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން ހިސާބު މި ފައިސާ ވަކި ފޯރުކޮށްދޭން ޖެހޭ ކަންކަމުގެ ބޭނުމުގައި ފަރާތަކުން ރަނގަޅުކުރަން ހިފާލައި.

ޖުމުލަކޮށް މުޅި މުއައްސަސާތައް ރަނގަޅުކުރުމަށް އޭގެ ނަތީޖާ ނުކުންނަ ކަމަށް ވަންޏާ ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް ޢަބްދުލްޢަޒީޒު ފާހަގަކުރެއްވިން ހަމަ ފައިސާދޭހާ ވާނީ. ދިނަ މުވައްޒަފުން އިޖުރާއާތާ ވާނީ. ހަމަ އޭގެ ފިޔަވަޅުން ޓެކްނޮލޮޖީއާ އެއްވަރަށް އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ދަތުރުކުރަން. އެކަމަކު އެ ދަތުރުކުރާ އިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނަތީޖާއެއް ނުލިބޭ ކަމަށް ވަންޏާ ދެން މިހާ އެއްވެސް ކަހަލަ ނަތީޖާއެއް ނުލިބުނު، ޚަރަދުތަކާއި ޚަރަދުވެގެން މިދަނީ. އެހެންވީމާ އަޅުގަނޑުމެން އިތުރުކުރާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓުގެ ޖުމުލަކޮށް ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކާ ބަލާފައި މިއީ އެއީ ބަޖެޓަކަށް އިޞްލާޙުކުރެވިދާނެ އެ މީހުންގެ ނަތީޖާއިން އަސަރު މީހުންގެ މަސައްކަތާ އެއްކޮށް މިއިން މަސައްކަތް ހާސިލުކުރުމާ. ހާސިލުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން ކުރާ ބޭނުމެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މިއަށް ވަރަށް ވިސްނާލައި އިޞްލާޙުކުރަން ކުރީގާ ދެކެން. ޝުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ވަރަށް ރަނގަޅު ވާހަކައެއް. ދެން މިގައި މިވާ ގޮތަކީ އަސްލުގައި ޕޮލިހާއި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނާ މި ކޮންތަނަކަށްވުރެ، ކުރިއާ ވަރަށްވުރެ އަސްލުގައި ވަގުން މާ ކުރީގައި އުޅެނީ. އެހެންވީމާ، އެ މީހުންގެ ޓެކްނޮލޮޖީ މާ ވަރުގަދަ. އެހެންވީމާ، އަސްލުގައި ފުލުހުންނާއި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަނަކަށް ނުދެވޭ އެ ހިސާބަކަށެއް. އެހެންވީމާ، އެއަށްވުރެ މާ ކުރީގައި ދިވެހިން މި އުޅެނީ. އެހެންވީމާ، އަދި ކަސްޓަމްސަކަށް ވެސް ނުދެވޭ. އެހެންވީމާ، އެއަށްވުރެ މާ ހުޝިޔާރުކޮށް މި ތިބީ. އެހެންވީމާ، އެ ގޮވަރަން އަސްލު ނުދެވޭ މައްސަލަ މި ޖެހުނީ އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.

ދިއްގަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޝިޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ދެން މި ޖެހޭ މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ދިގުކޮށް ކުރުކޮށްލާން ޖެހޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިއީ ކުރިއަށްވުރެ ހިފެހެއްޓުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ތަކުރާރުކުރަން ބޭނުން، މިހާރު މިގައި އުސޫލީ މައްސަލަތަކެއް ވެސް އެބަހުރި އިނގޭތޯ. މިހާރު މިސާލަކަށް ޑިޖިޓަލް ޓްރާންސްފޯމޭޝަން އޮތޯރިޓީން މިހާރު މަޖިލީހާ ހިއްސާކޮށްދެއްވައި ހުރި މަޢުލޫމާތުން މި ބުނަނީ ޕްލޭނިންގ ވަރަށް ގިނަ ދުވަސް މަސައްކަތްކޮށްގެން މުވައްޒަފުން އިތުރުކުރުމަށް މި ދިޔަ އަހަރުގެ ބަޖެޓުގައި މަދު މުވައްޒަފުން އިޞްލާޙުކުރި. އެކަމަކު އެ މުވައްޒަފުން ހިންގަން ބޭނުންވާ ޚިދުމަތްތަކާއި ހިންގާނެ ފައިސާއެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، އެ މުވައްޒަފުން ނަގައިގެން މުވައްޒަފުންނަށް މި މުސާރަ ދޭން މި ޖެހޭ. އެ މީހުން ހިންގަން ބޭނުންވާ ޚަރަދުތަކުގެ ޚިދުމަތްތަކައި އެ ޚިދުމަތް ހިންގަން ބޭނުންވާ ފައިސާއެއް ނެތް އިނގޭތޯ. މި ޙާލަތު ދިމާވެގެން މިހާރު

ފުލުހީ ޕްރޮޖެކްޓްސަކަށް އެޕްލައިކޮށް، އެކްސްޕޯޓްގެ ސްކީމްގެ 16 ވަނަ ނަންބަރުގައި މި އޮތީ. އެހެންނޫންތޯ؟ އެހެންވީމާ، މިގޮތަށް ވެސް މިކަން ފެށުން ނުވާނެ. އެ ދެންނެވި ދެންނެވީ ކަން ކުރެވޭ ގޮތަށް، ކަން ކުރެވޭވަރަށް ދެންނެވީ އިނގޭތޯ. އެހެންނޫނީ ނުދޭނީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު އެގޮތަށް ނުވާނެ ގޮތަކަށް ވެސް ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އެބަޖެހޭ މިކަން ހަމަޖައްސަވައިދެއްވަން. ދެން އަނެއް ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެން އާ ޤާނޫނުއަސާސީއަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން 3 ބާރު އުފެއްދައިގެން 3 ބާރު މިނިވަންކޮށް ވަކިކޮށްލާފައި ގޮތް ހަދައިގެން ތިބީއިރުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން ދައުލަތުގެ ބާރުތަކަށް ބޭނުންވާ ފައިސާ ލިބެންވާނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ހުރަހަކަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިދާރާއިން މި ހުރަހަކުއްވާފައި އޮތް އަދަދަށް، އާންމު ކޮމިޓީން ނިންމާފައި ހުރަހަކުއްވާފައި އޮތް އަދަދަށް މަޖިލިހަށް ފައިސާ ދޭން. އަދި ހަމަ އެއާއެއްކޮށް ޖުޑިޝަލް ވެސް ހަމަ މިހާރު މި އޮތީ ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ މި އޮތީ އެގްޒެކެޓިވްއާއި ޖުޑިޝަރީއަށް ބޭނުންވާ ފައިސާ ވެސް ވަކިން މިނިވަންކޮށް ގްރާންޓްއެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްވާ ގޮތަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައި. އެހެންނަމަވެސް، މި ޖޭ ކޮމިޝަނުގެ ޖޭ ޕްރޮކިއުމަންޓާ މި އަދި ބަޖެޓާ ގުޅިގެން މި އަންނަ އަދަދު ބަޖެޓަކަށް ބައްލަވާފައި އެ އަދަދަށް އެ ފައިސާ މިގައި ރިލީސްކުރަމުން ޖެހޭން ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ފެނުނީ ފިނޭންސްއިން އިނގޭތޯ. އެއީ އެ ބާރުތަކުގެ މައިގަނޑު ޝަކުވާއަކީ ފިނޭންސްގައި ސަޕޯޓްޖަހަން ޖެހުން މި ފައިސާއާއި އެއްޗެއްސާއި ގުޅިގެން. އެހެންވީމާ، އެކަން އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތަޔާރުކުރެއްވޭ. އެ ޖޭ ޕްރޮކިއުމަންޓް ބަޖެޓުން އިތުރު ހުރި ބަހައި މަސައްކަތްތަކާ ގުޅޭގޮތުން އަދިވެސް މަޝްވަރާކުރަމުންދަނީ. އެހެންވީމާ، ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން މިހާރު ޖޭ ޕްރޮކިއުމަންޓްގެ މަސައްކަތާ ގުޅޭ އޮތީ ރިސާޗް ބައްލަވާފައި، އެ ބަޖެޓަކު އަދަދު ބައްލަވާފައި އެކަމުގެ އިސްލާޙާއި އެއްކޮށް، މި އަދަދާ އެއްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެނެސްދޭން އަޅުގަނޑު ފެނޭ ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އިނގޭތޯ. އެހެންނޫނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިތާ ބިޑުގެން ނިންމާނެ އެއްޗެއް ނޫން. އެއީ ޖުޑިޝަރީން ފިޔަވަޅުތަކުގައި މި ވަނީ ބިމަށްބަހާލުން އިތުރަށް ބޭނުންވާ 233 މިލިއަން ދޮއްތޯ މި އަންނަ ބަޖެޓުގަޔާ އެއީ. 233915000 (ދުއިސައްތަ ތެއްތިރީސް މިލިއަން ނުވަ ލައްކަ ފަނަރަ ހާސް) ރުފިޔާ އެބަ ބޭނުންވޭ އިތުރަށް. އެ ވިޔަވަދީ އިނގޭތޯ. މި އޮތީ 807 މިލިއަންގެ އިތުރަށް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިގައި ޖަޖުކުރާކަށް ނޫޅެން. ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ބައިވެރިއެއް ނޯވެގެން ޖޭ ކޮމިޝަން ހިނގަމުންދަނީ. އޭގެ މަޝްވަރާތަކާ ވެސް ހިނގަމުންދަނީ. އެހެންވީމާ، އެކަމުގައި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އަޅުގަނޑުމެން ބަހައި ދެއްވާނެކަމަށް އެކަމުގައި. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން މުޅިއެއްކޮށް ވިޔަފާރި ގޮތަށް އެގްޒެކެޓިވްތަކުން އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން އަދި ކަސްޓަމްސްއާއި މި ބާރުތަކާ ސާފުކޮށް ވެސް ހުރަހެއްނުން އިނގޭތޯ. ދެން އޭގައި ވެސް އިއްޔެ އަޅުގަނޑުމެން ބޭއްވި ޖަލްސާއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިގެންދިޔަ ދައްކާ އެ ބާރުތަކުން 200

ކޮންމެވެސް މުވައްޒަފުންނެއް އެޕޮއިންޓްކުރައްވަން މި ބޭނުންފުޅުވަނީ އިތުރަށް. ދެން ކުރަން ވެސް ޖެހޭނެ. ހަނިމާދޫ އެއަރޕޯޓް އެ އޮތީ ހުޅުވިފައި. ދެން އެ ތަނަށް ވެސް ހަމަ ކަސްޓަމް މީހުން ބޭނުންވާނެ. ދެން އޭގެ އިތުރަށް މި ސިކިއުރިޓީ ވަރުގަދަކުރުމުގެ ގޮތުން ވެސް އަދަދުތަކާއި އެބަހުރި ހަމަ ކޮންމެ ރަށަކަށް އަލުން ނަގަން ބޭނުންވާ ޕޮލިސް؛ ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ސިކިއުރިޓީ ބާރުތަކާ ވާހަކަ ދައްކާފައި އަޅުގަނޑުމެން ކަސްޓަމް އަޅުގަނޑުމެން ޖަވާބުދާރީކުރުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ރިޕޯޓްތަކާ އެއްކޮޅު ނުކުތާ އެ ރިޕޯޓްތަކަށް ތަންފީޒުކުރަން އަންނާ ކަމަށް ވަނީ އެ ތަންފީޒުވާނެ ގޮތަށް އެ ބޭފުޅުން ހުށަހަޅުއްވާފައި. އެގޮތުން ހުށަހަޅުއްވާފައި އޮތީ. އެހެންވީމާ، އެ ބޭފުޅުން ވިދާޅުވެފައި އެބަ އޮތް ހަމަ ރަނގަޅުކަމުގެ ސިކިއުރިޓީ ބާރުއެޅުމަށް އިތުރަށް 79 ސްޓާފުން ހަމަ އެހެން ވައްދަން ބޭނުންވާ ކަމަށް ތިޔަބޭފުޅުން ފިނޭންސް އެދިވަޑައިގެން ހިސާބަކަށް އިނގޭތޯ. ހަމަ އެއްވަރަކަށް ބޭނުންވާ ކަމަށް އެބަ އޮތް. އެ ކަމަށް ބޭނުންވާ ފައިސާ ވެސް އެބަ އޮތް. އެއީ އެ ބޭފުޅުން ފޮނުއްވާފައި އޮތް ސިޓީގެ 16 ވަނަ ނަންބަރުގައި. އޭގެ އިތުރަށް މާލެކުރާ އިސްކޫލް ހަމަ 191 އިތުރު މުވައްޒަފުން ބޭނުންވާ ކަމަށް. އެހެންވީމާ، މިއީ ހަމަ ވަރަށް ގިނަ މުވައްޒަފުން މި އިތުރުކުރެވެނީ. އިތުރުވާނެ ދިރާސީ އެ މިހާރުގެ ފުލްޓައިމް އަންހެނުންނާއި އިތުރުވެގެންދިޔަ ނަމަ ވަރަށް ބޮޑުތަނުން ފުރާވާ އިތުރުވެގެންދާނީ. އެހެންނަމަވެސް، އެ ތަނަކީ އެ ތަނުގެ މަސައްކަތް ހުސްވެފައިވާ ތަނަށް ތަނަކަށް އިތުރު ކުރަމުންދާ ހާލަތެއް ވެސް އިތުރުކުރުމުގައި ތަނުގައި ކަސްޓަމަރު އިންޓަރވިއު. އެހެންވީމާ، މިހާރު ކަސްޓަމް ތަކުރާނީ ޖެހޭ ނަތީޖާ ފުރިހަމަ ވެރިކަމުން އަދި ދިރާސާ މި އަދަދުތައް ރިކަވަރުކުރާނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި ދެ ކަންތައް ވިސްނާފައި އަޅުގަނޑަކީ ފުރަތަ ކަސްޓަމްގެ އެންމެ-ކަރަޕްޝަނަށް މި ފެއިސް ވިދިގެން. ދެން ހަރަދުކުރާ ގޮތުން ހަމަ ސަރުކާރުން މަސައްކަތްތަކަށް ކުރައްވާ. ދެން ތި ބޭފުޅުން ވަރަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވޭނެ މިހާރު ހަރަހިފައި އޮތް ބަޖެޓު އެއްވެސް ޖާގަ އިންތިޒާމް އޮތް ބަޖެޓް ނެތް. އެއްވެސް ޖާގަވާނީ އިތުރުކުރާނަމަ ނެތް އެ ބަޖެޓުގައި ހިމެނިފައެއް. އެހެންވީމާ، އެ ބަޖެޓަށް އިތުރަށް އާމްދަނީ މި ލިބުނީ ޖާގަ ކަލެކްޝަނުގެ ނިޒާމު ހަރުދަނާކޮށްގެން ކަމަށް އޮތް ބައްލަވާފައި އިނގޭތޯ. ދެން އަނެއްކާ އެއަރޕޯޓް ޖަރީމާތަކު ހުޅުވިގެން، އެއީ ވެސް ޚަރަދުކުރަން ހިނގަން ފަށަ އިތުރު އާމްދަނީއެއް ލިބޭނެ ކަމަށް އެބަ އޮތް. އެހެންވީމާ، ޖާގަ ނަގާ އެހެން އަމަލުކޮށް، އިތުރު ޖާގަ-ސިޓީއެއް ނަގާ އެހެން ހަމަ ކުރާކަށް ޖާގަ އާމްދަނީ އިތުރުވާނެ ގޮތަށް މިއާ އިންޓަރނޭޝަނަލް ވަރުގަދަކުރަން ކުރަން މި އޮތީ ބައްލަވަމުންނާއި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގޮތުގައި ކުރާކަމަށް ދެކެވޭ އެ ކަންކަމަކީ ބޭނުންވާ، އެކަން ކޮށްދިނުމަކީ ހަމަ ވަރަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ކަމަކަށް. އެކަން ކުރުމަށް ބަކަރި ރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްގެ ތެރޭގައި ހަރަދުކުރަނީ ހަމަ ކޮންމެހެން ވެސް ފެން ޚަރަދު ކަމެއް. އެހެންނަމަވެސް އިތުރުކުރާނެ އެ ބައްލަވާފައިވާނެ. އެހެންނަމަ؟ އެހެންވީމާ،

އެއީ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރާގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ފެސިލިޓޭޓްކޮށްދޭންޖެހޭނެ ކަމެއް. އެހެންވީމާ، މި ދެންނެވި ކަންތައްތަކުގެ އަލީގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ނިންމާފައި، ފީނޭންސް މިނިސްޓްރީން ވެސް މި ދެންނެވި ދެން އިންޑިކޭޓް ދެއްވީމަ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ހުރިހާކަމެއް. ދެން ޖުމުލަ ބަޖެޓުގެ އަދަދު ބަދަލުކުރުން ގޮތަށް ކޮންމެވެސް އެހެން ދިމާލަކުން ކުރުވާ ސާވިސްއަކުން މުއައްސަސާތަކަށް މިނިވަން އިތުރަށް ފައިސާ ލިބޭނެ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަން ހަމަޖެއްސޭނެކަން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ. ދެން ހަރަދުކުރެވޭކަރުދަން ބަލައި ސަރުކާރުން އެބަ ވިދާޅުވެފައި އެބަ އޮތް އެހެންނޫނަސް ބައެއް ކަންތައް ކުރައްވާނަމޭ. ދެން އޭގެ ތެރެއިން ދީ ބިލެއް ވެސް މަޖިލީހަށް މިހާރު އެބަ އޮތް ލިބިފައި. އެއީ ކުރީގެ ގެސްޓްހައުސްގެ އިމްތިޔާޒުގެ ބިލަށް ގެނެސް އިސްލާހުގެ ފައިނޭންޝަލް އިމްޕެކްޓް އެސެސްމަންޓް ވެސް މިހާރު އެބަ ލިބިފައި. މިހާރު ފިސްކަލް ރިސްކާގެ ދަށުން ބަލަމުން ޕްރޮވިޝަންގެ ބިލެއް ގެނައުމާ ބިލެއްގެ ސަރަހައްދު ނޫނީ ހަރަދުތަކެއް. އެހެންވީމާ، އެ ބިލުގެ ފައިނޭންޝަލް އިމްޕެކްޓް އެސެސްމަންޓް މަޖިލީހަށް ފޮނުވައި އެބަ އޮތް. ދެން ހަމަ އެއާއެކު ކުރެވޭ ރަޖިސްޓްރީގެ ލިބިދާނެ އިގްތިސާދީތަކުގެ ހަރަދުކުރެވޭކަށްވުރެގެ ބިލުގެ ފައިނޭންޝަލް އިމްޕެކްޓް ވެސް އެބަ އޮތް ލިބިފައި. އެހެންވީމާ، ހަރަދުކުރެވޭކަށްވުރެން މަސައްކަތްތަކެއް ވެސް ކުރައްވާނެ. އަނބުރާ ފަންކްޝަންކުރުމަށް އެއްގޮތްކުރައްވާނެ ކަމަށް ވެސް އޮތީ ވިދާޅުވެފައި. އެހެންވީމާ، އެ ކަމަށް ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން، ވާހަކައިގެ ޖަވާބު ފެންނަކަމުގެ އިސްތިސްނާ ބަޔާންކުރައްވާފައި ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރާގޮތުގައި ކުރިއަށް ޢަމަލުކުރައްވާ ހަރަދުކުރެވޭކަށްވުރެގެ ބޭކާރު އެކަހަލަ ބިލުތަކުގެ ވެސް އަންނަނީ. ދެން ހަމަ އެހާއެކުގައި ޢަމަލުކުރާ ޤާނޫނު އިސްލާޙު، ޢަމަލުކުރާ ޤާނޫނު ހަމަ ކޮންމެ ދުވަހަކު ވެސް މަޖިލީހަށް އަންނަ ގޮތަށް މިހާރު އޮތީ. އަޅުގަނޑުމެން އެ ބިލު ނިންމާފައި ނޫނިއްޔާމު އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ޙައްލުކުރަން ވެސް ނުކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، ޢަމަލުކުރާ ޤާނޫނު އަންނައިރުގައި ޢަމަލުކުރާ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކައުންސިލަރުންގެ އަދަދަށް މި ގޮތަށް ބަދަލުކުރި އަދި އަސާސީ ކައުންސިލުތަކުގެ އުވައިލުމާއި މިކަހަލަ ކަންތައްތައް އޮންނަނީ ވާހަކަ ވިދާޅުވެފައި އެއީ ސަރުކާރުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި ވަރަށް ބޮޑު ސާވިސްއެއް އަންނަނީ އެކަމުގެ ސަބަބުން ވެސް. ދެން އެހެންނަމަވެސް، މި ބަޖެޓު ހަދާފައި މި އޮތީ ޤާނޫނުގެ މަސައްކަތް ބިނާކުރަން ވާނީ މި ބަޖެޓުގައި ހުރި ކަމެއް ފުރިހަމަ ކުރަމުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެ ބިލު ނިންމާ ގޮތަކަށް އިއްޔެ، އެ ބިލު ނިންމާ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އިދާރީ ދާއިރާގައި ހިސާބުގެ ޚަރަދު ވެސް ކުޑަކުރެވޭނެ ކަމަށް ފެނޭ. ސަރުކާރަކީ މުޅި ބަޖެޓު އެއީ 5% އެއް ކަޓްކުރަން ފެށީ. އެހެންވީމާ، އެ ޕްރޮސެސްކުރެވި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިމަތިލާން ވެސް. ބަޖެޓުގެ ޚަރަދުގެ ނިސްބަތުން ގޮތަކަށް އެ އަންނަނީ. އެކަމަކު މުޅި ބަޖެޓު ހަރަދުވާއިރު މި އަހަރު ކުރިން ވެސް ގޮތުން އޭގެ 5% ކަމަށް

ބައްލަވައިގެން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އަދި ބަޖެޓުގައި މިހެން ހުރި ޚަރަދުތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ތަޢުމުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަށް އަސަރުކުރުމުގެ ފުރުސަތު އެބަ އޮތް އަދި އެއީ މާބޮޑު ބަދަލެއްނޫން ކަމަށް ވިދާޅުވި.

ހިތަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު އަޒާން މަރުޒޫޤު ވާހަކަދައްކަވަމުން:

ޝުކުރިއްޔާ މުޙައްރިރު. ވަރަށް ގިނަ މެންބަރުން ދެން ފާހަގަކުރައްވައިދީ މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ކޮމްޕޮޒިޝަން ބަދަލުކުރުމާ އެކަހަލަ ކަންތައްތައް ކުރާ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނީ މިއީއެއް ނޫނޭ އެ ކަންތައް ކުރަންވީ ވަގުތަކީ. އަންނަ އަހަރުގެ ބަޖެޓު އަޅުގަނޑުމެން ފާސްކުރަން މި އުޅެނީ. މި ދަންނެވީވެސް އެ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ކޮންމެ ގޮތަކަށް ވެސް ނުކުރެވޭނެ. ދެން މިނިވަން މުއައްސަސާތަކަކީ އާދެ ޤާނޫނުގައި ހަމަ ހުންނަންޖެހޭ ތަންތަން. އެއީ ގާނޫނުތަކުން ބާރުލިބިގެން މި ހުންނަނީ. އެޗް.އާރު.ސީ.އެމް ކަހަލަ ތަންތަން ދުނިޔޭގެ އެހެން ގައުމުތަކުގައި ވެސް ހުރޭ. މިސާލަކަށް، ކެނެޑާ މިސާލެއް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލަން. އެޗް.އާރު.ސީ.އެމްގެ މައިގަނޑު މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ހިއުމަން ރައިޓްސް ވައިލޭޝަންސް އިންވެސްޓިގޭޓުކުރުން، މޮނިޓަރކުރުން. ފުލުހުންނަކަށް އެ ކަމެއް ނުކުރެވޭނެ. އެއީ ފުލުހުން ހިންގާ އެކަމަކު ކަންކަން ބެލުމުގެ ޒިންމާ ވެސް މި އޮންނަނީ އެޗް.އާރު.ސީ.އެމަށް. އެހެންވީމާ، ވަކި މުއައްސަސާއެއް މި ޤާނޫނުން. މި ތަންތަން އުފައްދަވަނީ ކުރިއަށް ކަމެއް ނޫން. ދެން މުޙައްރިރު ވެސް އެ ފާހަގަކުރައްވައިދެއްވި މި ތަންތަން [illegible]، މި މީހުންގެ ޕަރފޯމަންސް އިވެލުއޭޓުކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒިންމާއެއް. މި ޗެޕްޓަރުގައި އުފައްދާ މިއިން ކޮންމެ އެ ކަމަކާ ގުޅޭ ޚާއްސަ ކޮމިޓީ. ޚަރަދުތަކުގައި ފާއިތުވި 1 އަހަރު ވެސް އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ ގިނަ ކޮމިޓީތަކުން މި މުއައްސަސާއެއް ގެނެސް އެ ބަޖެޓުން ޚަރަދުކުރާގޮތަށް ޑިސްކަސްކޮށް އެ ބަޖެޓުންނާ ސުވާލުކުރެވިފައެއް ނެތް. ވަރަށް މަދުން ހުރި. ކޮންމެވެސް ޚާއްސަ ކަމަކާ ގުޅިގެން އެކަނި މަޖިލީހަށް ހާޒިރު މި ކުރަނީ ވެސް. އެހެންވީމާ، މަޖިލީހުން ވެސް މިހާރުވެސް ޕްރޮސީޖަރތަކާ އިސްނަގަވައިގެން މަސައްކަތްކުރުމަކީ އެބަޖެހޭ އެ މުއައްސަސާތަކުގެ ވެރިން މި ތަނަށް ހާޒިރުކޮށް އެ ބަޖެޓުން ޚަރަދުކުރަނީ ކިހިނެއްކަން ބަލަން. މި ދަރަޖައަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްކޭނެ އެއް ވާހަކައެއް ނޫން މި ބަޖެޓުން ބަލާ. ބަޖެޓު ނުބަލާ ދެތިން ގޮތަކަށް އޮވޭ އޭރު، މިހުރީ، މިސާލަކަށް ފުޅާކޮށް ޕްރޮފެޝަނަލް ޑިވެލޮޕްމަންޓް ބަޖެޓުގެ ގޮތުން އެ ޓްރޭނިންގްތަކުގައި މި އޮތީ 1.7 މިލިއަން ރުފިޔާ. މިއީ އޭގެ ޚަރަދުގައި ދިރިއުޅުމަށް ކުރާނެ ޚަރަދުތަކެއް ބަޔާ ދިނު އެއްގޮތަށް ނޫން 1.7 މިލިއަން ރުފިޔާއަކީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައެއް މިނިސްޓްރީތަކުގައި އެ ޑިޕްލޮމެޓް ސިޔާސީ މުވައްޒަފުންގެ 5، 6 ވަރަކަށް ޖެހޭ މިނިސްޓަރުންގެ އަހަރު ދުވަހުގެ މުސާރަ އެއީ. އެހެންވީމާ، މި ބަޖެޓުން މަސައްކަތް މި ކުރަނީ މިނިސްޓްރީއެއްގެ

ދަށުން މިސާލަކަށް. އެ މިނިސްޓްރީގައި އެ ތިއްބަވާ ސިވިލް ބޭފުޅުންގެ މުސާރަ ބޭޒް މިއާ މި ތިއްބަވާ ބޭސިކަލީ ބޭފުޅުންނަށްވުރެ. އެހެންވީމާ، ދައުލަތުގެ މުސާރަތަކާއި ގާނޫނީގޮތުން އަދާކުރަންޖެހޭ ޒިންމާ އަދާކުރަން އެ ބޭފުޅުންނަށް މުސާރަ ނުލިބި، ހިންގަންޖެހޭ ޕުރޮގުރާމު ހިންގަންޖެހޭ ބަޖެޓު ނެތީ ދައުލަތުގެ ފައިސާ ނެތިގެންނޭ ބުނީމަ އެ ވާހަކަ ގަބޫލުކުރެވޭން އެއްވެސް ބަހާނާކަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ޕަރފޯމަންސް އެއްކަލި ވެސް އިވެލުއޭޓްކުރަންޖެހޭނީ ހަމައެކަނި އެ ފައިސާގެ އަދަދަށް އެކަނި ބަލާފައެއް ނޫން. މިސާލަކަށް ކުރިމީ ޕްރޮޖެކްޓަށް [illegible] އަޅުގަނޑުމެން [illegible] އެބަ އުނދަގޫ [illegible]

[illegible]

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދައްކަވައިފި:

[illegible] އިނގޭތޯ.

ހުޅުމާލެ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝަރީފު ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. މިތާނގައި މިއަދު މި ދެކެވުނު ވާހަކަތަކަށް ދެން ކޮންމެވެސްވަރަކަށްގެ ކޮމެންޓެއް ކޮށްލަން ކަމަށް. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެއް ކަމަކަށް މިދައްކަނީ މުއައްސަސާތައް މަދުކުރަންޖެހޭ ވާހަކަ ނޫނީ؛ އެހެން ދެން އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑުމެން މި އޮތޯރިޓީތަކާއި ބޯޑުތަކާއި ކޮމިޝަންތައް ކުޑަކުރުން. އަހަރުތަކުން ހަމަ ހިންގުން ވެސް ބަޖެޓަކަށް މާބޮޑު އަސަރެއް ކޮށް ކަމަކަށް މި އަހަރު ބަޖެޓް ފުރި ބަޖެޓުއެއްކަމަކު ނުފެނޭ. މިދިޔަ އަހަރު ދު މުއައްސަސާ އެއްކޮށް ވެސް 16 މިލިއަން. މި އަހަރު އެކަން ސިޔާސަތު އުފެއްދި މުއައްސަސާއަކަށް ވެސް 16 މިލިއަން. އެހެންވީމާ، އެއްކޮށްގެންނެއް އިން ހަމަ ހިންގުން ވެސް ބަޖެޓުގެ ނަތީޖާއެއް ނުނިކުމޭ ބަޖެޓުން ބަލާ އިރު. ދެން އެކަމަކު ވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގައި މުއައްސަސާތައް ގިނަ. އާންމުކޮށް ބޮޑެތި ޚަރަދުކުރުމުގައި، އަޅުގަނޑުމެން ކުރި ޚަރަދުކުރުމުގައި އޮންނަނީ ހަރުދަނާ ކޮށްގެން މުއައްސަސާ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަހުރޭ 14، 15 ވަރަކަށް މުއައްސަސާ. އެހެންވީމާ، މުއައްސަސާތައް އިތުރު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ މަދުކުރުން އޮތީ ކަމެއް. އެއީ މިއަދުގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަނަކުން ފެންނަމުންދާ ތަފާތުން ބެލުން. އެހެން އަޅުގަނޑުމެން ބޮޑުކަމެއް ވިސްނައިލަންޖެހޭ އަޅުގަނޑުމެން ހިތަށް މުއައްސަސާތަކުގެ ޒިންމާދާރު. ދެން މުއައްސަސާތަކުގެ ބަޖެޓުގައި ވެސް ފިސްކަލް މަދު. ޑިވިޑެންޑް، ފައިސާ ނުހުރީ. އަޅުގަނޑު ވެސް މި ދާއިރާއިން އެމް.ޓީ.ސީ.ސީއިން ވެސް ދިހައިން. މުސާރައިގެ ޚަރަދު ވެސް އަރާފައި. ހަމަ އެއީ މުއައްސަސާތަކުގައި ހަމަ، ޕީ.ސީ.ސީގައި މިސާލަކަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހާއަށް ހިދުމަތަކުން ރައީސްގެ ހަމަ ސިޓީވަރު ބަރަޖީޖާމައް ނޫނީ އެ ކަރުދާސްމަތީ ވަރަށް ބޮޑު. ވަރަށް އުނދަގޫވުން މީހުން އުޅެނީ އެ ވަޒީފާގައި. އެހެންވީމާ، މުއައްސަސާއާއި ހަމަޖެހޭ ހަރުދަނާ އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި ދުއްވައި މުސާރަ މުއައްސަސާގައި ނަންބަރު ޖަހައިގެން ތިބެން ހަރުދަނާކުރާނެ. އެ މުއައްސަސާ ފަންޑުސަރުކާރުގެ ބަޖެޓާއި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދަތިކުރުން. މުއައްސަސާއާއި އޮތޯރިޓީ ހަމަ އިނގޭތޯ ބޮޑުމަކުން ޖަހައިގެންނުވާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ޕްރައިވެޓްސެކްޓަރުން ބޭނުންކުރުން ވަޒީފާ. މިހާރު ބޭނުންކުރުން ވަޒީފާގައި ކެރިޔަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ބައެއްފަހަރު އެބަޖެހޭ. އަސްލު އަސާސީ ބޭނުންތަކާއި އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ މުސާރައިން މި ޖަމާކުރާ އެއްކޮޅަށް. މިހާރު މެންބަރު ސައުދުﷲ ވިދާޅުވި ދެ ރަނގަޅުކަން ވެސް ކަނޑައެ. އިންސާފެއް ނޫން. ބިން ހަންނަން ވެސް ކުނިހިސާ މުއައްސަސާތަކުން. އެބަ އެ ބޮޑުވާވާގެ ވަޒީފާ އެއީ. އެ 14% ބޭނުންކުރަން އެއީ އެ މިހާރުގެ ނަތީޖާގައި ޓޫރިޒަމްގައި އޮންނަ ވަޒީފާ. އެހެންވީމާ، އަސްލު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފޯކަސްގެން މި އުޅެނީ. ބައެއް މީހުންނަށް ހިފަން މިސާލަކަށް ބޭނުންތަކަށް ދައުލަތުން ދީ އެއްކޮށް

ކަމަށް. އެއީ އަސާސީ ޕެންޝަން ރާއްޖޭގައި އިންނާތީ. ބަޖެޓުގައި އަސާސީ ޕެންޝަނަކީ 5000 ހަމަނުވާ މީހުންނަށް ދޭން އިންނަ ސޭފްޓީ ނެޓެއް އޭގެ ޗާޓުގައި. އެހެންވީމާ، އަދި ޕެންޝަނުގައި ބަޖެޓުގައި ދައުލަތުން ވެސް ދައުލަތުގެ ކޮންޓްރިބިއުޝަން ވެސް މިއަދު އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ [illegible] އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވަކާލާތުކުރަނީ. އެއީ މުސާރައިން 7% އޮންނަހެން ޕާޓަކަށް ބަހާލައިގެން ބޭސިކް ސެލަރީން ނަގާކަހަލަ ގޮތަކަށް ހަދައިގެން އަޅުގަނޑުމެން މިކަން މި ކުރަނީ. އެކަމަކު މިނިމަމް ވޭޖަށް ބަލާ އިތުރު ހުރިހާ އެއްޗެއް އެއްކޮށްލައިގެން ދުސްތޫރު އެކި ކަނޑައެޅިގެން. އެހެންވީމާ، ބަޖެޓުގައި ޕެންޝަނަށް މިއަދު ޖަމާވާ އެއްކަލަ އާދޭ ޗާޓުގައި ހަމައެކަނި ސަރުކާރު ހިސާބުން [illegible] ނަގާ [illegible] ބަޖެޓުގައި [illegible] ދުވަހުގައި ސްޓާފުތަކާ [illegible] ދިރިއުޅުމަކާ މާބޮޑު ކަމެއް އެހެންނަމަވެސް [illegible]. ދެން މިހާރު މުވައްޒަފުން އިތުރުކުރަން ކަސްޓަމްސްއިން އެދިފައި. ހުރިހާ ކަސްޓަމްސްގެ ވަރަށް ގިނަ މުވައްޒަފުން އެދިފައި. އަޅުގަނޑު [illegible] އެކަމަކު މި މުވައްޒަފުން އިތުރުކުރުމަކުން. އެކަމަކު އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މިއަދު ވެސް ވަރަށް ގިނަ މުއައްސަސާތަކުގައި އެކިއެކި ސްޓާފުން އެބަހުރި. އެހެންވީމާ، އެ އެކިއެކި ސްޓާފުންނަށް އެ ފުރުސަތު ދެއްވާ. މިސާލަކަށް ފުރަތަމަގައި ވެސް އެއްބާރުލުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް. އެހެންވީމާ، އޭރުން ބަޖެޓުގައި އަދި ދައުލަތުގެ ކޮންޓްރިބިއުޝަން ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ [illegible] ވިސްނާލަން [illegible]. އެހެންވީމާ، މިހާރު [illegible] މުއައްސަސާތަކުން މި އަދަދު ހަމަޖެހިފަ ޖުމްލަ އަދަދުން މާބޮޑު ބަދަލުތަކެއް [illegible]. ދެން އަޅުގަނޑުމެން [illegible] އަޅުގަނޑުމެން [illegible] ވެސް ބަޖެޓުގައި އާމްދަނީއަށްވުރެ ރިކަރަންޓް ޚަރަދު އެބަ ބޮޑު. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން [illegible] މި ޖެހެނީ، މިހާރު ދެ އަދަދު [illegible] 40 ޕަސެންޓް އާމްދަނީ، 40 ޕަސެންޓް ރިކަރަންޓް. މުއައްސަސާތަކުން [illegible] މި އިނީ [illegible] ރިކަރަންޓް ޚަރަދުތަކުގެ ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، ދެން ފަހަރަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮންމެ [illegible] ޚަރަދުކުރާ [illegible] ވެސް [illegible]. އެ މާނައަކީ 40 ޕަސެންޓް ޚަރަދުކޮށް މިއަދު [illegible] އަދަދެއް. [illegible] ކޮންމެވެސް ނުވަތަ 40 ޕަސެންޓްގެ އާމްދަނީ ލިބޭ. އެހެން ކަމަށް ވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެން މި ބަޖެޓުން މި ހުރި އަދަދުތައް ދިރާސާކޮށް ވާހަކަދައްކައިގެން ވެސް ރިކަރަންޓް ޚަރަދުކޮށްފައި، އާމްދަނީއާއި ރިކަރަންޓް ޚަރަދު [illegible]. އަޅުގަނޑުމެން މި ބޭނުންވާ އެއްކޮށް [illegible]. އަޅުގަނޑު [illegible] ކަމެއް. އެހެންވީމާ، މިހާރު ބަޖެޓުގައި ބަދަލު ހުށަހެޅުއްވާ [illegible] ވެސް [illegible]. އެއީ ކޮންމެވެސް [illegible]

ޕަސެންޓޭޖެއް ދަށްކޮށް އުޅެންޖެހޭނެ އާމްދަނީއަށްވުރެ. އެއީ ގިނަ ފަހަރު ހަމަ އާމްދަނީ އެކްސްޕެކްޓްވާ. އެއީ މި އަހަރު ނިމުނުއިރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންދާޒާކުރި އިރު ގާތްގަނޑަކަށް ދޭއް ޕޮއިންޓް އަށް ބިލިއަނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުލިބި މި ދިޔައީ. އެކަމަކު ޚަރަދު ހަމަ ގެރި އަދަދަށްވުރެ ވެސް އިތުރުވެ ނިމިގެން މި ދަނީ. އެހެންވީމާ، ރިކަވަރިންގ ޚަރަދު ބޭނުންވާ ގޮތަށް އެކަމުގައި؛ އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންޖެހޭ ހަމަ ކޮންމެ މުއައްސަސާތަކެއް އެދިފައި އިނީ ކިހާވަރެއް ކަމަށްތޯ ބަލާފައި، އެ ފުރިޖް ބޭސްލައިންގައި ނިންމަވަންޖެހޭނީ. ހަމަ ނުހުނަވާ އެއްވެސް މިހާރު ބޮޑުން، ނޫނީ ކޮސްޓްބެނެފިޓް އެކަނި ދޫން އެ ވެސް ރަނގަޅަށް ގޮތް ނޫން. ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކުން އެދިފައި އިން އެދުން އަޅުގަނޑުމެން ރަނގަޅަށް ދިރާސާކޮށްފައި، މިއަދު ގޮތްތަކާ ނިންމަވަން ކަންނޭނގެ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

މިހާރު ކޮސްޓްބެނެފިޓް އާއި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަނަށް އަޅުގަނޑުމެން މިހާ ބޮޑަށް އިސްކަންދޭންޖެހޭ ސަބަބަކީ ކޮސްޓްބެނެފިޓްގެ އާދްދަރި އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރާ މަސައްކަތްތަކުގެ ސަރަޙައްދަކަށް ވާނީ މި އަންނަ އަހަރު، މި އަހަރު ބިޔަ އަދަދުގެ ދެ ގެން ކޮސްޓްބެނެފިޓް އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރާ މަސައްކަތުން އިތުރުވެގެންދާނެ ކަމަށް، ވަރަށް އަޅުގަނޑުމެން ރިޔެންކަން އެބަ ހުރި އިސްކާތް. އެހެންވީމާ، އެންފޯސްމަންޓާ ކޮސްޓްބެނެފިޓްއާ؛ ކޮސްޓްބެނެފިޓްއަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާ ނަމަ ބަޖެޓް ޕާރަލަލް ދައުލަތަށް އެންމެ ބޭ އާމްދަނީއާއި ޚަރަދުގެ ތެރޭ ބޭނުން އެއީ. އެކަމަކު މީގެ ކުރިއަށް ފެންނާނެ ދެވަނައަށް އެންމެ ބޮޑު އާމްދަނީއެއް ދިޔައީ ކޮސްޓްބެނެފިޓްގެ. އެހެންވީމާ، މިހާރު ކޮސްޓްބެނެފިޓް ތަންތަނުގެ ސަރުކާރުތަކަށް މި ދަނީ. އެހެންވީމާ، އެކަން ހަމަގައިމު އަޅުގަނޑުމެން މަޖުބޫރުވާ ކަމަކަށް އިސްކަން އެ ތަނުން ތިބޭ އާމްދަނީ. ޙަޤީޤަތުގައި މި ތަން ކުރިންނަން ވެސް ބެލި އަޅުގަނޑުމެން ބަޔާ ނަމަ މި އާމްދަނީ ހާލު ތަނުން. މިއީ ޕެންޝަން މިނިސްޓްރީ ދަށުގައި އާމްދަނީގެ ހެޔޮ މި ކޯލްޑްސްޓޯރ ސެލަރީގެ ދަރުމާ އާމްދަނީ ނިންމާ ފަހުން ބަލަހައްޓަން ބޭރުން ވަނީ. ޙަޤީޤަތުގައި މިއީ އާމްދަނީ ރަނގަޅު ކަމެއް އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ކޮސްޓެއް. އެހެންވީމާ، މި ތަނުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަލަން ޖެހޭނީ، އަޅުގަނޑު ބަލާ ދެން ކަމެއް ވެސް ނުކުރެވި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ބުނީ މިހާރުގެ ބަދަލުތަކަށް ހުރިހާ ކަމެއް ވެސް ނަހަމަ އަޅުގަނޑުމެން އެކަމަކު ދެކެން ބޭނުންވެއެވެ. ބަޖެޓްކުރުމުގައި ދިމާވާ ކަންތައްތައް ބަހައްޓާ ބަލާފައި ވަރަށް ބޮޑު ޚަރަދެއް އެބަ އޮތް. އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ރުފިޔާ ކޮސްޓެއް ވެސް ދެން ބަލަހައްޓަން ހިނގާ މިނިސްޓްރީތަކުގެ ފަރާތުން ރަނގަޅު، ބަޖެޓު ވިސްނުމަށް މި އަހަރަށް ވެސް ބޮޑަށް ބަދަލު ކޮށްދިނުމަށް ވެސް ގެނައި.

އަޅުގަނޑަށް އިނގޭ. ވަކިހިސާބަކުން ދައުލަތުގެ ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރުމަށް ހަމަ ސަރުކާރުގެ ތެރެއިން ވެސް ބޭނުންވާނެ. އެއީ ހަމަ ޖަވާބުއަސްލު އެކަން އޮންނަ ގޮތް. އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ އެ ތަންތަނުގައި ތިބޭ މީހުން ހަމަ އޭގެ ނާޖާއިޒު ގޮތުގައި އެ ކަންކަން ކުރަމުން ގެންދަނީ. އޭތި ހުއްޓުވުމަށް ބަޔަކު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ މަޖިލީހުން ހަމަ ބުނަ މަސައްކަތްތަކާއި ކުރަން. މީގެ އެންމެ ބޮޑު މި މަސައްކަތަކީ ހުއްޓުވުނީ މަޖިލީހަކުން އިނގޭތޯ. އެއީ މަޖިލީހުން އެކަންތައް ހަމަ ބަލަހައްޓާ ކަމަށް ވަކިން ވަރަށް ބޮޑު ތަނެއް އަޅުގަނޑުމެން ކަވަރުކުރުވޭތޯ އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި އޮފީސްތަކަށް ގޮސް ބަޔާނާއެކުގައި، މިނިސްޓްރީތަކަށް ގޮސް ބަޔާނާއެކުގައި ޖެހުނުޓަކަށް އިންނަ ގޮތް ވެސް އޮޑިޓަރުގެ ރިޕޯޓުގެ ގޮތުން މަޖުބޫރުވާން. އެ ޚިދުމަތްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒިންމާވާ މި ހުރީ އިނގޭތޯ. އެ އިންނަ ބޮޑު ވެސް އެމްޕީންގެ ރަށްވެހިންގެ ބޮޑުވަރުގެ ވަރުގަދަކަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ނަމަ މީހުންގެ ކުރިން ބަޔާންކުރާ ދިރާސާކުރުމަށް ނުހުރެވޭނެ މުޅިން ޙަޤީޤަތުގައި ހުރިހާ ކަމަކަށް މީހުންގެ ކުރިން އިނގޭތޯ، އެގޮތަށް ވަކިން. އެ ބޮޑުބޮޑު އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ކަންތައް މި ހުރި ހަރަދުކުރުމުގައި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ސިފަކުރަން ތަކެތިތަކެތި ގޮސް މި ބަޔާނާއެކުގައި ވަރަށް އާދަޔާގެ. އެ ބޮޑުބޮޑަށް ނޫން ހުރިއަޅާ. އެހެންވީމާ، އެބަޖެހޭ މިހެން ވެސް މި ކުރާ ކަންތައްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވެސް އޭރުން ފަރުވާތެރިވެގެން. އަދި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން ވެސް މި މިހެން، ހަމަ ކޮންމެ އަހަރަކު އަޅުގަނޑުމެން ނުކުތުން ގޮސް ފާޅު ގަނޑާކަނާއި. ކޮންމެ އަހަރަކު އަޅުގަނޑުމެން ނުކުމޭ ކޮންމެ ބަޖެޓު އެ ސިވިލްސަރވިސްގެ ގަވާއިދު. އެހެންވީމާ، އެކަމަކު ހަމަ ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް އެކަންކަން ހަމަ ކުރަނީ އެއްގޮތަކަށް. އެހެންވީމާ، މިއީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑު ހަރަދު ދައުލަތުގެ ބަޖެޓުން ހަމަ ކުރަމުންދާނެ ކަމެއް އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގައި އެދުނީ ދައުލަތުގެ ރިކަރަންޓު ހަރަދު ބަޖެޓު ނާންނާނެ ގޮތަކަށް، މިހާރު އެ އޮތީ ރިކަރަންޓު ހަރަދު އަށްއުސްކުރަން ދަންނަވާ ނަމަ ވިއްސި އާބާދީއަށްވުރެ ކުޑަ މަސްތުވާތަކެތި ކުރިއަރަމުންދާ ގޮތަށް ބަޖެޓުގައި މި ހުރީ އިނގޭ. އެހެންވީމާ، ރިކަރަންޓު ހަރަދު ބަދަލުކުރުމުގެ ކޮމިޓީއަށް ބަޖެޓު ހުށަހެޅުމުން ބަޖެޓު ތިރިކުރުމަށް ގެނެސް، މި ފުރިހަމަ އިޤްތިޞާދީ ކަންކަމުގެ ފިސްކަލް ކޮންސޮލިޑޭޝަން އިސްކަންދީ ބަދަލުތައް ގެނެސްދިނުމަށް، އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. ފުރުޞަތަށް ޝުކުރުއަދާކުރަން އިނގޭތޯ. އާދެ! އަލީ ވަޙީދު. އަލީ ވަޙީދު އެއްކޮށް ވިދާޅުވުމަށް ދެން ފުރުޞަތު.

ފުވައްމުލަކު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަލީ ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:

މިހާރު އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ މި އަހަރުގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން އޮގަސްޓު މަހުގެ 21 ވަނަ ދުވަހު ފާސްކުރި، ގެޒެޓުކުރެވުނު މާލިއްޔަތުގެ އިސްލާހުތަކާއެކުގައި ޒިންމާދާރުކަމާއި އެނބުރި، ދެން އެ ބިލު އަޅުގަނޑުމެން

ފާސްކުރި އިރު ފިނޭންސުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިން ޚަރަދަކީ އަންނަ އަހަރުގެ އެއަށް ބަދަލުކުރާ ގޮތަށް ކުރުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީން ފާސްކޮށްފައި އިނީ 1 ޖަނަވަރީ 2026 އިން ފެށިގެން އެއަށް ބަދަލުކުރާ ގޮތަށް. ދެން އެއާ ގުޅިގެން ޕްރޮފެޝަނަލް ގާނޫނު އިސްލާހުކުރެވިއްޖެ. ކޮޅި ރައިފިން ގާނޫނު އިސްލާހުކުރެވިއްޖެ. އެހެންނަމަވެސް، މި ބަޖެޓު ތޮރުގަޔަށް އެ ކޮމިޓީން އެއްވެސް ބަޖެޓެއް ނުލާ. އެ އަންނަ އަހަރު ޖަނަވަރީ އެކަކުން ފެށިގެން އެ ގާނޫނަށް ބަދަލުކަމުން ފަދަ އިރު އެ ޕްރޮޕޯސަލްގެ އޮއިލް ހަމަކޮށް އެއްވެސް ބަޖެޓެއް ނުލަމަ މިއީ ހިނދު ހިސާބުގައި ކަމުގައި ފިނޭންސުން ސާފުކުރަން އެބަޖެހޭ. އެހެންވެ، އެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލީ. ޝުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދޭ! ދެން އަދި އަޅުގަނޑު އެއްޗެއް ދަންނަވައިލާނަން. މިހާރު ބަޖެޓުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ހިންގުމުގެ ތެރޭގައި ވެސް އެބައޮތް ބައެއް މައްސަލަތައް. މިހާރު ދައުލަތުގެ އާމްދަނީއާ ގުޅުންހުރި އެއްވެސް ކަމެއް ބަޖެޓުގައި މިޖާރި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާ އާމްދަނީއަށް އުނިކަމެއް އަމުދަލް އެއްވެސް ކަމެއް މި އަސްލުގައި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާއި މިނާ ކަށަވަރުކޮށްގެން ނުކި އަސްލު ކޮށްދޭނަމަވާން. އެހެންނަމަވެސް، ބައެއް މިނިސްޓްރީތަކުން ބައެއް ކޮމިޓީތަކުން އެބަ އެކަން ވެސް އާދޭ. އައިސްގެން މަޖިލީހުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފާސް ވެސް ކުރަން. އަދި މިހާރު ބަޖެޓުގައި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއަށް ނަގާ ކަށަވަރު ވެސް ކޮށްދެއްވައި. އެހެންވީމާ، މިހާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް ވިސްނަންޖެހޭ ކަމެއް، އަޅުގަނޑުމެން މަޖިލީހުން މި ކަންކަން އޮތީ އެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބިލުތައް ދިރާސާކުރާއިރުގައި ވެސް. އެހެންވީމާ، ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއާ މި ކޮންކޮނަން އުނިކުރެވިއްޖެއްޔާއި، ދެން އާމްދަނީއަށް އުނިކަމެއް އަންނަ އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން؛ އަސްލުކޮށްކުރެވިފައިވާން. އުނިކަމުގެ ވެސް މިހާރު، ހަމަ ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ، މި ދޫކޮށްލައިން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އާދޭ ކަމެއް ހިނގައްޖެ. ދެން އެހެންނަމަވެސް، އެ ސިފާ އެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑު ދަންނަވާކަން ނޮމިން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ފިނޭންސް މިނިސްޓަރަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުދޭނަމޯ، ފިނޭންސް މިނިސްޓަރު ސާއިދަށް.

މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޕްލޭނިންގެ ނައިބު އަޙްމަދު ސާއިދު މުސްތަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ މުޙައްރިމު. ވަރަށް ގިނަ ކަންކަން، މެންބަރުން ވަރަށް ރަނގަޅު ކަންކަން ވާހަކަދައްކަވައިފި. ވަރަށް ޕޮއިންޓްތަކެއް ސުވާލުތަކެއް ކަމަށް ފެނޭ އަޅުގަނޑަށް ވެސް މި އައިސް. ދެން ހަމަ މި ވަރިވަރިން އަޅުގަނޑު ބަޔާންކޮށްލަން އަޅުގަނޑަށް ވެސް ނިޒާމުގެ ކުރުމައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބިޑުގެ ވެސް ވާހަކަދެކެވިއިރު ހަމަ ވާހަކަދެއްކެވިއިރުގެ

ގެންދެވޭތޯ ކޮމިޓީގެ މަޢުލޫމާތަށް. އަޅުގަނޑު ކުރާ ސުވާލު ދަންނަވާ ނަމަ މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް ނާޒިމް ފާހަގަކުރެއްވި ޓޫރިޒަމް ސެކްޓަރ ގްރާންޓާ ގުޅިގެން. މިހާރު އޮތް ގްރާންޓުގެ އަދަދު ތެރެއިން ބާ ހަމަސަރަޙައްދުން ކަވަރުކުރެވޭތޯ. ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން ބިޖެޓް މަޢުލޫމާތުގެ މައްޗަށް ބިޒްނަސް އެ އަދަދު ކަވަރުވާ އެކަމަކު އަދި އާދެ އިތުރުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ވަޢުދުވެވަޑައިގަތް ވަޢުދާ އެއްގޮތަށް އެ ބޮޑުވުން ދިވެހިއާބާދީއާ ބަޖެޓު މި އަހަރަށްވުރެ ވުރެ ބޮޑުވާނެ ގޮތަށް އެކަން ނިންމަވާފައިވަނީ ޖުމްލަ ޓްރާންސްފަރ އެކަމަކު. ދެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން އެދެން މި ސޯޝަލް ސަޕޯޓަށް ގްރާންޓް ބުލާކަށް ޓީ.އެސް.ސީގެ ބަޖެޓު ނުހިމެނޭ. އެއީ 17 މިލިއަން ރުފިޔާ. ސަބްސިޑީ ޕްރޮގްރާމްތަކަށް މިނިވަން ކަމުގައި އަދި ފުރިހަމަ ޑިޕާޓްމަންޓް ގްރާންޓް އެކަށީގެން ނޫން ކަމުގައި ވާހަކަ، ރަނގަޅު އެއީ ވަކިން އެ ޓީ.އެސް.ސީއަށް ވަކިން ބަޖެޓް ޖަހާ 17 މިލިއަން ރުފިޔާ. މައުލޫމާތަށް ބަލައި އެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލީ. ދެން ވަރަށް ގިނަ އިދާރާތަކުގެ ހުރި ކޮންމެ ސަރަހައްދެއް ވާހަކަދައްކާ. ދެން ބޭސް އަޅާ ސަރުކާރު ތަރައްޤީ މިސާލަކަށް ދެން އިދާރާތަކުން މުވައްޒަފުންގެ އިޖާރާ އެދި ކުރިއަށް ދިޔައިރު. އެސް.ޓީ.އޯގެ ބަޖެޓުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ ވަރަށް ބޮޑު އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލާއިރު ބަޖެޓު ދުވަހު ތަފާތު ސަޕޯޓް ފަސޭހަކަމެއް ތަފާތުކޮށް ދޭނެ ވަރަށް ގިނަ އަޅުގަނޑުމެން މިހެން ނަމަ ކެޕިޓަލްހަރަދު ބަޖެޓު ނުހިމެނޭ ފަދައިން ހިނގާ އަޅުގަނޑުމެން ހުރި ބަޖެޓު ދެންވެސް އަދި ބޮޑު އަދަދެއް. ދެން މިކަން އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ފެނޭ ބަޖެޓުގައި އަދި އިތުރު ބަޖެޓު ތަކެތި ނުވަތަ ޚަރަދުތަކުގެ މިސާލަކަށް ކޮންމެ އިދާރާއަކުން ވަކި ބަޖެޓްގެ ސިސްޓަމް އެއްނޫން ކަމުގައި. ދެން ފާހަގަކޮށް ބޭނުންވާ ގޮތަކީ މި ސަރުކާރުން ވަކި އެކި މުޢާމަލާތްތަކަށް ސަޕޯޓް ބަޖެޓް ބަލާއިރު ނަމަ ބަޖެޓެއް އެބަ ހުރި ބޭނުންތަކުގައި. އެއީ ރާއްޖޭގެ ޑިއުޓީ ފްރީ ސަރަހައްދުގައި ހިނގާ ބަޖެޓުގެ ވަރަށް އަށް ފެށޭ ވަކި ދަރަނިތަކުން ދައުލަތަށް ލިބޭ އާމްދަނީއަކާ މަޢުލޫމާތު އިތުރު ވެސް. އެގޮތުން މުސާރައަށް ބަޖެޓުގައި 14.7 ބިލިއަން ރުފިޔާ، 8 ބިލިއަން ރުފިޔާ މި ހިލޭ ޚަރަދުތަކަށް 2.3 ބިލިއަން ނޫނިއްޔާ. އެހެންނަމަވެސް، މުސާރައާއި އެލަވަންސްއާއި ޕެންޝަން ފަދަ ޚަރަދުތަކުގައި ފުރިހަމަކުރުމަށް 17 ބިލިއަން ރުފިޔާ ބަޖެޓް ހިނގާނެ ކަމަށް. އެއީ ދަރަނިވެރިވުމުގެ ބޭރު އެތެރޭ ދަރަނިއެވެ. އެހެން ކަމަށް ވާތީ ހިސާބުކޮށް އެކުލަވާލާ ބަޖެޓުން މިނިސްޓްރީން ބަޖެޓު ހުޅުމަށް މި ދާއިރާ އޮންނާ ބޭރު އެއް ކޮންމެހެން. އެކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށް އަޅުގަނޑުމެން

ފުދޭ ބަޖެޓު ވަރަށް ބޮޑަށް ގެންޖެހޭކަށްގެން، ވަޒަމަންޓު ހޯދުން ވެސް ކޮންޓްރެކްޓަރުގެން ގެންދަންޖެހޭނެ އަހަރަކަށްވާނެ ކަމަށް އަންނަ އަހަރު. އެލް.ޖީ.އޭގެ މައްސަލައިގައި މި 1 މިލިއަން ރުފިޔާ ކޮންސަލްޓެންސީއާއި، 5 ލައްކަ ރުފިޔާ ޓްރެވަލް، އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވައިލަނީ އެޑްމިނިސްޓްރޭޓިވް އަދަދުތަކެއް. މި އަދަދުތަކެއް އިތުރުކޮށްގެން ދިއުމާ ގުޅޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިއުތިރާޒެއް ނެތް. އެއީ ރިޔާސަތުން ޚަރަދުކުރަން އިތުރުވާން މިންވަރެއް. އެހެންނަމަވެސް، އެއީ އިންސާފުވެރި ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަޖެޓު އޮޅުވާލަން ވެސް މިނިސްޓްރީއަކުން ވެސް ފުދޭ. އެއީ ޖެނަރަލް ރޫލްކުރުން ބަޖެޓު މުޅިއެކު އަޅުގަނޑުމެން މި ކުޑަކުރެވޭނެ. ޕްރޮކިއުމަންޓް ރަނގަޅުކޮށް ކުރާއިރު އެހެން ބައެއް އިދާރާތަކަށް ދަތިވާ ހާލަތް އައިސް ހުރެދާނެ. ވެންޑަރު އަޅާން ފުރަގަސްކުރުމުގެ މައްސަލަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޖީމުން، ބަޖެޓު ސިސްޓަމް އެޑްމިނިސްޓްރޭޓަރުސްއިން ވެސް ފުރަގަސްކުރައްވާފައި އެބައިން. އެހެންވީމާ، އެ އަދަދު އަޅުގަނޑުމެން މި ކޮމިޓީން ނިންމައިލީ ނަމަ އެމްޑީއެން ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް އިއުތިރާޒެއް ނެތް. ފުރަގަސްކޮށްލަ އެ ވާހަކަ ދަންނަވައިލަން ވިސްނައިލީ. ދެން ކަސްޓަމްސް، އޭ.ސީ.ސީ އަދި އެހެން މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުން ވެސް ފާހަގަކުރައްވަނީ ވަރަށް ބޮޑަށް މުވައްޒަފުންގެ ދަތިކަން. ދެން ބެންޗްމާކް ފާހަގަކުރައްވައިފި މުވައްޒަފުން ދޫކުރުމުގައި ވާނަމަ އެ މަސައްކަތް ކުރެން ބޭނުންވާނީ ބަޖެޓު ވެސް ހުންނަންވާނީ، އުސޫލުގެ ގޮތުން ވަރަށް ފުރިހަމަ ވާހަކައެއް. އެހެންނަމަވެސް، މުވައްޒަފުންނަށް ކުރާ ޚަރަދު ބަޖެޓުގެ ސަތޭކަޔަކުން އެ ބޭފުޅުންގެ ގޮތުގައި ޖެހެނީ އަދާކުރުމަށް ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތުގެ ޚަރަދު ކުރަން އޮންނަ ޖާގަ އެބަ ކުޑަވޭ. ދެން ކޮންމެ ކަމެއް ކުރާނީ ވިޔަފާރިކުރަން އެއްޗެ ދިނަ މުވައްޒަފުން ނަގައިގެންތޯ؟ އަޅުގަނޑު ކުރީ ކޮމިޓީ ބައްދަލުވުމުގައި ވެސް ދަންނަވައިލިން އަޅުގަނޑުމެން ޕްރޮޖެކްޓުތަކުން، މިނިސްޓްރީން ބައްދަލުކުރަން 60 ޕަސެންޓަށް މި އުޅެނީ މަސްރޫފު ޖެހުނީމާ އިދާރާތަކުގެ ގޮތުގައި ދައުލަތުގެ، ހުރިހާ އިދާރާއަކަށް ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް. މި ދިޔަ އަހަރު ވެސް، މި އަހަރު ވެސް އަޅުގަނޑަށް އެނގޭ ބަޖެޓު ފޮނުވާލުމުގައި ކޮންމެ އިދާރާއަކަށްވެސް މި ބޭނުން ގޮތުގެ ބަދަލުތަކެއްގެނައުމަށް ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން ބޭނުން ކަމަށް. ހުރިހާ އިދާރާއަކުން ބުނަނީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން ބޭނުން ކަމަށް. އެއަށްފަހު އަޅުގަނޑު އަބަދުވެސް އަހަން ކިހާ ބޮޑު ބަދަލުތަކެއް ގެނެވޭނީ ކިހާ ބޮޑު ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން އެދޭ މިންވަރަށް ބޭބޭ ކަމަށް. އެއްވެސް އިދާރާއެއް އެއްބަސްނުވޭ. އެހެންވީމާ، އޭގެ ޖާގައިގައި ނަހަމަކަމުގެ ހުރި ދެ ބަޔަކާއި މި ފާހަގަކުރަނީ. ދެން މުވައްޒަފުންނަކީ ބަޖެޓުކުރުމުގައި ކުރާ ސަރުކާރު މުވައްޒަފުން ނުހަމަކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަޒަރުގައި ތަފާތުކަން އޮންނާނެ ޚަރަދުވެސް. އެ ވަގުތު މުވައްޒަފު އެ އާދޭސް ދުރާލާ އެހެން އޮފީހަކަށް ވަޒީފާއަކަށް ބަދަލުވެގެން. އެހެންނަމަވެސް، އެ ހިސާބުން ވަނީ ބޮޑުތަކެއް މަގާމަކަށް. އޭރުން އެންމެނަށް އެ އޭ.ޖީ.އެއް ނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތު ޖެހުނަމަ އިދާރާއެއް ނުވަތަ ބަޖެޓަށް އާދައިގައި އެކަމަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް

ހުނިލައި. ނަތީޖާއަކަށް ވަނީ އެ ރިޕޯޓްސްތަކުންބޭ ސާބިތު ނަގަން އެކަމުގައި އެ ބޭފުޅުން އެދިލައްވާ. ގިނަ ފަހަރު ހިފަހައްޓަންޖެ އެ ބޭފުޅުންނަށް މަސައްކަތްކުރަން ދަތިވާކަމަށް ވަކާލާތުކުރައްވާ. ފާއިތުވި އަހަރުތަކަށް ބަލާއިރުގައި ފާއިތުވި 15 އަހަރު ބަޖެޓު ޑޮކިއުމަންޓްސް ވެސް ފެންނާނެ، އަދި ވެސް އެ މައުލޫމާތު ޗެޕްޓަރުތަކުގެ މައުލޫމާތު އެބަހުރި ބަޖެޓު ޑޮކިއުމަންޓްގައި. ވަރަށް ބޮޑު ތަފްސީލް މުވައްޒަފުންގެ އަދަދު އެބަ އިތުރުވަމުން އާދޭ. މިގެ ނަތީޖާއަކަށް ވަނީ އިޤްތިޞާދީ ދާއިރާތަކަށް ކުރަން ހުރި ހަރަދު ހަނިވަމުން އަދުން. ވަރަށް ބޮޑު ކޮމިޓީގައި ވެސް އަދި މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ އެހެން ބައްދަލުވުންތަކުގައި ވެސް މުވައްޒަފުން ފާހަގަކުރައްވާ ޕީ.އެސް.އައި.ޕީ ހަރަދު އެއްކޮޅަށް، ޕީއެސްއައިޕީ ނުހިނގާތީ. ނުހިނގުމުގެ އަސްލުގައި މިއޭ. ޕީއެސްއައިޕީ ޖާގަ މި ތަނުގައި ހިނގައިދިޔުން. ޕީއެސްއައިޕީ ޖާގައާއި ވައިގެ ބޮޑެތިން އުފެދިގެން އަހަރަ އެއްކޮޅު ނޫން. އެ ޖާގަ އުފެއްދުމުގެ މި ޖާގަ ހުރިހާ އޮތްތަނުއާއި ހަރަދު ވަކިތަކުރުތަކަށް އެކަތަރާއިގެން. އެއްނިވާ، މުވައްޒަފުން އިޤްތިޞާދުގެ ކަންކަން ކުރާއިރުގައި ކަސްޓަމާރސްގެ މައްސަލައިގައި މި އަހަރުގައި ވެސް ވޯޓަރ އިންޓަރނޭޝަނަލް އެއްބަސްވުމުގެ ހުސްފާގެ ދިރާސާއާއިގައި ބަޖެޓު އާދޭހުން، ދެން މިހިރަ ގެއްސަރު މި ބޭފުޅުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މައުލޫމާތު، އެ ބޭފުޅުން ވެސް މައުލޫމާތު ދޭކަށްގައި މިހިން ބޭއްސަކު ނުދައްކާ ގިނަ އެޕްރުވަލް ވަޒީފާތަކަށް ދެވިއްޖެ. އަޅުގަނޑުމެން މިނިސްޓްރީގައި ބޭސްކަންކަށްލެވިއްޖެ، އަހަރުތަކަށްލެވިއްޖެ ޕަބްލިކުސެކްޓަރ ބޭސް ބަޖެޓުގެ ކުރިއަށް ގެންދަން މަސައްކަތްކުރަންކަށް. އެއްނިސްކަމުވެސް، އިޤްތިޞާދުން އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަމުގައި ޖާގަހިލާފު ފެންވަރުގައި ވެސް އެނުދެ އެދިލިބާ ގިނަކަމުގައި އަދި ސުޅުބީ އެ ބޭފުޅުންގެ މަސައްކަތް ހުންނަ ގޮތެން. ސަރުކާރު، މި އަސްރަ އަހަރުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބައެއް އިޤްތިޞާދާ ލާރިދައްކަކުން ޕީއެސްއައިޕީ ބޭސް ބަޖެޓުގެއެއް ކަފްލައްޓާއަރު އަޅުގަނޑުމެން އެ އިޤްތިޞާދުގެ އަސްލުއަށް ޖިސްމާއަށް ކުރާއިރު ވަމު އެ ބޭފުޅުން އަމިއްލައަށް ކަސްޓަމާ ސީ.ޕީ.އޯޕަރޭޓަރއި އެއްގޮތަށް. އެ މައުލޫމާތު މަޖިލީހަށް އަރިހަށްގެން ގެންދަން ވިސްނަން. އޭގެ ދާއިރާއަށް މުވައްޒަފުން މިގޮތަށް އިޤްތިޞާދުން ދިޔުމަށް ދައުލަތަށް ހަރަދާއި ބަޖެޓު ކަރުދާސްތަކަށް އެއް. ދެން ކޮމިޓީގެ މައުލޫމާތަށް ބަލައި ހެދޭ ދަރަނިވަރިކަމަށް ބޭނުންވާ މިޔަރު އަޅުގަނޑު މި ގޮތަށް މުސާރައަށް ކުރާ ހަރަދު މިޔަރު އެ ކަސްޓަމާރ ޖަވާބުދާރީ ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި ތިލަބުވަމުން ނަމަ އަޅުގަނޑުމެން ޕީއެސްއައިޕީ ހަރަދު ހިލާފުއަށް ހަރަދު ނިޔާލުއަށް ލާރިލާއިރު ދައުލަތުން އަލަ އަސްކަރީނާ. 40 ބިލިއަން ރުފިޔާ. 17 ބިލިއަން މުސާރަ. އޭގެ ތެރޭގައި މުސާރަ ސަރވިސް ވެސް ފަރާތްތަކުގައި ޕެންޝަނަރސް، ބިލާ ކޯޓުތަކާ މި ސަރުކާރުގައި އިޤްތިޞާދުގެ ލައިސަ އެބައޮތް. ކޮމިޓީ މުސާރަދިނުމަށް ވެސް، މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީ މުސާރަދިނުމަށް ޕީއެސްއައިޕީ ހަރަދު މިނިސްޓްރީއަށް ސާލާވާ މި ކަރުސާ މި ދެވޭ އެ ކޮމިޓީތަކުގެ ހިސާބުން ހަރަކާތެއް ވެސް މުސާރަދިނުމަށް ޖަހާނީކަމަށް، މައިގަނޑު ބޭއްވި މުސާރަ. އަޅުގަނޑު، ދައުލަތުން މުސާރައިގެ ބަޖެޓުގެ ބޮޑު ކަރުދާސް އެ ވެސް ހިމަނައިގެންދާ

އެއްޗެއް ކަމުގައި ވާނަމަ އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ޚަރަދެއް. ދެން އެހެންނަމަވެސް، މިކަން މި ދަނޑިވަޅުގައި ނުނެއްޓުނަސް ކުރިއަށްދާއިރުގައި މިހާރު ހުރި މުވައްޒަފުން އިތުރުވެ، މަދުވަމުން ދިޔަސް ކުރަންޖެހޭ ހާދަ ނޮމިނަލީ އޮތް މިންވަރަށްވުރެ ބޮޑުނުވާނެ ގޮތަކަށް ދިޔުން ކޮންމެހެން މުހިންމު. އެހެންވީމާ، މި އިތުރުކުރާއިރު ފެނުނަސް މިނިސްޓްރީ ފަރާތުން ހުށަހަޅަން ކޮމިޓީއަށް އިތުރުކުރަން ކޮމިޓީ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަންކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިންސްޓްރަކްޝަން އައިމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއް ދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި ބަޖެޓުތެރޭގައި އެކަން ގެންދިޔުމުގެ ގޮތެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ ތަފާތަކާ އެކީ ހަރަދަކުރަމުންގެން ގެންދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ދެއްވުން. އެއީ ސީދާ އިތުރުކުރާއިރު މިވެނި ދާއިރާއަކަށް އިތުރުކުރިޔަމަ އަދަދުކުރެވޭ ގެނެސް ދެވޭނެ ފިކުރެއް އެންމެ ނޫން އަމާޒަކަން ކުރާން އަސާސީ މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޕޮއިންޓް ދަންނަވަން ދަތިވާނެ ގޮތުގައި އަޅާނެ ފާހަގަކޮށްލަން މައްސަލަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ކުރިން ޚަރަދުކުރުމުގައި އޮތީމަ އަހަރުގެ އެއްވެސް އިޢުތިރާޒެއް ނެތް. ދަންނަވާ ކަމަކީ ފުން. ޑިސެމްބަރު މުއްދަތުގައި ސަރުކާރުން ޚަރަދުކުރެވޭނީ ކޮންމެހެން ބަޖެޓުގައި ކަންތައްތަކުގައި، މިކަމުގައި ފެނުނަސް މިނިސްޓްރީ ތަކުގެ ނޫން ސީދާ ބަޖެޓު މި އޮންނަނީ. އިކޮނޮމިކް މިނިސްޓްރީގެ ބަޖެޓު ފިސްކަލް ބަޖެޓު. ދެން އަހަރު އިތުރުވުން ހުސްވެފައިވާ މިނިސްޓްރީގައި އެބަ އޮތް ބަޖެޓުގެ ވެސް. އޮންނަނީވެސް ޖާގަތަކުގެ އަދަދުގެ ކަސްޓަމް ވިޔަނަ ޑިފެސިޓް އިތުރުވާނީ ހަމަ 4.1 ބިލިއަން ރުފިޔާގެ އެވްރެޖްކޮށް އާމްދަނީ ހޯދުން އަދި އިތުރުކުރެވޭ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ އަހަރު އެއަށްވުރެ ދަށްވެގެން ގޯސް ބިލިއަންސް ފަހަރު 3.8 ބިލިއަން ގައި ހުރިހާ. ދެން މިކަމުގައި ބައިވަރު ސަބަބުތައް ވެސް އެބައޮތް. އެހެންނަމަވެސް، މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ކަސްޓަމްސް ފުޅާކުރައްވައި މި ވަނީ އިމްޕޯޓް ސިނާއަތުގެ އަދަދު މަދުވުމާ. އެހެންނަމަވެސް، ޕްރޮޖެކްޓް ބޮޑެތިކަމާ މިންވަރަކުން ބޮޑު އިތުރު އަޅުގަނޑުމެން ދަނީ ސިނާއަތް، ދުންފަތުގެ އިސްތިއުމާލު ކުރާ މިންވަރު އެ ވަރަށް ދަށްވަމުން އެ އަދި ބޭނުން ބޯޖަހާ އިމްޕޯޓްސް އެކަނި ބަލާނަމަ ދެ ބިލިއަނަށް ވުރެ. ދަށްވެއްޖެ މިކަމުގައި ވިޔަސް. ދަށްވެފައިވަނީ ބޭނުންވާއިރު 167 މިލިއަން ސިނާއަތް ސިޔާސަތުގެ ނިޔަލަން އަދި ކަމަކު ފާއިތުވި އަހަރުގައި، ފާއިތުވި އަހަރާ މި ދަށްވެއްޖެ 2024 ވަނަ އަހަރު ރާއްޖޭގެ ކަސްޓަމްފައިމާއިދުގައި ސާވިސް ހަރުމަ މިއަދަން، ނޫނީ ފަސްދަށްވެ ހަރުމަ މިއަދަން އަދަދެއް މި ދުވަސް. ވަރަށްކުޅުދެ، ހަމަ ވަރަކުން އިންސާފެއް، ދެން އަޅުގަނޑު ދާހާ އަދަދު ގޮސްގެން ބަޔަކަން ނުދަނީގޮތަށް ސީދާ. ހަމަ ވަރަކުން އިންސާފެއް އިމްޕޯޓް މި ކުޅުދެއް ސިނާއަތު، ބޭނުން އަދަދުން ފާއިތުވި އަހަރުގެ ފުރަތަމަ 8 މަހާ އަޑިއަށްވާ އިރު. އެއީ އާގައި ބަދަޅުތަ އެކުލެވޭ ކުޑަކަމަށް އަޅުގަނޑު ހިތުން ކޮމިޓީގެ މެންބަރުންނަށް ވެސް ނިޔަމާން. ނަތީޖާއަކަށް މި ވަނީ ކުޑަ، ފާއިތުވި އަހަރުގައި ތިން ސާދަވަކަ ފަސްސާހަކަން ދަށްވެއްޖެ ބިލި އަދި ކަމަށް ބޮޑު ކުރިމަގެއްގައި އާމްދަނީ ބޮޑު މިލިއަން އެ އަދަދު ކުޑަވާނެ ކަމަށް މި އަހަރު ބެލެވުން. އަދި އެހެނިހެން

އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ އަޑުއިވޭ ވަރަށް ކޮންސަރވޭޓިވް ރިޕޯޓްސްތަކެއް. ސިނަރިއޯތަކުގެ އެވްރެޖްއަކީ ވަރަށްބޮޑު އިންސައްތައެއް. އިމްޕޯޓް ޑިއުޓީ ގޮތުގައި ލިބޭ އާމްދަނީގެ، އިމްޕޯޓް ޑިއުޓީ އާމްދަނީއަކީ ގާތްގަނޑަކަށް 80 ވަރަކަށް އިންސައްތައަކީ ކަސްޓަމުން ލިބޭ އާމްދަނީގެ. އެހެންކަމުންވާއިރުގައި މިހާ މުހިންމު ޕްރޮޖެކްޓްތަކުގެ ޑިއުޓީ ދައުލަތަށް ނުލިބުނާ ކަމަކީ މިހާރު ހުރި މައްސަލަތަކާ އެކު ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީ ކޮންސަރން އޮތް ކަމެއް. ސަރުކާރުގެ އޮޕަރޭޝަނަލް އަލާޖަކަން ވެފައި މި ވަނީ، ބަޖެޓުގައި ވެސް ފޯރކާސްޓްކުރައިވާން ސިނަރިއޯތަކުގެ އަދި ބޮޑު ކުރުމުގެ ބޭރުއިން ދުންފަތުގެ އިސްތިއުމާލު ކުރުމުން ދުރުވެވިއްޖާ ޗިޓެއް އުފެއްދުން. އެހެންނަމަވެސް، ގާނޫނު ބޭރުއިން ދައުލަތަށް ލިބެންވާ އާމްދަނީ ލިބެންޖެހޭން ކަމަށް ގޮތުފުޅުކުރަން. ކަސްޓަމްސްގެ މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު ކުރިންބަރަށް ވެސް، މަޖިލީހަށް ގެނައުމުގެ ކުރިން ކުރިއުމުގެ ތަފާސް އަދި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެދުނިން ކަސްޓަމްސްގެ ރިފޯމުގެ އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން މަސައްކަތަކާ ބަލަން، އެ ކަންކަމާ ދޭއް ގާނޫނީ ބަދަލުތަކެއް ގެނައުމަށް ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީ؛ ދެން ޓޫރިޒަމް ޖީއެސްޓީން ވެސް ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ވާހަކައާ ކުރިންބުނުން ލިބިފައިވަނީ. މި ވަގުތުގައި ބިލުއެއް އަދި ކަމަށް ގަބޫލުކުރަނީ، ޖީއެސްޓީއެއް އޮފީހުގައި. އަޅުގަނޑުމެން އެ އިދާރާ އެކި މަސައްކަތްކޮށްދޭން، ކަސްޓަމްސާ އެކި މަސައްކަތްތަކުގައި އެ އިސްލާހު ވެސް އިދާރީކުރައްވާފައިވާ މި އިޖްތިމާއީ މަޖިލީހަށް ފިނޭންސް ސިނަރިއޯތަކާ ގައިޑްލައިން، އެޖެންސީ ޖެންޑަރުގެ ވަޒީފާ އެދިގައި ހުރިހާކަމެއްވެސް ގަސްތުކޮށްކަރަން. ކަސްޓަމްސްގެ މި މަސައްކަތަ ބަދަލުވާލަ ދެން ބަލައިނު އިމްޕޯޓްކުރަން ކުރެވޭން އޮތް އެންމެ މުހިންމު މަސައްކަތަކީ ކަމަކަށް ދީފައި. މިގޮތުން ސަރުކާރު ފާއިތުވެދިޔަ އެގެ އިމްކަން ތިނިވެހި ޕްރީމިޔާ ދޭތެ ކަމެއް، ސިޔާ ކޮމިޓީގެ މި ދައުރާ ވާހަކަ ބޮޑު ދިރާސާކޮށް ވިޔަސް ގާރަނަކަށްވާނަން މުހިންމު ކަމެއް. އަޅުގަނޑު މި ހުށަހަޅަން ބަޖެޓު އެކުލެވޭ ޑޭޓާބޭސްތަކާ އަދި ޑޭޓާ ކުޑަ އިތުރުން މިހާރު ވެސް ބޮޑެތިކަން ކަމުގައި. ބިދޭސީންނަށް ދަނޑުވެރިކަމާ ނަމަ ގުޅުވާލު ކަމާބެހޭ މީހުން ޖާގަހަދާ އަދި ނުވާ ހިސާބުގައި. ޖެހޭ ޕްރޮޖެކްޓްގެ ބިޔާވެއްސުން، ވިދިވިދިގެން ހަމަ ގައިމު ވެސް މި އަހަރު ބަޖެޓުގައި އަޅުގަނޑުމެން ޕްރޮޖެކްޓްތަކުން، މި ދިޔަ އަހަރު ބަޖެޓުގެ މަޢުލޫމާތު ގޮތުގައި ގޭގެއި އިންސާން ބޭނުން ޕޮލިސީ އާ ޕްރޮޖެކްޓްތަކަށް ވަރަށްބޮޑު މަސްނަ ދަރަވާ ކަމުގެ. 2020 ވަނަ އަހަރުގައި އައި ކޮވިޑުގެ ބަލިމަކާތަކުގެ ދުވަސް ކުރިއަށް އަދިވެސް ހުރިގޮތަށް ބޮޑުމަސްތަން ހުރީ. 2023 ވަނަ އަހަރަށް އެޖެންސް އައި އިތުރު އިޤްތިސާދީ އިއާދަވެއްޖެ. ބަޖެޓް ކޮމްޕްލަޔަންސް ދަރުމަވަންތަ ދިއުމަކީ ދައުލަތުގެ ތަފާސްހިސާބުން އަކީ ވަރަށްބޮޑު ބިރުއެއް. ދައުލަތުގެ ތަފާސްހިސާބު އެގޮތަށް ނުލިބޭ ކަމުގައިވާ ނަމަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދަރަނި ގޮތުގައި ދައުލަތް ނުހިނގާނެ. އެކަމާ ގުޅިގެން ބަޖެޓުގައި އަޅުގަނޑުމެން ހިމަނާފައިވާ މި ބަޖެޓާ އެކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބުނާގެ އިރާދީ ގާނޫނާ ބޭރު ބިލަން ގިނަ

އިސްލާހުތައް ހުށަހަޅައިގެން ދިއުން މުހިންމު ކަމުގައި ފެންނަ ކަމަށް. މިހާރު ވާނީ ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ބަންޑާރަނައިބުގެ، ދައުލަތުގެ ބަންޑާރަނައިބުގެ އޮފީހަށް އެ އިސްލާހުތަކާ އެކީގައި މިޔާގެ ލަފާއާ އެކީ ވެސް ހުށަހަޅާފައި. ވަރަށްގިނަ ލުއިތައް އަބަދުވެ އެހެރި ބިލުގެ ތެރެއިން. މިހާރު ވެސް ޒަކާތުގެ ބިލެއް މިކަމުގައި އެބަ އޮތް. ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ނަޒަރުގައި ޓެކްސާ ބެހޭ އެއްވެސް ކަމެއް، ޓެކްސާ ބެހޭ އިއްތިފާގު ކަނޑައެޅުމުގެ ޓެކްސާ ބެހޭ ގާނޫނުތަކާއި. އިންކަމް ޓެކްސް އެކްޓް ދެމުމިކާން އެކަން އަދުމަކަ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. ފިނޭންސް މިނިސްޓަރު ގެހެމިހިކައަން ހުރިނު ސިޔާސަތު ކަނޑައެޅުމުގެ ގޮތުން އަދި އެކަމުގެ އެއްބަސްވުން މަޖިލީހުން ދެއްވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަރަށްބޮޑު އެދުމެއް. ފިސްކަލް ޒިންމާ ގާނޫނުގައި، މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް ފާހަގަކުރައްވައިދީ ކަނބަލު އެންމެރިކަ ހަދަން އަންނަންކަން ވެސް. މި ކަންކަމަކީ ވަރަށް މާރިއިންގެ ކަންތައް. މިކަން ކޮމިޓީގެ މަޢުލޫމާތަށް މި ދަންނަވައިލަދޭނީ މި ކަންކަން ހުރިހާ ދުގައިބުރު، އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނެތް މި ޒަރޫރީތައް ދެމެހެއްޓޭ. ކަސްބަތުގެ ރެކޯޑު އިތުރުކުރަން މަސައްކަތް ހިނގަމުންދަނީ. ބޭސިކް ކޮމްޕްރެހެންސިވް މަސައްކަތް ހިނގަމުންދަނީ. އެކުންނުނީ މައި ފިސްކަލް އެންކަރު ކަހަން އަބަދުވެސް މި ދަބުތުރާ އެންކަރު ނުވަތަ އެދިފަހަރުގެ އަމާޒު އެ ރިވިއުހަ ބިލަޔަން އެކްސްޕެންޑިޗަރުއަށް ދަށްވާ ހިސާބުން ސިޔާސީ ކޮމިޓީއަށް ކޮންމެ އަހަރަކު މުހިންމު ވާހަކަ ދެއްކުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ދަށުން ފަހިކުރުން އަޅުގަނޑުމެން ފެނޭ މިކަން ބަލާ އެކްސްޕެންޑިޗަރު ދެކެ ކަމެއް. ބައެއް އަހަރު އެކަން ކަސްބަތުގެ ދަރުމަވަތުގެ ކަންތައް މިކަން ކަސްޓަމްސް މަގުކަން ދިރުމަކީ އެހީ ދައުލަތަން ދިރު މުއްދަތުގެ އޭގެ ގެންމުންތައްތަކާއި ފެނުން ކަމެއް. އެ ކަންކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ ބަޖެޓުގެ ކަންކަން ފެށިގެން އެއްޗެއްގެ ގަވައިދުތަކާ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން ކަމެއް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހެދުމުގައި، މި ތަރިކަ ގަވައިދުތަކުގެ ގޮތުން އޭގެ އެކްސްޕެންޑިޗަރ ހަދަން ފެނުނު މިނިސްޓްރީގަ އަދި ލަފާ ފަރާތުން އަމާޒުވެފައި. މަސައްކަތް ޖެހޭނެ އިންތިޒާމް ގެންގުޅެ އިރާދަކުރުމުގެ ކޯޑިފައި ނުވަނީ. ހަމަ ބަޖެޓުގެ ދަރުމަދީ މިނިސްޓަރަކު ލިބެން އަބަދު ބަޖެޓު. އެ ތާރީޚުން ބަޖެޓު އަޅުގަނޑުމެން ހަރަދު ސަރކިއުލަރ 1 އަދި ސަރކިއުލަރ 2 ނެރެގެންދިޔައިރުގައި، އެ މަޢުލޫމާތު ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީއަށް ފޮނުވާފައި ނޫނީމަ މިކަން މިހެން ވެފައި އޮތް ކަމަށް ބެލެވިނީ. އެހެންކަމުގައިވާ ނަމަ، ދެން އަންނަ އަހަރު ކިހިނެއް މި އޮޕަރޭޓް ވާނީ. އަޅުގަނޑުމެން އިޤްތިޞާދީ ދުވަސްތަކުގެ ބަޖެޓުގެ ޕްރޮގްރާމެއް އެ އިދާރާތަކާ ވާހަކަދައްކައިގެން ބަޖެޓު ތައްޔާރުކުރުމަށް ކަނޑައަޅައިގެން ގޮސް ބަޖެޓުގެ ޕްރޮސެސްއާ ތަފާތު ކުރިއަށް ނަގަ އެކަން ކުރެވޭނެ މަގު ފަހިކޮށްދޭން. ދެން ބަޖެޓު ހުސްކުރުމުގެ ކަންކަން ފުރިހަމަ އަހަރުގެ ފާހަގަކުރެއްވި. ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް މިކަން ހިނގާ. މިހާ ފާހަގަކޮށްލާ އިދާރާތަކަކީ މި ހިނގާ އަހަރު ގެނބޭ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުމީ އަދަދެއް ޖީ.ޑީ.ޕީ ޖީ ނުވަތަ ބަޖެޓު

ވަޔަރަމަންޓު ހަދައިގެން އެއް ދާއިރާއިން ކަނޑައިގެން އަނެއް ދާއިރާއަށް އިތުރުކޮށްދީފައިވާ ވެސް އިދާރާތަކެއް. އަލުގަނޑުމުން ބަޖެޓު ހެދުމުގައި އަބަދުވެސް ބަލަން އެ ބޭފުޅުންގެ ތިބި މުވައްޒަފުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ދައްކަންވާ ފައިސާ ދެއްކުމާ އެކީގައި ބޭނުންވާ މިންވަރު ކަނޑައެޅިފައި އޮންނާނެ ކަމަށް. އެ ބޭފުޅުން އިދާރާތަކުގައިވާ އަދަދަށްވުރެ ދުރުމުން އަދަދެއް މިބޮޑަށް ގެންދަވަން ކަމަށް. އަދި އަހަރު ތެރޭގައި ދިމާވާ ތަފާތުތަކާ ގުޅިގެން ކޮންމެ ކުރަންޖެހޭ ހަރަދެއް ކުރަމުންދާ ނަމަ، މިނިސްޓްރީގައި އޮންނަ ހަމަ އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން ބަޖެޓު ކޮމިޓީގެ ހުއްދައާއެކީގައި، ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ހުއްދައާ ބަޖެޓު ކޮމިޓީގެ ހުއްދައާ އެކު އިދާރާ ހަރަދުކުރާނެ ގޮތް ހަމަޖެހިފައި ހުރި ކަމަށް ވަނީ ސަރުކާރުން ބަޖެޓު ވެސް ހަމަ ގެންދާ. މިކާތުގައި، މިކަން މިހެން ދިޔުމުގައި ވެސް. އެހެންވީމާ، މިކަން މިހެން ސަރުކާރުން އަމަލުކުރާ މި ހުރިހާ ކަމެއް އަދިވެސް ބަދަލުގައި ފަސްޖެހިގެން ހަމަ އިދާރާތަކުގައި ވީ މާލިއްޔަތާ ގުޅިގެން ކޮމިޓީއަށް ހުށަހަޅުއްވާ ފަސޭހަ ގޮތްތަކުގެ ހުއްދަ ދޫކުރުމުގައި ވެސް ފަސޭހަ ކަމުން ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ކަމަށް. މިވެސް އެ ކަމަށް ބަލާފައި ނިންމަވާފައި.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

މިގައި ދެން އަޅުގަނޑު އަދި އެއްކޮށް ދަންނަވައިލާނަން. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ތިބީ މައްސަލަތަކުގައި މި ވާހަކަ ހަމަ އޮފީސްތަކުން ހަމަ މުވައްޒަފުން ވެސް އެބަ ވަރަށްގިނަ ހުރެއޭ ކަން. ހިއްސާކުރަން ދެކެވޭ މި އޮފީސްތަކުގައި އިނގޭތޯ. ހަމަ ޕޮލިސީން، ކޮންމެ ޕޮލިސީއެއް އަނެއްކާ މި ނަގައިބަހައިލައިގެން އަނެއް ދާއިރާއަކަށް ގެންގޮސް މިކަހަލަ ސަރުކާރުތަކެއް ވެސް ވަކިވަކިކޮށްދިނުން ޖެހޭ އިނގޭތޯ. މިއީ ވެސް ކުރިމަތިވެދާނެ ކަމެއް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މަޝްވަރާތަކުގެ ފައިސާ އެ މިނިސްޓްރީން އެބަދޭ ކުރިކަމުން އިނގޭތޯ، މި ސަރުކާރުގެ އިސްލާހުތަކެއް މަރުކަޒުގައި ފައިސާ. މާލޭގައި ހިއްސާކުރަން މިހާރު އިންސްޕެކްޝަން. އެއީ އިދާރާތަކުން ހަމަ ވިޔަފާރިކުރާ އިސްތިހާރުތަކާ، މި ކަމަށް ދިޔަ އޮންނަ ކުރިއަށް ހަރަކާތް ވެސް އެބަދޭ މި އަސާސީ އަހަރު، މި އަސާސީ އަހަރު ބޮޑު ހަރަކާތް ވަރަށް ކުރުކޮށްލާނަމޭ އަހަރެއްގައިވާ ހަމަ ގޮތުގެ މައްސަލަ ބޮޑު ހަމަ، ވަރަށް ގިނަ އަދަދެއް ފިޔަވައި ދޭހަކުރެވޭ ބަލިބައިމީހުން ހަމަ ކަނޑައެޅިފައި އަލުގަނޑުގެ ހުރިހާ އިނގޭތޯ. އެ މި ބަލިބޭކު ނުފެނި ވެސް އެ މިހުރިހާ ހިސާބަކު ހުރިހާ ވަރަކަށް އިނގޭތޯ. އެ ކުރެއްވިޔަސް ހަމަ ކޮންމެފަދަ ހުރިހާ ހަމަ ކޮމިޓީތަކުން އަހަރު ގެނަސް ޕްރޮޖެކްޓް ބަޖެޓެއް އެކަށީގެންވާ ކަމަށް، މިސާލަކަށް ހަމަ ނިޒާމުގައި ހަރުދަނާ ގޮތުގައި ގެންދިޔުމަށް ސިޔާސަތު. މިއަދު އަދަދުގައި ހަމަ ބަޖެޓް ކަނޑައަޅާ މިންނަމަ ބޭނުންވާ ވެސް މި ކުރުމުގައި މި ދާއިރާތަކުގެ ސިޔާސަތު ދެއްކޭ ގޮތަކަށް ހަމަޖެއްސުމުގައި ސިޔާސަތު ހެދުން ކަށަވަރުކުރަން. އެހެންވީމާ، މި

ޚަރަދުތައް މިގޮތަށް ބަލައިގެން ހަދައިފިއްޔާ ހަމަ ވަރަށްބޮޑަށް ކުޑަވެގެންދާނެ އިނގޭތޯ. މިގައި އޮތީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ބޮޑަށް މި އޮފީސްތަށް ހަމަ ބޮޑުކުރުން އިނގޭތޯ، ބެލުން. އެހެންވީމާ، ސާއިދު އަދި މި ވިދާޅުވިގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީން އަޅުގަނޑުމެން ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ އެއްޗެހިތައް އަޅުގަނޑުމެން އެ ދިރާސާކޮށްލާފައި ހަދައިލާފައި، އެހެންވީމާ އަޅުގަނޑުމެން އެ ފޮނުވައިލީމަ ދެން ގެނެވުން އޮންނަ ބަދަލެއް؛ ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް މުހިންމު އިނގޭތޯ ކަސްޓަމްސް، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން، ދެން މި ފައިސާ ހޯދުން ދިމާ ދެއްތޯ. ހުއްޖުވެސް ދިރާމައް އިނގޭތޯ. ދެން އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލް އޮފީހުގެ ބަޖެޓް އެ އޮތީ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްދީފައި އެ [illegible] [illegible] އަދަދަށް. ދެން އެ މުޅިންގެ ކަންތައްތައް ހިނގާން އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެ މުޅިންގެ ކަންތައް ދެން ހިނގާނެ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީން ދާނަން ބަލަމުން އިނގޭތޯ ހުއްޖުވެއް ނެތި އިނގޭތޯ. ދެން މިގައި އަޅުގަނޑުމެން އިތުރު ސުވާލުތަކަކަށް ދާނީތޯ؟ އަބްދުލްޣަފޫރު ކުޑަ ސުވާލުކުރެއްވުމަށް ފުރުސަތު.

ހިނަވަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން، ހަމަ ހުރިހާ ސަރުކާރުތަކުން މި ދަނީ ދައުލަތުގެ އެކި ކުންފުނިތަކަށް މީހުން އިތުރަށް ވައްދަމުން. އެހެންވީމާ، އިތުރަށް ސަރުކާރުގެ އޮފީސްތަކަށް މީހުން ނަގާއިރުގައި އެ ކުންފުނިތަކުގައި ތިބި މީހުން މިއަށް އާ މީހުން ނެގުމުގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކޮށްފިއްޔާ ވަރަށްބޮޑަށް ޚަރަދު ކުޑަވެގެންދާނެ. ދެން ވަޒީފާއެއް ދިނުމަށްފަހު އެ މީހަކު ވަޒީފާއިން ވަކިކުރުމުން މިހާރު ނޫން. އެހެންވީމާ، އެ ބަދަލުކޮށްލީމަ [illegible] އެޖެސްޓްކުރެވެންދާނެ އިތުރު ޚަރަދެއް ނުހިނގާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ކުޑަ ސުވާލަކަށް އިނގޭތޯ.

ހުޅުމާލެ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝަރީފު ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑުމެން އިއްތިޙާދާއި ދެން މިއަދުގެ ވެސް ސެޝަން [illegible] އެބަ އިނގޭ ޚާއްޞަކޮށް މިނިވަން މުއައްސަސާތަކަށް ކުރީގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ އަހަރަކު ވެސް ވަރަށް ގިނަ، ސަތޭކަ [illegible] މިލިއަން ރުފިޔާ ކުރީގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ޚަރަދުކުރަން ކަންކަމުގެ އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ. ސަރުކާރުގެ، މިހާރު މި ސަރުކާރު، [illegible] ޤަރުޟުގައި [illegible] ފުރުސަތެއް [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] އެ ފުރުސަތު

ނެތް މާކަބޮޑު ސަރުކާރުގެ އިމާރާތެއް ހެދިފައެއް. އެހެންވީމާ، ސަރުކާރުތަކުން ޕްރޮޕޯޒަލް މި ކަމަށް، މި ޚަރަދުކުރަން މި އުޅެނީ. މި ކުރީގެ ސިޔާސަތެއް ތި ބޫޖުވުންގެ ތެރޭގައި އޮންނާނީތޯ؟ މި އަނެއްކާ އަޅުގަނޑުމެން ކޮރަޕްޝަނަށް އިންވެސްޓިގޭޝަނެއް ކުރަންޖެހޭ ކަމަކަށް ވެސް ވެދާނެ. ޕްރޮޕޯޒަލް މިހާބޭ ވަސްތާއް ދައުލަތަކުން ލިބޭން އާދާ ބަޖެޓު ނުކުރަނީ އާޚިރު އިމާރާތެއް އަރަން. އެހެންވީމާ، އާޚިރު އިމާރާތެއް އެޅީމާ ފަހި ކޮންމެ އަހަރަކު އަޅުގަނޑުމެން ކުރީގެ ގޮތުގައި މި ދައްކަނީ. ޓީ.ސީ.ސީއަން ވެސް އެބަދޭ އާލާވަރު ހަމަ. އެހެންގޮތަކަށް ހިސާބުން ތަފާސްހިސާބު ހުރި ތަރުތީބު މި ދާޚިލީ ތަރުތީބުތަކުގައި، އެކި ތަރުތީބުތަކުގައި. އެ ތަރުތީބުތަކަށް އަދި މިކަހަލަ އަދި ހިނގާފައި ހިނގާނެ ކަހަލަ ތަރުތީބު؛ އެހެންވީމާ، ޕްރޮޕޯޒަލް، ޚިދުމަތްތަކުގެ ސިޔާސަތުތަކާ ކޮބައިތޯ ކަނޑައަޅުއްވާފައި؟

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ހަމަ އެ ވިދާޅުވި ތަނުގައި ވާހަކަތައް. މިހާރު އަސްލު އަޅުގަނޑުން ދަންނަވާ ނަމަ ތަރައްޤީ މަސްއޫލުވެ އިރުގައި އެޅުން އެ ބިލްޑިންގތަކުގެ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުފެނޭ. ދެން މި ދިޔަ ސަރުކާރުން އެބަހުރި ހުޅުމާލޭގައި އަޅުގަނޑު ހަނދާންވާގޮތުގައި 4 ބުރި، 5 ބުރި ކަންކަމުގެ އިމާރާތެއް. އެ ވެސް ދެން އަޅުގަނޑުން ދަންނަވާ ހަމަ ބިމުގެ ޖާގައިގެ ގޮތުން ބަލާ އިރު ދެން ވަރަށް ދެރަ ދެން 10 ވަރަކަށް ބުރިއަށް، 15 ބުރިއަށް އެތަން ނުހިނގަން އެއީ. ދެން އަޅުގަނޑަށް އެހެން ބިލްޑިންގއަކަށް މި ދޭންޖެހުނީ. އެހެންވީމާ، އޭގެ ބިލްޑިންގއެއް ހަދާފައި ވެސް އެޅުން ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. ކޮންމެ އަހަރަކު އެބަދޭ ބިލްޑިންގއެއް އަޅާލަން ޚަރަދު. އެހެންވީމާ، އެ އެއްކޮށް ދެން އަޅުގަނޑު އެދެން ކޮންމެވެސް ސާއިދު އެއްޗެއް ވިދާޅުވުމަން.

ހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޢަޒީޒު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން، މިސާލަކަށް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން އެބަ ޚަރަދުކުރޭ 8 މިލިއަން ރުފިޔާ އަހަރަކަށް ކުއްޔަށް. 8 މިލިއަން ރުފިޔާ އަހަރަކަށް ކުއްޔަށް. ޚަރަދުކުރާ އިރު ފްލޯރސް މިނިސްޓްރީން ލިބިފައި ހުރިގޮތުގައި ކުއްޔަށްދޭގައި ބިލްޑިންގއެއް އެޅުމަށް 10 އަހަރު ދުވަހުން އެއީ އަމިއްލަވާ އެބަ. މި ބުރި ފްލޯރސްގެ ބިލްޑިންގއަކަށް އެބަ ބަދަލުވެއްޖެ. މިނިސްޓްރީ ބައިވަރު ތަންތަން އެބަހުރި. ކޮންމެމީހަކު ވިޔަސް ކޮންމެ އަހަރަކު އެބަ ކުރަނީ ކުދި މި ޚަރީސާ ބޯނަކަން ދަނީ ބޭނުމެއް އިމާރާތް ލިބިދާނެ، އިތުރަށް އެ ޚަރަދު ކުރަންޖެހެނީ ކޮމިޝަނަކަށް ހަމަޖެހިގެން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން ހަމަ

މުގައްރިރު އެ ވިދާޅުވިގޮތަށް މި ކަންކަމާ ދޭތެރޭގައި ވަރަށް ފުންކޮށް ވިސްނާފައި، މި ކޮމިޓީގެ ކަންތަކަން ރަނގަޅު ޙައްލެއް ދެންނަން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ސާއިދު އެކަމަނާ ކުރުކޮށް ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް، ވިސްނުންތެރިކޮށް ހުރިގޮތް އިނގޭތޯ.

މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޕްލޭނިންގގެ ނައިބު އަބްދުﷲ ސާއިދު މުސްތަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. ކުޑަ ކުރުކޮށް ތަނަވަސްކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ އަޅުގަނޑުގެ މައުލޫމާތަށް ބަލައިލާ އިރު. ޗާޖުވެސް އިންސްޓިޓިއުޝަނަލް ޕްރޮޕަޓީޒްގެ [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] ނެތް. އޭގައި [illegible] ނުވަތަ ބިޒްނަސް އޮފީސްތަކުގެ [illegible] ހުރިހާ [illegible]. އެކަމަކު ވެސް އެން.ޑީ.އޭއި [illegible] އެބަ ހުރި ހުރިހާގޮތަކުން 1 ތަނަކަށް 42 ހާސް ރުފިޔާ. އޭރު އެ ބޭފުޅުން ހުރިހާގޮތުން އެން.ޑީ.އޭގެ އެބަ އޮތް ހިމަނާފައި. [illegible] [illegible] [illegible] ބޭނުމެއް. އެހެންވީމާ، ހަމައެ މުގައްރިރު [illegible] ވެސް މައުލޫމާތަށް ބަލާއިރު ދަރަނިތަކުގެ [illegible] [illegible] އެކަން [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]، [illegible] ސަރުކާރުގެ [illegible] ކަންކަމުގައި، އަޅުގަނޑުމެން މި އަހަރު ކުރު މުއްދަތުގެ [illegible] މުގައްރިރު [illegible] ހުރިހާގޮތަކުން. ސަރުކާރު 93 ގައި އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން އިންޓަރނޭޝަނަލް ބަޖެޓުގެ [illegible] ސަރުކާރުތަކަށް ކޮންޓްރެކްޓުކޮށްފައި. އެކަމަކު އެއީ [illegible] ހުރި ކޮންޓްރެކްޓަކާ ހުރިގޮތުން. 93 ވަނަ ސަރުކާރުގައި [illegible] މުއްދަތު [illegible] 4. ދައުލަތުގެ ބަޖެޓުން އޮފީސްތަކުގެ ކުއްޔަށް [illegible] [illegible]. 2024 ވަނަ އަހަރު 176 މިލިއަން ރުފިޔާ ކުއްޔަށް. [illegible] ކޮންޓްރެކްޓުތަކުގައި މިގެ ތެރެއިން 53.2 މިލިއަނަކީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ފޮރިންގެ އެމްބަސީތަކާއި، [illegible] ބޭރުގައި ހުންނަ ތަންތަނާ އެކީގައި. އޭގެ 20 ތަނެއް އެބަހުރި. މޯލްޑިވްސް އިމިގްރޭޝަނުގެ 2 ތަނެއް، 8.3 މިލިއަން. ނޭޝަނަލް ސޯޝަލް ޕްރޮޓެކްޝަން އެޖެންސީ، އެންސްޕާ 3 ތަނެއް، 7.9 މިލިއަން. [illegible] ޖުޑިޝަރީގެ އޮފީސް 7.8 މިލިއަން. އެމްޕްލޮއިމަންޓް އެންޑް [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީ 2 ތަނެއް، 6.6 މިލިއަން. އެހެންވީމާ، މިހެން ދެން ކުއްޔަށް [illegible]. މިގެ ހުރިހާ ތަފުސީލު ހުށަހަޅާނަން. ވަރަށްބޮޑެތި އަދަދުތަކަށް [illegible] ބޭނުންވޭ. އެ [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީގައި މިހެން، އެންމެ ގިނައިން މި ވާހަކަ 2 [illegible] [illegible] ބަޖެޓް [illegible]. [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މިކަމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible]. އެން.ޑީ.އޭގެ [illegible]

އޮފީސް ބިލްޑިންގަކަށް އެދުމާ ބެހޭ ގޮތުން ހިމަނާފައި. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަ އެބަވޭ މައުލޫމާތު ސިސްޓަމްގައި ވެސް ވާން އިމާރާތްތަކެއް އެޅުމާ އެބަ ހެޔޮވާ ހަމަ ޚަރަދު ކުރާ ވަރަކަށް ބޭނުން. ދެން ބޭއްދިޔަވުން ވެސް އެކަން ވާނީ އެހެން. ސަރުކާރުގެ އިމާރާތްތަކަށް މި ކުރާ ޚަރަދަކީ ކުރު ގޮތަކަށް ދަންނަވާ ނަމަ ކޮންމެ ދައުރަކު ގާތްގަނޑަކަށް 900 މިލިއަން، ބިލިއަނެއް ދޮޅުގެ. އޭގެ ތެރެއިން 50 މިލިއަން ސަފާރަތްތަކުން ކުރުވިދާން މިސާލަކަށް އެމްބަސީގެ ޚަރަދުތަކަށް ހުރި ގޮތުން. އެހެން ކަމަށް ވިޔަސް، އެއީ 5 އަހަރުގެ ރާސްތާއަކަން ބަޖަޓިއްޔާ 250، ކޮސްޓަރަކަން މިލިއަން ހުރީމާ. ބޮޑު ސްޓޯވިންގެއް ކިބައިން އެބަ އޮތީ. އަދި ބަނޑޭރި ބޭނު ވެސް ޓާއަރ ގޮތަކަށް އިންސާފީ، އަޅުގަނޑާ އެކީގައި މަސައްކަތްކުރާ، ބަނޑޭރި ބޭފުޅުން ވެސް މަސައްކަތްކުރާ ބޭފުޅެއް އާދަމް ޢަބްދުﷲ، ކަނާއަތުގައި ވެސް މި އިންނަނީ. ބަޖެޓު އެގްޒެކެޓިވް. ވަރަށް ގިނަ ބަނޑޭރި ހިނގާ ކުއްހަރަން ދިރާގާ ބޭރު ގޮތުން ބަނޑޭރި ޑިޕާޓްމަންޓަށް އަރައިސްގެން. ދެން ބޭނު މި ހިނގާ ގޮތޭ، ބަނޑޭރި ޑިޕާޓްމަންޓުން ބަނޑޭރިކުރުމަށްފަހު ތަރަފާ އެކީ އަހަރުމަ ބޭނުން މި ދިނުޖިޒީ ގަވާއިދާ އެއްގޮތްވާ ކަން ހިނގައި އާރި ޓާ. އެއަރލައިން ހުއްދަ ދިނީ. ކުރީ އެމްރުޖުކޮށް މި އަހަރަކީ 50 ދުވަހާ އަރާފައިވޭ. 54 ދުވަހާ އަރާފައިވޭ. ދެން ވަރަ އިދާރާތަކުގެ ނަން މި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ޤާނޫނުތަކުރުމާ ނުޖަހައި މި ދަނޑުވެރިޔާއިވެސް އިދާރާތަކުގައި ވެސް ކުރި އަ ހުރި ގޮތްކަސްޓެކަން އ ޖަބުގައި. ދެން ކުއްޓަރަން ނަގުވުމުގެ މި މަސްއޫލިއްޔަތު ބަޔާއިމުގައި، ކޮންމެ އިދާރާއެއް ވެސް ބަންނުވަރައްވަސް ވަރަށް ބޭނުމީ އޮފީސް. 3000 އަކަފޫޓު، 12000 އަކަފޫޓު، 6000 އަކަފޫޓު. މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި މާލޭގެ ހުރި އިމާރާތަކަށް ބަޔައިޖިއްޔާ އަންސާފު ބޭސްކަ ގޮތަކާވުގައި އަދިރާއަކު ހުރިހާ އިމާރާތެއްގެ ދޮރިން ފުރިހާ. ވަރަށް މަދު ތަނެއް ހުންނަނީ. ގިނަ ފަރާތުގައި ބަނޑޭރި ހިނގަނީ ވެސް ވަކި ބަޖެޓު ވާން ކަމަކު ބަޔާއިގެން. މި މަސްއަލަ ވެސް ވަރަށް ގިނައިން ބޭނުގައި ވާހަކަދަކާވި، ވަކި ގޮތަކަށް، ވަކި ބަތަހަކަށް ކަސޫ ޓާޒާ އުސްތޯޔުން ބަނޑޭރި ނުހިފާވަން ވެސް ވާން ބަޔާނުކުރަމުން. އެހެންނަމަވެސް، ކަން މި ގޮތަށް ހިނގަނީ. ހިނގުމުގެ ނަތީޖާއަކީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ދައުލަތާ ކުއްޔަކާ އަޅާފައި ކަށަވަރުކޮށް ޖުވާދީ ފަރާތެއް، ގާގި ފަރާތެއް، ބަނޑޭރި ނަގާ ފަރާތްތަކުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި އަދާކުރާ ނަމަވެސް، ބަނޑޭރީގެ ނިޔާމު ކަނޑުގަދަ ފޮނުވަނީ. އެނިކަމަކާ ބެހޭ ހޯދާ ބަހާ ނުލާ ވިޔަ ތަނެއް ނެތް. ބަނޑޭރި ޖަވާބު ދިނަކަސް ވެސް، ވަރަށް މަދު ފަރާތަކުން ބަނޑޭރީގެ ބިލްއަށް އެއީ ހިނގަމުންދާ ބީލަން އެކަށީގެންވާ ގޮތެއް ކަމުގައި ބާއްވާނީ. ބަނޑޭރި ހިންގުމުގައި ކުރެވޭ ޚަރަދު ކުރިއަށް ގެންދިއުމާ ވަކިން އޮތް މުއްދަތު ފަހަރެއްގައި އިތުރުކުރުމަށްފަހު ބަޖެޓުގެ ދަށުން ބަނޑޭރިޖެހޭ ދިރާސާކުރުމަށް ބޭނުންވާ ތަނެއް ބޭނުންވެއްޖެ ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައި. ނަމޫނާއަކަށް ވެސް ހަމައެކަނި ބޭނުން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އިމާރާތަކަށް ހަދައިދޭ ގޮތަކަށް ބަޔަކު މަސައްކަތްކުރެވޭ ގޮތަށް ބަޖެޓުކުރުމަށް، ވާހަކަ ދައްކާތީ މިތަނުން ދޭން ފުރިހަމަ ކަމަކަށް. 170 މިލިއަން ޚަރަދު އަޅުގަނޑުމެން ހަރަދުކުރެވޭނެ ނުވާނެ

އެކަމުގައި. ރީއެލޮކޭޓުކުރުމުގެ ކަންކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ ހުށަހަޅާފައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނޭ ދައުލަތުގައި ތިބި މުވައްޒަފުން، އޭގެ މާނައަކީ އެސް.އޯ.އީތަކުގައި ތިބި މުވައްޒަފުން ވެސް ހިމެނޭގޮތުން، ހާއްސަކޮށް 100% ހިއްސާ ކުރި ކުންފުނިތަކުގައި. މިސާލު އެ ފުރުސަތު ލަފާވުން ވެސް އެބައޮތް. ސަބަބަކީ، ޤާނޫނު ހަމަޖެހިގެންވާ އެކަމަކު ސަރުކާރު ނުވަތަ ދައުލަތުގެ ހިއްސާވާ ކުންފުނިތަކުގައި، ސަރުކާރު މުވައްޒަފުންނާ ދޭތެރޭ އެއް ހަމަހަމަކަން މި އަންނަނީ. ބައެއް އިދާރާތަކަށް ބަޖެޓުގައި ދެވޭނެ. އެހެންވީމާ، ރީއެލޮކޭޓުކުރުމުގެ ފުރުސަތު ގެއްލިގެން އަންނަ ކަމަށް ބޮޑުވެދާނެ އެއީ، ކުރަން ހަމަ ރަނގަޅު ކަމެއް ކަމުގައި ފެނޭ. ދެން ހަމަ ކަމާ ބެހޭ މިނިސްޓަރުން ވެސް އެކަމުގެ ލަފާއަރުއްވާފައި އެބަހުރި ޕާސެންޓް މިނިސްޓްރީއަށް އެ ގޮތަށް އަމަލުކުރުމަށް ވަސީލަތްތައް އެހެންނަމަވެސް، ކަންކަން ކުރިއަށްދިޔުމުގައި އަންނަނީ އެ ގޮތަށް ބަޔާންކުރެވޭ މަސައްކަތްކުރަމުންދާ. އެހެންވީމާ، ކަންކަން ކުރަންޖެހޭނީ ކުރިއަށް އަޅުގަނޑުމެން އަނެއްކާ ވެސް ދެން ހަމަ މި ދަށުން ބަލަން. އެހެންވީމާ، އެކަން އަޅުގަނޑުމެން ބެލުމުގެ އެއް ހިސާބަށް ދައުލަތުގެ ޚަރަދު ކުޑަކުރުމަށް. އިތުރު ސަރުކާރުގެ ހިންގުމުގެ ކޮންމެ ދާއިރާއެއް، ހާއްސަކޮށް ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކުގެ ކަންކަމުގައި ވެސް ހަރަދުތައް ކުޑަކުރުމަށް ބަލަން ޖެހޭ. ހަމަ ބައެއް ކަހަލަ އަހަރުތަކުގައި ކުރެވިދާނެ ކަންކަން ވެސް ބަލާލަން. އެއީ މި ފިނޭންސް ބިލަކީ ކަންކަން ވެސް ކުރެވޭނެ. ހަމަ ދެން ވެސް އަހަރުދުވަސް ތަކުރާރުކުރާ ބަޔަކާ ހިންގަމުން ދާ ކަންކަމަށް ފޯރުކޮށްދޭ ޚިދުމަތްތައް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ގޮތަށް ބޭނުން ކުރުމަށް ނުކުތާ ފެށޭ އެހެން ޚަރަދުތައް ކުރަމުން ދާނެ. އެއީ މި ބަޖެޓުގައި ފެށޭ އިތުރު އިޤްތިޞާދީ ކަންކަމަށް ހިނގާނެ ފިނޭންސް ހިސާބުގެ ކަންކަމެވެ. އާދެ! އިންޝާءُ ﷲ ކަންކަން ކުރެވޭނެ. އެހެންވީމާ، ޝުކުރިއްޔާ ހިތުން. އެއީ އެކަން ފެނޭ ގޮތް އަޅުގަނޑުމެން. ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ހުއްދަގައި އޮތް ކަމެއް. ފިނޭންސް މިނިސްޓަރު ވެސް ވަރަށް ގިނައިން ފާހަގަކޮށްލާ ކަމެއް މިއީ.

ތިނަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ސަޢުދުﷲ ހިލްމީ ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޙައްރިރު. މަރުޙަބާ. ފިނޭންސް ބިލު. އަޅުގަނޑު ހަމަ ދެންމެ ޖެހިއްޖެ މިނިސްޓަރު ސާއިދު ވިދާޅުވި ބައެއް ކަންތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ހަމަ ކުރުކޮށް އެއްޗެއް ދަންނަވައިލަން. މި ބިލުގެ ކުރީގެ ކަންތައްތައް ހަމަ އެއީ ވަރަށް ބޮޑު އެއްޗެއް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން އާމްދަނީއަށް އަސަރުކުރާ އިތުރު ހަމަ ދުވަހު ވަރަށް ބޮޑު އެއްޗެއް ދެން ކުއްލިން ވެސް. އެހެންވީމާ، އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަޑުކޮށްލެވިދާނެ ރަނގަޅުވާނެ. މިސާލަކަށް ކޮންޓްރެކްޓަރ ފައިނޭންސް އުސޫލުން އޮޑިޓް ބިލުގެ ކަމަށް ވީ ބިޔަ ކަންކަމަށް ހަރަދުކުރާއިރު ޕާޓްނަރުން ނަހީ، މި ފެށޭ އަދި ބިލު ޖެހޭ ނިމި އެހެން ކޮންޓްރެކްޓްތަކަށް. ދެން މި ގޮތަށް ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީ ވެސް ހަމަ

އެ ކޮންޕަނީ، ހަޤީޤަތުގައި ރައީސް މައުމޫންގެ ދުވަސްވަރުގައި ސަރުކާރުގެ އޮފީސްތައް އަޅުވެގެން ހަމަޖެއްސާފައި ހުރި ބިމެއް. އޭރު ބަޔެއް އަހަރުތަކުގައި އެބަހުރި އޮފީސް އިމާރާތް އަޅަން ބަޖެޓު ފާސް ކުރުމުގައި. އެހެންނަމަވެސް، ކޮންމެއަހަރަކު ދިމާކުރި ގޮތުން އެކަން ނުކުރެވި ދިޔައީ. އެހެންވީމާ، އެ ކޮންޕަނީ ވެސް ހަޤީޤަތުގައި ހަމަ 10، 12، 15 މިލިއަން ޑޮލަރާ 20 މިލިއަން ވެސް އޮފީސް އިމާރާތް އެޅިދާނެ ކޮންޓްރެކްޓް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. ދެން އަނެއް ކަމަކީ، ދެންމެ ސާއިދު ފާހަގަކޮށްދެއްވި ވިޔަފާރިއާ ބެހޭ ކޮންސަލްޓެންސީގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފާހަގަކުރެވޭ ހަމަ ބޭސް އަހަރުން އަހަރަށް މަދުވަމުން އަންނަ ކަމަށް. ބަޔާން ހާއްސަކޮށް ސަރުކާރުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކުން ދައްކަންޖެހޭ ޓެކްސް. މިސާލަކަށް ފެނަކަ ތަންތަނުން ބިލުތަކުގައި، ބިލަން ފައިސާ ނުލިބިގެން އެ މަސައްކަތްތަކަށް ދަތިވެއްޖެ ފައިސާ ނުދެވި، ނުހިނގާފައި އެ ވިޔަފާރިތަކަށް ބަދަލުދިނުމުގެ ސަބަބުން ހަމަ ދަންވަރުން ދާ ތަން ވެސް. އަޅުގަނޑުމެން ކައިރިޔަކައި އެބަހުރި ބޭނުންވައި މިހާރު ބަޔެއް ފަހަރަކު ބިމަންނަ މަހަކު މިސާލަކަށް 1 މިލިއަން ރުފިޔާ ނޫނީ 3 މިލިއަން ރުފިޔާ ދައްކާ މީހުން މިހާރު ދައްކަނީ ލައްކައެއްހާ ރުފިޔާ، 2 ލައްކައެއްހާ ރުފިޔާ. އެއީ މަސައްކަތްތަކާ އެއްކޮށް ދަށްވެ، އެ މީހުންގެ ކެޕޭސިޓީ ދަށްވުމުގެ ސަބަބުން. އެހެންވީމާ، އެކަމަށް ވެސް ކޮންމެއަހަރަކު ނުކުރެވިދާނެ. ހަމަ އެއާ އެކީގައި ބޮންޑެއް، ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވި ބޮންޑަށް ބޭނުން ވާހަކަ. ބޮންޑަށް ބޭނުން ހަމަޖެއްސުމުގައި ހުރި ބަޔެއް ގަވާއިދުތަކާ ހުރި ޕޮލިސީ ވެސް، ޕޮލިސީތަކު ނުޖެހޭ ގަވާއިދުތަކާ އިސްލާހު، ހުރިހާ ބޮޑު ވެސް ބަރަބަރު ދަރަނީގައި ޒާތީކަމުގެ ހަރަދުކުރަންޖެހޭ. މިސާލަކަށް ހަމަ ގޮތުގެ 1ގެ މިސާލަކަށް އަހަރު ކޮންސޮލިޑޭޝަން ކަހަލަ ބޮޑެތި ކޮންޓްރެކްޓުތައް އެބަ ފައިނޭންސް ބޮންޑަށް ބޭނުން ހަމަޖެއްސޭ ގަވާއިދުގެ ސަބަބުން. ފައިނޭންސްކުރުމަށް ދުވަސް ޖެހިގެން ފާޑަށް ދިޔައިރު މި ދުވަހު 10 މިލިއަން ޑޮލަރު، 20 މިލިއަން ޑޮލަރު ބޮޑު ކޮންޓްރެކްޓު އެ ފާޑަށް. އެއީ މި ބޮޑުވެގެން ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ބޮޑުވެރިޔަކު ބޭނުމެއް އޮންނާނީ އަސާސީ ގޮތުން ހިއްސާކުރަންވީ ގޮތް. އެއީ މާލީ ވެސް، މިއަދުންމިއަދަށް ވެސް މި ބޮޑުވެސް ބަޖެޓުކަރުނުވާއިރު އެއީ ވެސް ވަރަށް ބޮޑު އެކަތީ ލިބިގަނޑޭން ރިސްކެއް. ދެން ހަމަ އެއާއެކީގައި ގަވާއިދު އެއްފަދައިން މި ބޮޑު ވެސް ބޭނުންކުރާ ގޮތަށް އަދި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ހިއްސާކުރަމުން ގެންދެވޭ ކަމެއް. އެކަމަކު އެ ފަރާތްތަކަށް އަދި ދައުލަތުގެ ކުރިމަތީގައި ހުރި ގަވާއިދުތައް ނިމުމަށް ހަމަ އެ މަސައްކަތް ކުރަމުން ގެންދެވޭ ކަމެއް. ދެން އަނެއްކާ އެ މިހެންނަމަ އެ ފަރާތްތައް ވެސް ފައިނޭންސްކުރާ ގޮތް އެގޮތުން ހަމަ ދައުލަތަށް ހިއްސާކުރެވިދާނެ. ހަމަ އެއާއެކީގައި ވަރަށް ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް ގެނެވިދާނެ ކަމަށް ނުލިބޭ. އެހެންވީމާ، ވަރަށް މުހިއްމުކަމެއް އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ ހަމަ ބޮޑު އެ ހުރި ގަވާއިދު ދުވަސްތަކުގައި ވެސް

މި ބޯޑުތައް އަދި މާލިއްޔަތު ގަވާއިދާ ދޭތެރޭ ވެސް މި ބޯޑުތައް ވިސްނަވާލައި، އެ ކަންތައްތަކަށް ހަރުދުގެ ކަންތައްތަކަށް ވިސްނައިލަން. ދެން ހަމަ އެއާއެކީގައި ކައުންސިލަށް މި ދޫކުރާ ބައެއް ފައިސާތައް ކައުންސިލުތަކުން އެބަ ބޭނުންކުރޭ މި ފައިސާތައް ހަމަ އެ މީހުން ހިތަށްއަރާ ގޮތަކަށް. އެ މީހުންގެ ތަޖުރިބާ ދަތުރުތަކާއި، ތާކުންތަކު ނުޖެހޭ ދަތުރުތަކާއި، ބައެއް ބޭކާރު މުވައްޒަފުން ނެގުމާއި، މިކަހަލަ ކަންތައްތައް ވެސް އެބަދޭ. ހަމަ އިންތިހާއަށް އެކަހަލަ ކަންތައްތައް އެބަދޭ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެ ކަންކަމާ ދޭތެރޭގައި ވެސް ފީނުސްނުން ހަމަ ވިސްނައިލުން ރަނގަޅުކުރަންޖެހޭ، އަދި ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތަކެއް ވެއްޖެއްޔާ ގާނޫނަށް ބަދަލުތަކެއް ގެނެސްގެން ވެސް އެ ހަރުދުތައް ކުޑަކުރުވުން ގޮތެއް ހަދަންޖެހޭ. މިސާލަކަށް ހަމަ ކުރީގައި 20 މުވައްޒަފުން ތިބި ތަނެއްގައި މިހާރު ވަނީ ހިސާބަކުން އެބަ ބަދަލުވޭ ސަތޭކަ ވިއްސަކަށް. ހަމަ ކުރަން ހުންނަނީ އެއް މަސައްކަތެއް. ހަމަ ދިހަ މީހުން ހުރަން ތިބޭނީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެއީ ދައުލަތުން ބޭކާރު ގޮތަކަށް ދާ ފައިސާއަކަށްވާތީ އެކަން ވެސް ހަމަ ހުއްޓުވައިލަން އަޅުގަނޑު އެދޭ ވާހަކަ ދަންނަވަން.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ސަޢުދުގެ އަނެއްހެން މާބޮޑު ސުވާލެއް ނޫން ކަންނޭނގެ. އެކަމަކު އެކަންކަމާއެއް އިސްލާހުކުރަންވާން ހުށަހަ ވާހަކަތަކެއް ބޭނުން އެ ވިދާޅުވީ އިނގޭތޯ. ދެން ކިޔައި ފެހިމޯ މި އޮންނަނީ ނަމްބަރު 1ގައި؟ ކިޔައި ފެހިމޯ އާ ގުރޫޕުގައި މި އުޅެނީ؟ މިހާރު ބައެއް ފަހަރަށް، ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކިޔެން މަޢުލޫމާތު ލިބިފައި ހުރި ގޮތް. މި އާ ގްރޫޕުގައި އުޅޭ މީހުން ބަހައިލައިގެން، އެއް ފަހަރު މި ދުވަހު އާ ގްރޫޕުގެ 1 ވަނަ މީހާއަށް. އެއީ ފަހަރަށް ބޭޖެ ހަރުދުކުރާނެގޮތަށް. ދެން އަނެއް ގްރޫޕުޖެހޭ މި ދުވަހު ދެން އަނެއް ބަހައިލައިގެން އެ މީހުންގެ ބޭނުމަށް ވާހަކަދައްކައިގެން. އެހެން ވެސް އެބަހުރި ހަދާފައި. އެކަހަލަ ގޮތެއް ވެސް އެބަ އަންނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަޢުލޫމާތު ލިބޭ. އެހެންތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެން މި ހިނގާ ގޮތަކަށް ވެސް އެބަޖެހޭ މިގޮތަށް ވިސްނައިލަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް ސަރުކާރުގެ ވާހަކައެއް.

މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޓްރެޜަރީގެ ނައިބު އަޙްމަދު ސާއިދު މުސްތަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ މުޙްތަރަމް. ޝުކުރިއްޔާ މެންބަރު ސަޢުދުﷲ. ބޭނުމަކީ މި އޮތީ ނިޒާމެއް އަޅުގަނޑުގެ ވެސް، އަޅުގަނޑާ އިދޭ ބޭޑޭގައި އިންނަ ބަދުރުﷲގެ ވެސް ކޮންސަލްޓަންސް ހުރި ނިޒާމެއް. ދެން ވަރަށް ބޮޑު ނިޒާމެއް ދައުލަތުގެ ޕްރޮކިއުމަންޓް ނިޒާމަކީ. މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގެ 10 ވަނަ ބާބު އެކީގައި ޕްރޮކިއުމަންޓާ

ބެލޭ ކަންކަމުގައި. ދެން އެންމެ ދައުލަތަށް އެދެވޭ ފަރާތް ނުވަތަ އެންމެ ފައިދާ ހުރި ފަރާތް ނަގާނެ މިންގަނޑެއް ވިސްނާއިރު ކޮމިޓީއަށް ވިސްނާނީ، އަހަރެން ވިސްނާނީ. މިހެން ބަލަންޖެހުނު ވަރަށް ގިނަ އިޚްތިޔާރު ޕޮލިޓިކަލް ފަރާތްތަކަށް ނޫނީ ބޭރުގައި ހުންނަ ފަރާތްތަކަށް ދޫކޮށްލައިގެން ކަން ކުރަންޖެހޭނީ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކޮންމެ ނިންމުމަކާ ގުޅިގައި ވެސް ވަރަށް ގިނަ ސުވާލު އުފެދުން ގޮތްތަކެއް އުފެދިގެން އަންނާނެ. ބަޖެޓަށް ބޭނުމާއި ބަޖެޓަށް ޑިޒައިނިންގ ވެސް ވަރަށް ކުރިންވެސް ފާހަގަކޮށްލުމުން މިއީ 2 ތަފާތު ކަންކަން. ބަޖެޓަށް ބޭނުން މި ޤާނޫނީ ދައުލަތުގެ މަސްއޫލު ޖިންސާފު އިދާރާތަކުން ކުރަން ބޭނުންވާ ބަޖެޓާއި އިޢުލާނުކުރުމަށް 5 މިލިއަން ރުފިޔާއަށް، މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 1ގައި ހުންނަ ދާ ފަރާތްތަކަށް އެންމެ ބަޔާންކޮށްފައި. 5 މިލިއަނަށްވުރެ މަތިވާ އާންމު އުސޫލުން މި އޮންނަނީ ބަޖެޓަށް ބޭނުން. ބައެއް އައުޓްކަމް ނޮންސަސްޓެއިނަބަލް ސްޓިމިއުލަސް ކައުންސިލަށް. މާފުކުރައްވާ! ބައެއް އެއްޗަކީ އިކޮނޮމިކް ކައުންސިލަށް ވެސް އެބަދޭ މިހާރު. ނޮންސަސްޓެއިނަބަލް ސްޓިމިއުލަސް ކައުންސިލަށް ވެސް އާދޭ އަޅުގަނޑުމެން. އެހެންވިޔާ، އެ ބަޖެޓު ދިގުމުއްދަތުގެ އަސަރުތައް މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސަށް. އެހެންވިޔާ، މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސުން މި ކޮންޓްރޯލް ކަމަށް އެ ބަޖެޓު ހުއްޓުވާލެވޭނެ. އެކަން މި ކުރަނީ ބަޖެޓު ބޭކާރު ނޫން. ބަޖެޓު ޑިސިޕްލިން ނުކުރޭ. އެއީ ސޮއިކުރުމަށްފަހު ބޭގެ. ކުރުމަށްފަހުގައި މި ބޭޒް ކަނޑައެޅުމުގައި އެކަން ބޭސްލައިނުގައި ފޮރްކާސްޓާ. ކަރަންޓް ބަޖެޓަށްވުރެ އެ ބަޖެޓް ޑިސިޕްލިން އިތުރުކުރަން މި ހިސާބުން ތަފާތު މިނިސްޓްރީތަކާއި އެއް ނޫނީ ތަފާތު އޮފީސްތަކާ އެކު ވަކިން ބޭސްލައިން ކަނޑައަޅުއްވަން ބަޖެޓު. ފައިނޭންސް މިނިސްޓްރީގެ ބަޖެޓު ޑިޒައިނިންގ މަރުޙަލާގައި ފައިނޭންޝަލް ގޮތުގެ ބަޖެޓު ކަނޑައެޅުއްވުމަށް، ކޮމިޓްމެންޓް ޑިސިޕްލިން ހަމަހަމަ މި ކަންކަން ބަލަނީ. ބަޖެޓްކުރުމުގައި އަސްލަކީ ބަޖެޓު ބޭރަން އާދޭ ރިޕޯޓެއް. އެ ރިޕޯޓަކީ ބޭރަށް ވަކިވާ ފޮނުވަ ރިޕޯޓު ބޭގެ ދެން ބަލާނަން. އެ ރިޕޯޓުގައި ހުރިހާގޮތަކީ އަންނަނީ މިވެނި ފަރާތްތަކެއް ވަނީ ބޭރަށް ކުރިމަތިލާފައި. މިވެނި ފަރާތްތަކަކީ މަދު، ފަރާތްތަކުން ބޭސްލައިނާ އެކަށައަޅާފައިވާ ދިގުމުއްދަތުގައި މިވެނި ސަސްޓެއިނަބަލް ހުރި ފަރާތްތަކަށް ބޭސްލައިނުތަކުން ފާސްކުރައިވާ ފަރާތެއް ނޫން. ފައިނޭންޝަލް ބޭސްލައިނާ ހުރި ސަސްޓެއިނަބަލް ހުރި ފާސްކުރުމަށް. އެޖެންޑާ ފައިނޭންޝަލް ނިޔަތް. ޑޮލަރުގެ ލިކުއިޑިޓީ މި މައްސަލަ ޖެހުނީ އިތުރުވުމާ. ކްރެޑިޓް ރޭޓިންގގައި މި އިޝޫ އިތުރުވުމާ. ނުހިނގާތީ މަޤުބޫލާ ހުރި ޖީޑީޕީއާއި ގޮތަކަށް އިތުރުވުމާ ކަންކަމަށް ފޮނުވިދާނެ. ގްރޯތު ރޭޓާ ދެމެދު މަޤުބޫލާ އިތުރުވުމުގެ ނިސްބަތް ކަމަށް. ޑިޕްރީސިއޭޝަން ހުރިހާގޮތަކަށް. އެއްކަލަ އޮތް ކުއަންޓިޓީ ސަރުވޭތަކުގެ ރިޕޯޓުގެ މި ބިޒިނަސްގައި. ބަޖެޓު ބޭރަން މި ނިސްބަތުގެ އެ ބާރުވެން މި ތަރިން މިނިސްޓްރީއަށް ދެކޭގޮތުގައި، ބަޖެޓު ޑިސިޕްލިން ދެކޭގޮތުގައި ހަމަޖެހުމަށް ތަފާތުކަމެއް ނުބޭނުން. ޕްރިއޮރިޓީ ކޮމިޓީގެ ގަވާއިދުގައި

ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ އިޖުރާއަތުތަކާއި، އުސޫލުތަކާއި، ހުރިހާ ޝަފާފިއްޔަތު ފުރިހަމަކޮށްގެން އޮޑިޓަށް ހަވާލުކުރުމަށްފަހު އޮޑިޓުކުރުން. ހަމައެކަނި ބަޖެޓު ބޭނުން މި އޮންނަނީ ކަންތައް ކުރެވެން މިހާރު. މިއީ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތެއް. ދެން ބަޖެޓު ޕްރޮކިއުމަންޓުގައި ވެސް ޤަވާޢިދު މުވައްޒަފުން ބޭނުން ސާފުކުރަން އިދާރާ އަޅުގަނޑުގެ ހިސާބުން ވެސް މިކަމުގެ ޝަރުތާ އަންނަވަރުން ކަމާ މިއަށްވުރެ ރަނގަޅު ގޮތެއް ވަކި އެހެން ބަދަލެއް އިންތިޒާމު ކޮންޓްރެކްޓުން ފިޔަވައި. ބަޖެޓަކީ މިންގަނޑެއްކަން ފާސްވާ އެންމެންގެ ދުރުގައި އަޅުގަނޑު ކުރި އަދި ދިރާސާ ޕްރޮސެސް އެބަ ސާފުވޭ އެންމެންނަށް. ނަމަވެސް، މެންބަރު ސަޢުދުﷲ އާ ފާހަގަކުރެއްވި ވަރަށް ރަނގަޅު ޕޮއިންޓެއް. ކުޑަ އަގު ހުށަހަޅާފައި މިހާރު މުގައްރިރު، ބޭފުޅުން. ހުރަހެއްގަ ކޮންމެ ފަރާތަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑު ނަޒަރުގައި އެބަ ލިބޭ ޚަރަދުކުރެއް 15%އާ ހަމައަށް ބަޖެޓު ބޭނުން އަސްލުގާ އައުޓްސޯސިންގައި ޕްރައިވެޓްސެކްޓަރ އާ މިނިސްޓްރީ ފަންޑުތަކުގައި ތިބޭނެ. އެހެންވީމާ، ކޮންމެ ކޮންޓްރެކްޓަރުން މި ދަނީ ޕްރައިވެޓަށް އެކަމަކު. މިކަމަށް ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު ދައުލަތުގެ އެއްވެސް ޕްރޮކިއުމަންޓެއް މި ނޫން ގޮތަކަށް ނުހުންނާނެ. މިއީ ހަމަ ޖާގައެއް މުއައްސަސާތަކުން ވެއްޖެ މިހާރު. ބަޖެޓު ނިޒާމަން ބަދަލުވެގެން އަންނަންޖެހޭ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ގަބޫލުކުރާ ބަޖެޓު ނިޒާމު ފުރިހަމަކުރުމުގައި ނުވަތަ ހާލަތުތަކުގައި މަޖިލީހުގެ ތަނާ، ސަރުކާރުގެ ކަމާ ބެހޭ އިދާރާތަކުގެ ތަނާ، އުސޫލުތަކާއި ރިޕޯޓިންގް، ފިނޭންސް، ޝާއިޢުކުރެވިގެން ގެންދެވޭނެ. އެހެންނޫނީ މި ނިޒާމަށް ހުންނަ އިތުބާރު ގެއްލިދާނެ. މިގައި އަދި، އެންމެ ކުޑަ އަދި ޕްރޮކިއުމަންޓް އަޅުގަނޑުގެ ސަރުކާރުގައި މުހިންމު ކަމެއް ދުވަސް ފަހުން ޕްރޮކިއުމަންޓުގެ ދަށުން އިތުރު ފަހަރެއް. އެއީ ވަރަށް ގިނަ އިޖުރާއަތުތަކެއް އެބަހުރި. ޕްރޮކިއުމަންޓު އެއީވެސް ބޭފުޅުން އެބަޖެހޭ. ބިޑުން މުއާމަލާތް ކޮމިޓީއާ އެބަޖެހޭ. ޕްރޮކިއުމަންޓް އެއީ ބޭނުމެއް ބަޖެޓު ބޭނު ހަވާލުން އެބަޖެހޭ ޤާނޫނީ ގޮތުން. ދެން މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގައި މި ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަ ކަންތައްތަކަކީ ވެސް ތަބާވާންޖެހޭ. އުސޫލު މަސްއަލައެއް. އެކަމަކު ޤަވާޢިދުތަކާއި ހަމަ ޤާނޫނުގައި ވެސް ހުރި ކޮންސަރންސް. ވަރަށް ސްޕެސިފިކޭޝަންތައް ފަރާތްތަކާއި ބަހައްޓާފައިވާ ކަމެއް ކަމަށް ފުރުޞަތު. އެހެންވީމާ، އަ ކަމަށް އެއްވެސް ހިމެނޭނީ ބަޖެޓު ބޭގެ ވާހަކަ އަދި ކޮމިޓީން ބަދަލުން އަހަރު، އެއްވެސް 2 މިނިޓް ވެސް ބަޖެޓުގައި ހިނގާ އެހެރީ ތަފްސީލުތަކެއް ކޮމިޓީ ކަމެއް ބަދަލުން އަންނާނެ ގެއްލުމެއް ވީމާ. އުނދަގޫ ކަންތައްތަކެއް ހުރި ނިޒާމެއް. ބަދަލު އަންނަންޖެހޭ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ދެން މިއީ އަނެއްނެން މިނިވަން މުއައްސަސާތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން މި ކޮމިޓީ މި ގެންދަނީ. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު އަރުވަން.

ކުރެންދޫ ވާހަކަދެއްކެވުން:

ޝުކުރިއްޔާ މުޙައްރިރު. އަޅުގަނޑު ހަމަ ޖެހިއްޖެ މިނިސްޓަރު ސާއިދަށް ދަންނަވައިލަން ބޭނުންވޭ، ޓެންޑަރ ބޯޑާ ބެހޭ ގޮތުން ފާހަގަކުރައްވައިފި ކުއްލިއަކަށް ހިލާ ތަސްތަނުގެ އަދި އުޅޭނީ 54 ޝަކުވާއާ އަކަދޫޖަކަން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މިދޭ ވަތުހުރުމާ ވެސް ހުރި މިހާރަކަށް ވާތީ އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވައިލަން. ކުއްލިޔާ ފަންސަވީހާއި ތިރީހާ ދެމެދު އަކަދޫޖަކަން. ދެން މިހާރު އިމާރާތުގެ ހަދާފައި، އެ އިމާރާތަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފުޓުބޯޅާ އެ ތަންކޮޅު ގާއިމުކުރެވޭނެ ތަނަކަށް ވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ތަން ދިޔުން އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ ހަމަ ކޮންމެ މިހާރު ވެސް ޕްރައިވެޓް މިހާރު ވެއްޖެއްޔާ ކަސް އަމިއްލަ މިހާރު، ބޭނުންވާތީ ކަމަށްވާތީ ރަނގަޅު އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން ދެއްކޭތޯ ކަލަވަގު ވަންޏާ. އެއީ ދުރު އިމާރާތަށް ހުސްކޮށްލުން މި ތަން. ހަރަދު ވަރަށް ކުޑަކަން އެ ފުޓްޕްރިންޓު ނިންމަން. އެ މިހާ ދުސް. ދިރާސާ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ގޮތެއް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓުން އިންޓީރިއަރ ހަދައި ޖަމާކުރަން ފެންވަރަށް. އެއަން ވެސް އަސްލު ފިނިޝިން ތަކެތި ދޭންޖެހޭނެ. ދިޔައީ ޖަމާވެ ފެންވަރަށް ހަދައި ނިސްބަތުން ދެން ދިޔައީ 54 ޝަކުވާއާ ފަހަރު ކަމަށް ވަންޏާ، އެ ދިޔައީ އަޅުގަނޑުމެން އިދާރީބަޔާން ފަރު ވެސް އެބަ ބަދަލުވެގެން މިދޭ ބަޖެޓު ގަދަވުމަކީ ދަޢުވާއެއް. އެކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ބަހަރު ފަހަރު ވެސް އެއްޗެއް ފިސްކަލް ކުރި ބަރަކަތް ދީކަން ނުޖެހޭ. ސަބަބަކީ، ކޮންމެ މިހާރު، އެންމެ އާދައިގެ މީހާ ވެސް ވިސްނައިލިމާ އަސްގެން މިހާރުގެ ރަޖިސްޓަރީ ފުރުސަތުވެރި މިހާރު ދޭނެކަން. އެކަންމިވާ، ޖެހުނު ތަޢުލީމުދިޔުން ކުރަން ވަރަށް ބޭނުން ކަމަކީ އިޖުތިމާޢީ ހަރަކާތް ނިސްބަތް، ކޮޅުމަތީގެ ނުހަދާ، ހަރަކާތަކީ އެ އިންސާނީ ބާރުތަކާ ބަދަލުވުމުގެ ބާރުތަކުގެ ސަރުކާރާއި ހަދައިދޭނީ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައުރުގައި ހަރަދުކޮށްގެން މި ދުވަސް އިންޓީރިއަރ މި ހަރަދު. އެހެން ފެއްޓި ކާރުން ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއް ބޭރުގައި ދެ ބަޔަކު އަރާ ފީސް ނުދީ ފަރާތްތަކުގެ ކޮމިޓީއަކުން އަޅުގަނޑުމެން ހިފަހައްޓަން ނަގާ ކޮންމެ ކަމެއް އެއީ ކަމެއް. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބައެއް ފަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ފަރާތުން ކަމެއް ހުރެ އަދި ހުސް ބަހަރުގެ ޓަކައި ހޯދަނީ 15% ނުވަތަ 15 ބިލިއަނެއް ދައުލަތް ނުކުރި ދެން އެ އިސްލާހުކުރިޔަސް. އާދެ! އެހެން ދަރަނި ވަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ މަޖުބޫރުވާ އެ މިހާ ކޮންސިޑަރކުރަން. ކުރާ އިރު އުނދަގޫ މެންބަރު ސަޢީދު ފާހަގަކުރައްވައިފިން އެއަށްފަހު ވާ ހިސާބަކުން މަސައްކަތްތަކުގައި ހަރަދުކުރަން ވަކިން އެބަ އެއް ކަމަކީ ފަރަގަދުވެފައި ކަމެއްގެ ބަޔަކު. އަޅުގަނޑުމެން ހިސާބު މިގޮތަށް ދަރުމަވަންތަ ގާނޫނު މިވާ ކުރާ އަރާގަންނަށް ކަމުގަ. އެ ކޮންސިޑަރކޮށްދޭ ދެއް އަދި

އާދައިގެ މީހާއާ ދިމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމިއްލައަށް ގަބޫލުކުރެވޭ މި މީހާއަކަށް މި ތަނުގައި ނުނިންމާނެކަން. އެކަމަކު އޭނާގެ ބިލު އެހާ ފުރިހަމަކޮށްފައި، އޭނާގެ އަގު އެހާ ކުރެވިދާ އެ ދަންނަވާ އެބަ. އެކަމަކު ކޮންޓްރޯލްކުރުން އޭނަ އެ މަސައްކަތް ނުނިންމިމަށް ކިޔާދެއްވައި އެ ތަން އަމިއްލަވެސް ގެއްލި ނުވޭ. ދެން އަމިއްލައަށް ވެސް އެނގޭނެ ކޮޅަން ދިއުމުގެ ފުރުސަތު އޮވޭ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑު ޕާލަމެންޓުން އަޅުގަނޑަށް ނުވާވަރުގެ ކަމެއް ނަގާފައި އަޅުގަނޑެއް އާދިގައި ސޯޝަލް ނުކުރާނަން އަޅުގަނޑަކީ އާދި އަން އަމިއްލައިގެން ކޮންޓްރޯލްކޮށް ހާލަތެއް ނެތީކަން ވަންޏާ އަޅުގަނޑު އެ އަމިއްލައިގެން ނުނިންމާ ކަމަށް ވަންޏާ ހަމަގައިމު ނުވާނެތާ. އެކަމަކު އެ ސްޓޭޓް އޭގައި އެ ކޮންޓްރޯލްކޮށްގެން އެ ޖަހަނީ އެ މީހާއަށް އެނގޭ މިޔަ އަމިއްލަފުން އެއްކަމެއް ނޫނެކަން. އެހެންވީމާ، އެ ފުރުސަތު ވެސް ނޫނީ އެ ބިޔެއް ވެސް ހުރަހަކަށް އެ މީހާއަށް ވެސް އެ އެގްރީމެންޓް ދިޔައީ. އެކަމަކު އަނެއް ޖަނަވަރަން މަސައްކަތުތަކާ މިހުންނަކަން ހަމަ އާދޭ އުނދަގޫތަކުން މި އަންނަނީ ކަނޑުދީ. ދެން އަސްލު ކަމަކީ އަބަދުވެސް ކޮންޓްރޯލްކުރިޔަސް ކޮންޓްރޯލްނުވި. އަޅުގަނޑު މިއަދު އަޅުގަނޑުގެ ކޮންޓްރޯލްނި ޕޮލިސީގަ އަޅުގަނޑު ކޮންޓްރޯލް ހަރުވާޅު އަދި ކޮންޓްރޯލްނުވިން ވެސް ހަމަ ބިޔެއް ކުރަމުންދާނެ އެލުން މިހާރު ޚަރަދުކޮށްގެން. އެހެންވީމަ އާދައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޖެޓަރީ ކޮންޓްރޯލްތަކާ ކަމަށް ވަންޏާ ނޫނީ ހުންނަ މިހާ ކޮންޓްރޯލްތަކާ؛ އެއީ ހަމަ އެ ކޮންސެޕްޗުއަލް ކަމެއް އެއީ. އެ މިހާއި ކޮންޓްރޯލްއެއްނުވާ. އެކަމަކު މިހާ ކޮންޓްރޯލްކާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ނޭޝަނަލް މިހުރިން އުޅޭން ދުރުވޭ. މިހާރު ވެސް ހަމަ ފާހަގަކުރެވޭ ސަބްޖެކްޓް މިނުން އެބަދޭ ވަރަށް ގިނަގުނަ ހަމަ އެއް ކޮންޓްރޯލްނުނު އަސްލު ބިޔަވަރު ހުރަހަކުންގަ މިހުން. އެހެންވީމަ، މި ސުވާލަކީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޑެސްކަށް ޖާގަހާއަށް، މަގާސްސަރާއިއް ބާއްވައިގެން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްތަކާ ބިޒްނަސް ބޭނުމާއި ގެއްލުމާއި އަދި ވިޔަފާރިތަކާ ބެހޭ. މިއީ މިއަދުން މިއަދުން ވެސް؛ މި ވިދާޅުވަނީ ވަރަށް އުނދަގޫކަމުގައި އުޅަދުން. މި އުނދަގޫކަމުގައި ހަމަ މިއަދުން މިއަދުން ވެސް ނުނިމޭ މި ހަމަޖެހިފައި ވެސް، މި އަންނަ ހަފުތާއަށް ވެސް ނިންމާފައި ކަންތައްތަކާ ދިމާވޭ؟ އެހެންވީމާ، ބަޖެޓް ބޭރުގެ އުސޫލުތަކަށް ނޫނީ ގޮވައިދުމަށް ކަނޑައަޅުއްވަން އަޅުގަނޑުމެން ހިމެނިފައިވާ ކޮމިޓީގެ ނަގަން ކަނޑައެޅުމަށް. މި ކުރެވުނު ބަދަލުކުރުން ވަރަށް ގިނަ ފައިސާއާ ސަރުކާރަށް ދައްކަމުން. މިހާރު އިމްޕްރޫވްކުރުން ދިމާވާ ކަމަކަށް ބަންދުކުރާ ކަސަކަން ވަންޏާ އެ ރިޕޯޓެއް ނެތް 54 ބިލިއަން ޖަމާކުރި ބިލު ހުށަހެޅި އެ މިހާރުން އެބަ އެކަމަކު މީހާ ސަރުކާރުން ވަނީ ހަރަދުކޮށްފައި. އެކަމަކު އެ ގަވާއިދުތަކާއި އެއްވަރަށް ހުރި ކަމަކަށް ވަންޏާ ނޫނީ އެ ހަދާ އެކްސްޕެންޑިޗަރ ވަކި ގަވާއިދުތަކާއި ހަމައަށް ކަމަކަށް ވަންޏާ އެ މިހާރުން އެއްވެސް ދެއްކޭ މާލީ ރަޖިސްޓަރުން ވަކިން ދަނޑިވަޅު ނުހިމޭ ވެސް. މިގޮތަށް މިސްކީތުގެ ބައި ކުރެވުނު މި ގަވާއިދުތަކާ ހަމައަށް ކަމަކަށް ވަންޏާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވަރަށް އެދެން މި ދަންނަވާ ސާފު ވެސް މިއަދު އެއްކޮށް ފިނޭންޝަލް ރިޕޯޓިންގ މި ޤާނޫނީ

މި ގަވާއިދުތައް ހެދުން؟ އެއީ ތި އުސޫލުތަކެއް ހުށަހަޅަން އެކަށީގެންވާ އިރު މީގެ ބަދަލުތަކެއް އަންނާނީ ކިހާވަރަކަށް؟ ޝުކުރިއްޔާ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

ސައުދުން އަރުވާނަން. ސައުދުގެ ސުވާލު އެއްކޮށް ޖަވާބުދެއްވިއްޔާ ރަނގަޅީ. ވަރަށް ކުރުކޮށް، އަސްލު މި ބަޖެޓަށް ބޭ ގުޅުންހުރި ޝޯޝަލް ނޫން މި ދަނީއެއް އިނގޭ. މި ދަނީ ހަމަ މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ބައި އިނގޭ.

ހިތަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ސަޢުދުالله ހިލްމީ ވާހަކަދެއްކެވުން:

އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ފާހަގަކުރަނީ ބަޖެޓު ބޮޑުގެ ޚަރަދު ފުސް އިންޝޫރާ އެކޭގައި. އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގައަށްނުކުރަން އެއްގޮތަކަށް ފުސް ބަޖެޓު ބޮޑުގެ ޕްރެޒެންޓޭޝަން ގޮތުގައި ދެއްވިއޭ. އަޅުގަނޑު ބޮޑުން ބަޖެޓު ބޮޑުން ހަދާފައި ހުރީ ގަވާއިދު ރަނގަޅު ނޫން ވާހަކަ ނޫނިއްޔާ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދު ރަނގަޅު ނޫން ވާހަކަ އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ އިނގޭތޯ. މިސާލު ކުރީޒަމާންގައި އިންނަން ބަޖެޓު ބޮޑުގައި ވަކި ގަވާއިދެއް. އެއީ ކުއަންޓީ ސަރުވޭއެއް ކަނޑައަޅާފައި އިންނަ އަދަދެއް އިންނާނެ ޕާސެންޓޭޖަކަށް. އެ ޕާސެންޓޭޖު އެ އަދަދަށްވުރު 15% ދަށްވިއަސް 15% މަތިވިއަސް ޖަސްޓިފައިވާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް. އެހެންވީމާ، އެ ހަވާލުކުރެވޭ މަސައްކަތްކޮށް ވާނީ އެ ކުރިއަށްވަރުގެ އަގެއް. އެހެންވީމާ، އެއްފަހަރު ޒަރޫރަތްކަން ބޭނުންނަމަވެސް ޕާސެންޓޭޖު ހުރުމުގެ ގޮތުން މާބޮޑު އަދަދެއް ޖަހައިލާފައި، މާ ކުޑަ އަދަދެއް ޖަހައިލާފައި. މާބޮޑު އަދަދެއް ޖަހާފައި ފުސް. އެހެންވީމާ، އެއީ ފާވަރުގެ އަގެއްވިޔަ؟ އެ ކަންތައް؛ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިގެން ފްރީޖްއާރު އެކަމާ ވާހަކަދައްކަވާ ދުރުވަރަކަށް ދުވަސްވެއްޖެ. އަދިވެސް އެކަމުގައި ހިނގާކަމަށް ވަނީ އިނގޭތޯ. ދެން އަނެއް ކަމަކީ މިހާރު ބޭނުމި ކަންބޮޑުކުރައްވަން ފުއިލާ އެއް ކަމަކަށް ވެސް މިހާރު ބަޖެޓު ބޭނު، މިހާރު އެއީ މި ދަނޑަ ސަރުކާރުތަކުން ހަރަދުކޮށް އެކަން ގަވާއިދުތައް ފޯރިއާސަން ކުޑަކުރަން ބަޖެޓުން. އެހެނަސް ފޯރިއާސަން ކުޑަކުރަން ބަހާ އިރު ވާގޮތަކީ މިސާލަކަށް ބޭންކުން ދިރާގައި ހުންނަ ކުރެޖް ޕްރޮސީޖަރއަށް ނުބަލަވާ އެ ބާލުގެން ރަނގަޅަށް އިންސާފުގޮތުން ގަސްތުގައި ކުރެޖް ޕްރޮސީޖަރުގެ ބޭނުން ކޮސްޓް ޖިރަވެ އަތުވެއްޖެއްޔާ. އެހެންވީމާ މިސާލަކަށް އޭ.ޖީ ކަރަޒާ އެއްކޮށްސަތާ މާދަމާ ޕޭމަންޓް ވަނަސް އާގެ ޖާގަ ލިބޭން އެއްކޮށްލިޔަސް. މިއަދު ވަނަސް ޖާގަ ލިބޭން އެއްކޮށްލިޔަސް. އެހެންވީމާ ސިވިލް ހުރަހަކާ އިރު ގޮސް ފުރޮފާއިގައި އިންދުރުއްޖާ އެ ބަލަނީ ޕްރޮސީޖަރައާ ބޭނުން ނަމު އެއްކޮށް ކަމަށް. އެހެންވީމާ، އެ ކަރަޒާ ކަންތައްތައް އިސްލާހުކުރުމުން އެބަހުރި ސަރުކާރަށް

ނޫނިއްޔާމު ދައުލަތަށް އާމްދަނީ ފައިދާކުރާނެ ކަހަލަ ކަންތައްތައް އިންނަނީ. އެހެންވީމާ، އެ ވާހަކަ. ދެން ދެންމެ ހަމަ އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް ތާއީދުކުރަން މެންބަރު ޝާހިން އެ ވާހަކަ ފާޅުކުރީމަ. ގަވާއިދަކީ ބަދަލުކުރާކަށް އާދާ ދުވަސް ނަގަންޖެހޭނެ އެއްކަމެއް ނޫން އެއީ. ގާތްގަނޑަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އެއްބަސްވެއްޖެއްޔާ މި ދެންނެވި ވޭރިއަންސް ކުރިއަށް މަސައްކަތެއްގައި ވެސް މި ވާހަކަތަކުގައި ދެކެވިގެން ކޮމިޓީތަކުން ތިން ހަމަ އަހަރުތަކެއްގެ މި ދިރާސާ އިންނަނީ. އެހެންވީމާ، އެއީ.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:

މިގޮތަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސާފުވުމަށް މި ކަންކަމާ ދޭތެރޭގައި ވިސްނައިދިނުމަށް ރަނގަޅުވާނެ ކަންނޭނގެ. ބަޖެޓް ގެ ވެސް ޖާގައެއް އެހެނީ އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީން ހަމަ ހަގީގަތުގައި މި ދިރާސާކުރަމުން އަންނަ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ނިންމައިލާފައި އަޅުގަނޑުމެން ވަކި ރަނގަޅަށް ތައްޔާރުކޮށްފައި އިނދެ. ޔޫނިޓުތަކަށް އިތުރަށް ބަޖެޓު އެއް ޑިވިޝަން އެއް ފުރިހަމަކުރުމަށް. އަޅުގަނޑު ކޮމިޓީގެ ސެކްރެޓަރީ އިސްވެރިޔަކު އަދި ސެކްރެޓަރިއޭޓްގެ ސްޓާފުންގެ މަސައްކަތް ބަލާއިރު. ސެކްރެޓަރީ އަޅުގަނޑުމެން ޝުކުރުވެރިވަން. ޕާލިމެންޓް 27 ގައި އެބަ އޮތް އެމް.ޑީ.އެފުއިން ކޮމިޓީގައި ރިޕޯޓުގައި އަރާ ހުށަހެޅިގެން. ދެން އެމް.ޑީ.އެފުއިން ޖާގަ ދޫކުރުމަށް ކޮމިޓީގެ އެ ސެކްރެޓަރީ ބަލައިގަނެ އިނގޭތޯ. ދެން އެއަށް ފަހު ކޮމިޓީގެ ފަހު ފާސްކުރެވޭ ރިޕޯޓުގެ ޑްރާފްޓު ކޮމިޓީން. މި ސެކްރެޓަރީގެ މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ޖާގަ ސާފުކުރަން އިނގޭތޯ ޕާލިމެންޓަރީ މި އުސޫލު އިނގޭތޯ. މިހެން ކޮމިޓީގެ އަޅުގަނޑުމެން ހުށަހަޅާ ކަމަށް އިނގޭތޯ.

މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް އެންޑް ޕްލޭނިންގެ ނައިބު އަބްދުﷲ ސާއިދު މުސްތަފާ ވާހަކަދެއްކެވުން:

ކޮމިޓީގެ ވާހަކަ ފާހަގަކުރެއްވި އަޅުގަނޑުމެން ރިވެނިއު ކުރަހާލުމުގައި ދެންނެވި ނަމަ 15 މިލިއަން ރުފިޔާގެ ރިޕޯޓްސްޓެއް އަދި ސެކްރެޓަރީ. އެހެން އެއްކޮށް ފައިސާ ކަލްކިއުލޭޝަން ނަންބަރު ސާފުކުރޭ. އެހެންނަމަވެސް، އެމް.ޑީ.އެފުއިން ވެސް އެޑްވާޓައިޒްކުރަން ވާނެ. އެދެން ބަޖެޓް އަޅުގަނޑުމެން ދިނީ. ބޭސްލައިން ބަޖެޓްތަކުގައި މި އަހަރުގެ ކޮން ނިންމުމާއި ބޭނުން ހުސްވެގެން ކަނޑަވަރުކޮށް އެ ބާކީވީ އެއަށް ބަޖެޓް ދޭނަމަވެސް. އެމް.ޑީ.އެފުއިން ފަހަރެއްގެ ރަނގަޅު ކަމެއްކުރާ ހަމަ މިފަދަ ކަނޑައެޅުނު ބަޖެޓު ފުރިހަމަ ކުރިއަށް ގެނެވޭނެ ޖާގަ ވެސް ދިމާވާނެތީ ކަމަށް. ދެން އެނގޭތޯ ޕްރޮޖެކްޓްތައް ކޮމިޓީން ވެސް އެމް.ޑީ.އެފް ވެސް ފައިސާގެ ރިޕޯޓު ޖާގައެއް

ދަތިކަން. ދެން ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން ފިނޭންސް މިނިސްޓަރ ވެސް އަޅުގަނޑު ވެސް އިން މީޓިންގއެއްގައި ދެއްވި އިންސްޓްރަކްޝަނަކީ އެކަމަކު ބަޖެޓު 2 އިދާރާ ވާހަކަދައްކައިގެން ހޯއްދަވަންނޭ ވާނީ. ހޯދައިގެން ކުރިއަށްދާނެ. ވަރަށް ކުރުކޮށް ދެ މެންބަރުން ފާހަގަކުރައްވި ބޭނުމަށް ބޯޑުގެ ކަންތައްތައް ދަންނަވައިލާނަން މުޤައްރިރުގެ އިޖުރާއާ އެކިގަޑި. ގަވާއިދު އިސްލާހުކުރުމަށް ބޯޑުގައި ހަރުމީއާކުރުވުނު ބައްދަލުވުމުގައި އޭގެ މަޢުލޫމާތު ގިނައަހަރުން ބޭނުމަށް ސަބްކޮމިޓީތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެދުވުން. ފިނޭންސްގައި ފިނޭންސްގެ އިންސްޓްރަކްޝަން ވެސް ޕޮލިސީގައި އެބަ އޮތް އަރިސްކުރީ. ދެން އެކަން ކުރުމުގައި ވަރަށް ބޮޑުބޮޑު ހަރަދާ އޭގައި ޓެކްނިކަލްގޮތުން އަންނަނީ. ނަމަވެސް، މަސައްކަތްކަމް އަޅުގަނޑު ވެސް އެދޭވަރަށްޓަކައި ފަސްކުރިއަށް އޮތީ. ވޯރިއަންސްގެ ކުޑިބަތުގެ މައްސަލައިގައި ވަރަށް ގިނަ ބަޖެޓުގެ ސަޕްލާ އާއްމު ކަމަށް. އަދި ވޭރިއަންސްގެ ކުޑިބަތް މިންގަނޑުންތޯ މާލީ ޤާބިލިއްޔަތު ކަނޑައަޅާނެ އޮވެސް ވަރަށް ބޮޑު ސާފު. އަދި ދެކޮޅު ބޭސް އިލްތިމާސްކުރުމުގައި މި އިސްލާހު އަސާސީގޮތުގައި ބަދަލުވެގެންދާނެ. 15% ވޭރިއޭޝަން އެރައުންޑު ދި އެސްޓިމޭޓްގެ އިޝޫގައި، ގިނަފަހަރު މިހާރު ސަރުކާރުން ކަންކަން އަވަސް؛ ސަރުކާރުތަކުން، މި ސަރުކާރުގެ މި އާދަ ބަދަލުވެއްޖެ. އަޅުގަނޑު ކުރީގައި އެންމެ ކުރީގައި ބަޖެޓް ބޯޑުގައި ހުސްނުވި ބަޖެޓުގައި ނުވޭ. އެ ބަޖެޓުން ވެސް ވާހަކަދައްކައިލީން. އާދު އަންނަނީ ކުރުމުން ކުރަނީ، ކޮސްޓް އެސްޓިމޭޓް ހަދައި ވަރަށް ފުރިހަމައަށް މަސައްކަތްކޮށް ބަޖެޓުކުރަން. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން އާދަ ބަދަލުވެއްޖެ ޖެހިއިން އެންމެ ބިޑެސް. އޭގެ އެސްޓިމޭޓް ނެތީމު. ދެން އެސްޓިމޭޓް ހަރަދުކުރަން ކުރެވިފައި އޮންނަ މަސައްކަތްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ވަރަށް ގިނައިން ފާހަގަކޮށް ހުރި އެމްބިއުލަންސް، ވަރަށް ބޮޑު ބިލު، ވަރަށް ކުޑި ބިލު. އެކަމަކު ވިސްނުމުގެ ބިލުގެ ކައިރިގައި ވަރަށް ވާދަވެރި. ބައެއްފަހަރު އެބަހުރޭ އަޅުގަނޑު ހަނދާންވާގޮތުން އޮފަރުގެ ބިޑުތަކުގައި 20000 އޮފަރުގެ ފަރަގު ވަރަށް ކުރި ފަރަގުގައި 5 ލައްކަ ރުފިޔާ، 3 ލައްކަ ރުފިޔާގެ ފަރަގު. އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ 100 މިލިއަނުން މަތީގެ ކޮންޓްރެކްޓްތަކުގައި. އެހެންވީމާ، ވާދަވެރި ހަރަދަކަން ޕޮލިސީގެ ބަޖެޓުހެދުމުގައި އަދިވެސް ބަޖެޓަށް ނިޒާމު ހިސާބު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެއީ ފަސޭހަ މުވައްޒަފުން ފާހަގަކުރައްވާ ކަމެއް. ހަރަދުކަން ރާވައިގެން، ހަރަދުވާ ކުރުން ހަދައިގެން، އެސްޓިމޭޓް ހަދައިގެން އަންނަ ކަންކަމުގައި ޔިއްވީ ނަތީޖާ މިހެން މި އަންނަނީ. އެހެންވީމާ، ކަންކަން ރަނގަޅުކުރުމުގެ މަސައްކަތް ވެސް ބަދަލުކުރަންޖެހޭނެ. ދެން ހަމަ މަޢުލޫމާތުން ދަންނަވައިލީ. އެކަމަކު މި ކަމަކީ ފިނޭންސްގައި އެކަނިވެސް އަންނަ މައްސަލައެއް.

ރިޔާސަތުން ވާހަކަފުޅުދެއްކެވުން:

މިހާހިސާބުން އަޅުގަނޑު ކޮމިޓީ ނިންމައިލަން އިނގޭތޯ. ދެން ސާއިދަކީ ދެން ވަރަށް ދައުލަތުގެ ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރުމުގައި ހަމަ ފުދޭވަރަކަށް މަސައްކަތްފުޅުކުރައްވާ، އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ހަމަ ވަރަށް ގިނައިން ކުރަމުންގެންދާ ބޭފުޅެއް މި ކަންތައްތަކުގެ މަޝްވަރާއާ އެކީގައި. އެހެންވީމާ، މިގޮތުގައި ދައުލަތުގެ ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރުމަށް ހަމަ މި ކުރަމުން ގެންދަވާ މަސައްކަތަކީ މިހާރަކަށްވުރެ ވެސް ވަރުގަދަކުރުމަށް އަޅުގަނޑު ރިކުއެސްޓް މިނިސްޓްރީއަށް އިނގޭތޯ ދަންނަވަން އިނގޭތޯ. މިހާހިސާބުން ކޮމިޓީ ނިމުނީ. ޝުކުރިއްޔާ.